

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

GAZİANTEP'TE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE VERİLEN
SOSYAL VE EKONOMİK HAKLARIN ENTEGRASYONA ETKİSİ (GAZİANTEP
ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ADALET KADOOĞLU

GAZİANTEP – 2019

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

GAZİANTEP'TE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE VERİLEN
SOSYAL VE EKONOMİK HAKLARIN ENTEGRASYONA ETKİSİ
(GAZİANTEP ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ADALET KADOOĞLU

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ALİ SERDAR ERDURMAZ

GAZİANTEP – 2019

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU**

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Adalet KADOOĞLU** tarafından hazırlanan “Gaziantep’te Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Verilen Sosyal ve Ekonomik Hakların Entegrasyona Etkisi (Gaziantep Örneği)” başlıklı tez, 04 / 07 / 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Serdar ERDURMAZ

Tez Danışmanı

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Bilal ULUSOY

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Mesut ŞÖHRET

Gaziantep Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Gaziantep'te Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Verilen Sosyal Ve Ekonomik Hakların Entegrasyona Etkisi (Gaziantep Örneği)*” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

04/07/2019

ADALET KADOOĞLU

ÖNSÖZ

Son yıllarda yaşanan Suriye İç Savaşının etkisi ile Ülkemize sığınmak durumunda kalan Suriyeli Mültecilerin karşılaştıkları zorluklar ve ülkemiz nezdinde sahip oldukları haklar özelinde Gaziantep’te geçici koruma altındaki Suriyelilere verilen sosyal ve ekonomik hakların entegrasyona etkisi anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmayı sonuçlandırmamda görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Doç. Dr. Ali Serdar ERDURMAZ çok teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Gaziantep, 2019

ADALET KADOOĞLU

ÖZET

Gaziantep sanayi ve ticaret açısından Türkiye'nin önde gelen şehirlerinden biridir. Sahip olduğu jeopolitik özellikler sebebiyle ülkemizin sanayi ve ticaret açısından adeta Ortadoğu'ya açılan kapısı niteliğindedir. Bu bakımdan 2011 sonrasında Suriye'de patlak veren iç karışıklar nedeniyle birçok Suriyeli çalışmak ve yaşamak için Gaziantep ilini seçmiştir.

Çalışma kapsamında Geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitimlerindeki devamlılık, istihdam, barınma, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve korunmalarındaki konjonktürel durumları analiz edilerek ülkemize uyum düzeyleri araştırılmıştır. Buna göre ülkemizde mülteci olarak yaşayan bu insanların yaşam standartlarında yapılacak iyileştirmeler sayesinde Türkiye'deki yaşama daha çabuk entegre olabilecekleri görülmüştür.

Türkiye'nin, Suriye Krizi'nin ardından Suriyelilere karşı izlediği açık kapı politikasının maddi ve manevi faturasının Türkiye bakımından çok ağır olduğu da görünen bir gerçektir. Zira ülkelerinden kaçarak Türkiye'ye sığınan bu insanların sayısının zaman içinde artarak yaklaşık 4.5 milyona ulaşması ülkenin makro ekonomik dengeleri üzerinde bozulmalara ve kaynak yetersizliğine neden olmuştur. Bu olumsuzluğu gidermek için Türk hükümeti bu statüde olan insanlara Türk vatandaşlığı da vermeye başlamıştır.

Anahtar kelimeler: Suriye Krizi, Suriyeli Mülteciler, Geçici Koruma, Gaziantep'teki Suriyeliler, Sosyal ve Ekonomik Entegrasyon

ABSTRACT

Gaziantep is one of the leading cities in Turkey in terms of industry and commerce. Due to its geopolitical characteristics, it is essentially the gateway from our country to the Middle East in terms of industry and commerce. As a result of the internal conflicts arising after 2011 in Syria, many Syrian citizens have chosen Gaziantep as a city to live and work.

Within the scope of the study, the adaptation level of Syrian citizens under temporary protection to our country was analyzed considering a conjunctural situation in terms of continued education, employment, housing, use of health services, and protection. Accordingly, it has been observed that with improvements in the living standards of these individuals who live in our country as refugees, they can become integrated to life in Turkey quicker.

It is clear that Turkey's open-door policy towards Syrians in the wake of the Syrian crisis has had a heavy price for Turkey both morally and monetarily. As the number of people fleeing their countries and seeking refuge in Turkey has increased over time, reaching 4.5 million, this has caused a deterioration in the country's macro-economic balances, and a lack of resources. In order to address this negativity, the Turkish government has also begun to grant Turkish citizenship to people with this status.

Keywords: Syrian Crisis, Syrian Refugees, Temporary Protection, Syrians in Gaziantep, Social and Economic Integratio

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Genel Kapsamı	5
1.1.1.Problem Soruları	5
1.2. Çalışmanın Amacı.....	5
1.3. Çalışmanın Önemi.....	6
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Araştırma Yöntemi,Veri Toplama ve Analiz Teknikleri	6
1.6. Tanımlar	7
1.7. Konu İle İlgili Araştırmalar.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇİCİ KORUMANIN TANIMI VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNÜN BELİRLENMESİ

2.1. Mülteci Kavramı ve Mültecinin Hukuki Durumu.....	12
2.1.1. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme ‘de Hukuki Durum	14
2.1.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Hukuki Durum	15
2.2. Mültecilerin Korunması ve Sığınma Başvurusu ve Kabul Koşulları	17
2.3. Uluslararası Literatürde Uluslararası Koruma	21
2.4. Türk Hukukunda Uluslararası Koruma	23
2.4.1. Dünyada Geçici Koruma	28

2.4.2. Türkiye’de Geçici Koruma	30
---------------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE VERİLEN YASAL HAKLAR

3.1 Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilere Yönelik Haklar ve Hizmetler	32
3.1.1. İllerde Kalma Hakkı	33
3.1.2. Ülkede kalış hakkı	34
3.1.3. Hizmetler	36
3.1.4. Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı	37
3.1.5. Eğitim hizmetleri Yararlanma Hakkı	39
3.1.5.1. Örgün Eğitim Erişim Hakkı	40
3.1.5.2. Yaygın Eğitim Erişim Hakkı	41
3.1.5.3. Suriyeli Mültecilerin Eğitim Hakkına Erişimi	42
3.1.6. İş Piyasasına Erişim Hakkı	43
3.1.6.1. Suriyeli Mültecilerin İş Piyasasına Erişimi	45
3.1.7. Adli Yardıma Erişim Hakkı	46
3.1.8. Sosyal Yardım Ve Hizmetlerden Yararlanma Hakkı	46
3.1.9. Hassas Grupların Hakları	49
3.1.9.1. Refakatsiz Çocuk Mülteci ve Sığınmacılar	50
3.1.9.2. Ev içi şiddet mağduru mülteci ve sığınmacılar	51
3.1.9.3. Engelli Mülteci ve Sığınmacılar	52
3.1.10. Tercümanlık Hizmetleri	52
3.2. Geçici Koruma Altında bulunan Suriyelilere Hizmet Veren Kuruluşlar	53
3.2.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	53
3.2.2. Göç Politikaları Kurulu	54
3.2.3. Türk Kızılay’ı	55
3.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GAZİANTEP’TE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE VERİLEN EKONOMİK VE SOSYAL HAKLAR

4.1. Gaziantep’teki Suriyelilerin Genel Durumu	58
4.2. Gaziantep’te Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Hizmetlerinden ve Haklarından Faydalanma Durumları	63
4.2.1 Gaziantep 25 Aralık Hastanesi	63
4.2.2. Gaziantep Cengiz Gökçek Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi	64
4.3. Kızılay’ın Gaziantep’teki Geçici Suriyelilere Yönelik Yaptığı Yardımlar	66
4.4. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’nün Gaziantep’teki Geçici Suriyelilere Yönelik Yaptığı Yardımlar	67
4.5. Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün Gaziantep’teki Geçici Suriyelilere Yönelik Yaptığı Yardımlar	68
4.5.1. Pıctes Projesi Kapsamında Gaziantep’te Yapılan Faaliyetler	69
4.5.1.1. Geçici Süreli Öğretici Görevlendirilmesi	69
4.5.1.2. Telafi Ve Destekleme Eğitimleri	69
4.5.1.3. Suriyeli Öğrenciler İçin Taşıma	69
4.5.1.4. Kırtasiye Ve Giyim Yardımları	70
4.5.1.5. Eğitim Materyali Sağlanması	70
4.5.1.6. Temizlik Ve Güvenlik Personeli Görevlendirilmesi	70
4.5.1.7. Geçici Süreli Öğreticiler İçin Hizmet İçi Eğitim Faaliyeti	70
4.5.1.8. Farkındalık Eğitimi	70
4.5.1.9. Diğer Kurumlarla Birlikte Yürütülen Faaliyetler	71
4.6. Suriyeli Öğrenci ve Öğretmenlere Yapılan Yardımlar	75
4.6.1. UNICEF	76
4.6.2. Büyükşehir Belediyesi	76
4.6.3. AFAD	76
4.6.4. Bülbülzade Derneği	77
4.6.5. GIZ (Alman Uluslar Arası İşbirliği Kurumu)	77
4.6.6. Care International	77
4.6.7. İl Müftülüğü (2012-2016 Tarihleri Arası)	77
4.6.8. LC WAİKİKİ	78

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....78

KAYNAKÇA.....81

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Türkiye’deki Biyometrik Verilerle Kayıt Altına Alınan Suriyeli Sayısı	92
Tablo 2: Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin En Çok Yaşadığı 20 İle Göre Dağılımı.....	93
Tablo 3: Gaziantep İlindeki Suriyelilerin Gaziantep Nüfusuna Oranı	94
Tablo 4: Gaziantep İlindeki Suriyelilerin Gaziantep Nüfusuna Oranı	95
Tablo 5: Gaziantep’teki Geçici Barınma Merkezleri ¹	96
Tablo 6: Suriyeli Hasta Muayene Sayısı	97
Tablo 7: Suriyeli Sevk Verileri 01/01/2012 22/03/2019.....	98
Tablo 8: Suriyeli Sevk Verileri 01/01/2012 22/03/2019.....	99
Tablo 9: 2013 -2019 Yılları Arası Başvuran Suriyeli Hasta Sayıları	100
Tablo 10: 2013 -2019 Yılları Arası Ameliyat Sayıları.....	101
Tablo 11: Yıllara Göre Okul Sayıları Ve Okullaşma Oranları.....	101
Tablo 12: Yıllara Göre Okul ve Geçici Eğitim Merkezi Sayıları.....	101
Tablo 13: Resmi Okullarda Eğitim Gören Suriyeli Öğrencilerin İstatistikleri.....	101
Tablo 14: İl Geneli Kurs Bilgileri	101

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı / Genel Müdürlük
AİHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM:	Birleşmiş Milletler
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GKAS:	Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler
IOM:	Uluslararası Göç Örgütü
RG:	Resmî Gazete
SURİYE:	Suriye Arap Cumhuriyeti
SURİYELİ:	Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşı
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
YUKK:	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

Dünya genelinde milyonlarca kişi çatışma, doğal afet, zulüm, şiddet ya da insan hakları ihlallerinden olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu olaylar insanların Kendi yaşadıkları ülkeleri terk ederek ülkesinden uzak olmasına ve diğer ülkelere sığınmasına neden olmaktadır. Yaklaşık on yıldır Ortadoğu bölgesinde meydana gelen ve ismine Arap Baharı denilen bir süreci tanık olmaktadır. Arap Baharı süreci, 17 Aralık 2010 tarihinde işsizlik ve ekonomik sorunlardan dolayı pazarcılık yapan üniversite mezunu Muhammed Bouazizi'nin kendini yakmasıyla Tunus'ta başlayıp, kısa sürede diğer Arap ülkelerine yayılarak etkisini göstermeye başlamıştır.

Yıllardır baskıcı ve otoriter rejimler tarafından yönetilen Arap halkları, ekonomik zorlukların da etkisiyle tepki vermeye başlamışlardır. Ortadoğu'daki yönetim karşıtı halk hareketlerinin genel adı haline gelen Arap Baharı süreci, Arap halklarını çeşitli değişimlere sürüklemiştir. Arap Baharı sürecinin yaşandığı ülkelerde halk, Ortadoğu coğrafyasında daha önce görülmemiş bir şekilde, demokratik reform isteği ile organize bir şekilde ayaklanmıştır. Ekonomik sorunların artması ile başlayan bu ayaklanma hareketleri, Ortadoğu gibi baskıcı rejimlerin kamusal alanın her köşesini kontrol edebildiği bölgelerde, halkın organize bir şekilde kamusal alanlar olan meydanlarda ve parklarda direniş hareketleri başlatabileceğini göstermiştir¹

Arap Baharının, Suriye'ye etkileri ise diğer Arap ülkelerinden çok farklı bir şekilde olmuştur. 2011 yılında barışçıl gösterilerle başlayan Suriye'deki olaylar, zamanla şiddetlenerek bir iç savaşa dönüşmüş ve milyonlarca Suriyelinin ülke içinde ve ülke dışında yer değiştirmesine sebep olmuştur. Bu sürecin sonunda yaklaşık 13 milyon Suriyeli ülke içinde ve dışında yaşamaya başlamışlardır. Yerinden olan Suriyelilerin 6 milyonu yani yarısına yakını ülkeleri içinde yer değiştirirken 5 milyona yakın Suriyeli ise komşu ülkelere yaşıyor. Türkiye'de 3 milyon 613 bin, Lübnan'da 1 milyon, Ürdün'de 660 bin, Irak'ta 250 bin Suriyeli var. Komşu ülkelere giden Suriyeli mülteciler evinden olan nüfusun yüzde 41'ini oluşturuyor. 150 binden çok Suriyeli mültecinin de Kuzey Afrika ülkelerine gitmiştir.²

Buna karşılık, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteci sayısının İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 13 Haziran 2019 tarihli güncel verilerine göre Türkiye'deki

¹ Koçak, Konur Alp. "Yasemin Devrimi'nden "Arap Baharı" na Tunus." Yasama Dergisi 22 (2012): 22-61.

² Hangi Ülkede Ne Kadar Mülteci Var, <https://www.umhd.org.tr/2018/03/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/>

biyometrik verileriyle kayıt altına alınan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısının bir önceki aya göre 6 bin 907 kişi artarak toplam 3 milyon 613 bin 644 kişi olduğu görülmektedir.

Tablo 1.1: Türkiye’deki Biyometrik Verilerle Kayıt Altına Alınan Suriyeli Sayısı Haziran 2019³

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.956.459	1.657.185	3.613.644
0-4	269.013	251.136	520.149
5-9	254.793	239.853	494.646
10-14	199.430	184.952	384.382
15-18	148.839	122.684	271.523
19-24	315.955	228.243	544.198
25-29	204.680	146.222	350.902
30-34	169.295	124.323	293.618
35-39	119.819	94.611	214.930
40-44	79.168	69.918	149.086
45-49	58.684	55.779	114.463
50-54	47.459	45.363	92.822
55-59	32.980	33.314	66.294
60-64	23.061	23.735	46.796
65-74	23.694	24.944	48.638
75+	9.589	12.108	21.697

Yukarıda yer alan Tablo 1’e göre 0-18 yaş grubunda 1 milyon 670 bin 700 Suriyeli bulunuyor. 0-18 yaş arası Suriyeli sayısı bir önceki aya göre 7 bin 947 kişi artışla 10 yaşın altındaki Suriyeli sayısı ise bu ay 1 milyon 14 bin 795 kişi olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle Suriyelilerin %28,08’i 10 yaşın altında. 0-18 yaş aralığında olanlarla kadınların toplamı ise 2 milyon 529 bin 260 olurken bu rakam toplam Suriyeli sayısının %70’ine denk gelmektedir. Diğer taraftan geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı ise 109 bin 262 kişi olarak açıklanmıştır. Bu sayı Mayıs 2019’da 125 bin 936 kişi, olurken 2017 Aralık ayı sonunda ise 228 bin 251 kişi seviyesinde bulunmaktaydı. Buna göre kamplarda yaşayan Suriyeli sayısı 2018’in başından bu yana 118 bin 989 kişi azaldığı görülmektedir. Bu oran Suriyelilerin yalnızca % 3,02’si kamplarda yaşadığı anlamına gelmektedir.⁴

Diğer taraftan Türkiye’de şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı 3 milyon 504 bin 382 kişi olmuştur. Şehirlerde yaşayan Suriyeli sayısı geçen aya göre 23 bin 581 kişi artış gösterirken bu oran Suriyelilerin %96,98’i şehirlerde yaşadığı anlamına gelmektedir. Şuan için sadece

³ Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Haziran 2019, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

⁴ Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Haziran 2019, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

Adana, Çanakkale, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kocaeli, Mardin, Tekirdağ, Şanlıurfa ve Kilis illerine yeni Suriyeli kaydı alınıyor. Bu şehirler dışında kalan yerlerde ise ciddi sağlık sorunları, evlenme ve yeni doğumlarda kayıt alınabiliyor. Yeni kayıt alınan iller Göç İdaresi tarafından periyodik olarak değiştiriliyor.

Göç İdaresi'nin verilerine göre Suriyelilerin, Türkiye'de en çok yaşadığı 20 şehir ve bu şehirlerdeki Suriyeli yoğunluğu aşağıdaki Tablo: 2'de yer almaktadır. En çok Suriyeli barındıran şehir 546 bin 296 kişi ile İstanbul olurken, Suriyelilerin en az olduğu şehir ise 23 kişi ile Bayburt. Bayburt'u 35 kişi ile Artvin, 62 kişi ile Tunceli takip etmektedir.

Tablo 1.2: Türkiye'de Suriyeli Mültecilerin En Çok Yaşadığı 20 İle Göre Dağılımı⁵

ŞEHİR	SAYI	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
İstanbul	546 bin 296	%3,63
*Gaziantep	437 bin 844	%21,58
*Şanlıurfa	435 bin	%21,37
*Hatay	427 bin 500	%26,56
*Adana	238 bin 942	%10,76
Mersin	201 bin 108	%11,08
Bursa	171 bin 646	%5,73
İzmir	143 bin 627	%3,32
*Kilis	114 bin 904	%80,61
Konya	106 bin 682	%4,84
Ankara	92 bin 73	%1,67
*Kahramanmaraş	88 bin 543	%7,73
Mardin	87 bin 262	%10,52
Kayseri	78 bin 198	%5,63
Kocaeli	56 bin 996	%2,99
*Osmaniye	48 bin 643	%9,1
Diyarbakır	33 bin 646	%1,94
*Malatya	29 bin 851	%3,75
Adıyaman	24 bin 766	%3,97

* işaretli illerde Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır.

Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il %80,61 ile Kilis olurken bu oran çalışmamızın örneğini oluşturan ve tıpkı Kilis gibi Suriye ile sınır olan Gaziantep için %21,58 seviyesinde bulunmaktadır. Bu durum her ne kadar az görünse de Gaziantep'in nüfusunun yaklaşık 2 milyon olması sebebiyle Kilis'te yaşayan Suriyelilerden yaklaşık 4 kat daha fazla olduğu görülmektedir.

⁵ Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Haziran 2019, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

TÜİK tarafından açıklanan son verilere Türkiye'nin nüfusu son olarak 82 milyon 3 bin 882 olarak açıklanırken geçici koruma altına alınan kayıtlı Suriyelilerin Türk nüfusuna oranı ise ülke genelinde % 4,41'e karşılık gelmektedir. Diğer taraftan İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada 8 Mart 2019 tarihi itibarıyla Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sayısı 79 bin 894 kişi olarak açıklandı. Bunun yanında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 31 Mart 2019 tarihinde yapılan açıklamaya göre Türkiye'de çalışma izni verilen Suriyeli sayısının 31 bin 185 kişi olduğu açıklanırken Suriyelilerin çoğunlukla çalışma izni olmadan ve sigortasız şekilde çalıştırıldıklarını ifade etmek mümkündür.

Suriyeli mültecilerin zaman içinde kamp dışında yaşamaya başlamaları onların yaşadıkları yerdeki sosyal hayata karışmalarına olanak vermiştir. Böylece ev kiralama, bankacılık işlemleri, evlilik işlemleri, çalışma durumu ile ilgili beklentiler gün yüzüne çıkmıştır. Bu durum elbette geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yaşam koşullarını ve hayattan beklentilerini de önemli derecede etkilemiştir. Bu durumun elbette Gaziantep ilindeki yansımaları da oldukça dikkat çekici olmuştur. Geçici koruma altındaki Suriyelilere verilen ekonomik ve sosyal hakların entegrasyona etkisini inceleyen bu çalışma genel olarak 4 bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın Birinci Bölümünde: Problemin genel durumu, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlar ve konu ile ilgili araştırmalar ele alınmıştır.

Çalışmanın İkinci Bölümünde: Geçici korumanın tanımı ve statüsü üzerinde durulacak olup bu kapsamda, Suriye Krizi, Mülteci –Sığınmacı - Göçmen Kavramları, Uluslararası Literatürde Uluslararası Koruma, Türk Hukukunda Uluslararası Koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ele alınmıştır.

Çalışmanın Üçüncü Bölümünde: Türkiye'deki Suriyelilerin yasal statüleri ele alınacaktır. Bu kapsamda; Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri, Türkiye'deki Suriyelilerin İstihdam Durumları ve Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik incelenmiştir.

Çalışmanın Dördüncü Bölümünde: Gaziantep'te geçici koruma altındaki Suriyelilere verilen ekonomik ve sosyal haklar ele alınacaktır. Bu Kapsamda Gaziantep İli Hakkında Genel Bilgi verildikten sonra Gaziantep'teki Suriyelilerin Genel Durumu, Göçün Gaziantep'te Yarattığı Sorunlar, Gaziantep İli Saha Araştırması Verileri, Gaziantep'te Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Verilen Kamu Hizmetleri (Suriyeliler ve Eğitim,

Evlenme/Boşanma, Suriyelilerin çalışma hakları, Çocukların ve kadınların korunması, Karşılaşan zorluklar ve Gaziantep İlinde Yapılan Mülakatlara yer verilerek elde edilen bulgular ışığında geleceğe yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1.1. Çalışmanın Genel Kapsamı

Ortadoğu’da meydana gelen birçok kriz Türkiye’yi de etkisi altına almıştır. Bu krizler ve yaşanan iç savaş neticesinde 2011 yılı Nisan ayından itibaren Suriye’de yaşayan halk ülkelerinden diğer ülkelere sığınmak durumunda kalmışlardır. Suriye’den Türkiye’ye sığınma talebinde bulunan bu insanlar geçici koruma kapsamında sığınmacı veya mülteci konumunda ülkemizde kalmaktadır. Geçici koruma altındaki bu insanlardan daha sonrasında Türk vatandaşlığına geçenleri de olmuştur. Bu kimselerin ülkemizde sahip olduğu bir takım haklar bulunmaktadır, Barınma, sağlık, iş piyasasına erişim, eğitim-öğretim vb. gibi. Geçici koruma altında bulunan Suriyeli kişilerin mülteci statüsünde iken yararlandıkları hak ve ödevler Türk vatandaşlığına geçenlerin hak ve ödevleri arasındaki değişim ve farklılıklar bulunmaktadır. Bu çalışmanın ana problemi de ülkemizde ikamet etmekte bulunan bu insanların yardım aldıkları kurumlar sahip oldukları haklar bu haklara erişim düzeyleri vb. gibi hususları Gaziantep özelinde ortaya koymaya çalışmaktır.

1.1.1. Çalışmanın Problem Soruları

- Suriyeli mülteciler Gaziantep’te ne kadar süredir yaşamaktadırlar?
- Gaziantep’te yaşamakta olan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin sahip olduğu haklar ve bu haklara ulaşım düzeyleri nelerdir?
- Gaziantep’te Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere verilen sosyal ve ekonomik haklar vardır bu yeterli mi değil mi?
- Türk vatandaşlığına geçmeden önceki hakları ile Türk Vatandaşlığına geçtikten sonraki hakları arasındaki farklılıklar nelerdir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Gaziantep’te yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere sağlanan sosyal ve ekonomik hakların ne derece yeterli olduğu, verilen bu sosyal ve ekonomik imkân ve hizmetlerin sunulmasında ve alınmasında her iki tarafında karşılaştığı problemleri tespit etmek ve buna yönelik çözüm önerileri sunmak ve konuyu tüm yönleri ile incelemektir.

1.3. Çalışmanın Önemi

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yasal çerçeve içindeki konumları ve pratikteki durumları arasındaki ilişkinin ve bununla birlikte Suriyelilere verilen sosyal ve ekonomik hakların Türkiye'ye olan Entegrasyonlarına ne ölçüde etki ettiğinin incelenmesi geçici koruma altındaki bu insanlara yönelik doğru politikaların geliştirilmesi ve şartların iyileştirilmesi bakımından önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Gaziantep ili de barındırdığı yoğun Suriyeli nüfus ile bu ilişkinin incelenebileceği en uygun yerlerden biri pozisyonundadır. Bu çalışma, Gaziantep ili özelinde Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin almış oldukları sosyo-ekonomik hizmet ve imkânların bu olanakları sunan kamu kuruluşları ve bu olanakları tüketen Suriyeli mülteciler nezdinde her iki taraftan da değerlendirilecek olması ulaşılacak neticelere ve çözüm önerilerine daha fazla objektiflik katacaktır. Bu çalışma kendisinden sonra yapılacak akademik çalışmalara ışık tutacak bir araştırma olması ve yararlanacak kurumlara sunacağı katkı ile büyük önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi açısından cevaplarının bulunması gerekli problem cümlesi şudur: Gaziantep'te Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere verilen sosyal ve ekonomik haklar yeterli midir?

Bu problem cümlesinin içinde yatan nedenler ortaya çıkarıldığı takdirde araştırmamıza konu olan soruların cevapları da bulunmuş olacaktır.

1.5. Araştırma Yöntemi, Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Çalışmanın kavramsal çerçeve kısmı için literatür taraması yapılmış olup, sonrasında daha sonrasında Gaziantep'te bulunan, Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi, Gaziantep İl Müftülüğüne bağlı KAGEM, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep İŞKUR, Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğü, Kızılay, Gaziantep'te bulunan Kamu Hastaneleri ayrıca Gaziantep Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ile görüşme tekniği kullanılarak Suriyelilerle ilgili bilgi toplanmıştır. *Görüşme yöntemi "sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir."* Görüşme yönteminde ise duruma göre Grup görüşmesi ve Bireysel görüşme tekniklerinin her ikisinden de yararlanılacak olup bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi uygulanacaktır (Görüşmeciyüz yüze, önceden hazırlanmış

soruları sormakla birlikte açık olmayan noktaları açıklaştırmak ve derinleştirmek için sorular sorar).

Araştırma sonrası tez yazım aşamasında; Gaziantep'te Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Verilen Sosyal ve Ekonomik Haklar Ne Derece Entegrasyonu Sağlıyor sorusunun yanıtı aranıp Toplanan veriler ve mülakat sonucu elde edilen bulgular sebep-sonuç ilişkileri çerçevesinde değerlendirilecek ve sonuçlandırılacaktır.

1.6. Tanımlar

Göç: “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde bir yerden başka bir yere gitmesi” olarak tanımlanmaktadır⁶.

Sığınmacı: “İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler”e denir⁷.

Mülteci: “Ülkesinde ırk, din, sosyal konum, siyasal düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissederek kendi devletine olan güvenini kaybeden, devletinin ona tarafsız davranmayacağını düşüncesi ile ülkesini terkedip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından 'kabul' edilen kişilere mülteci denir”.

Geçici Koruma: “Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur”⁸.

1.7. Konu İle İlgili Araştırmalar

Bu kısımda Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ile ilgili yurt içerisinde ve yurt dışarısında yapılmış çalışmalara ve akademik araştırmalara yer verilmiştir.

ZELLUH 2018, “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İstihdam Bakımından Yasal Statüleri: Adana Örneği” isimli çalışmasında Adana ili özelinde Geçici Koruma

⁶ Göç, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasarim_icler.pdf, (29.10.2018)

⁷ Bülent Çiçekli, Göç Terimleri Sözlüğü, IOM Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre 2009, s. 49.)

⁸ Geçici Koruma, Genel Bilgi, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_558_1094_icerik, (Erişim Tarihi 28.10.2018).

Altındaki Suriyelilerin çalışma hayatına eklemlemelerini hukuksal zeminde incelemiştir. Yazar çalışmasını çalışma izinleri merkezli olarak yapmıştır.

Çalışmasının Sonucunda; Türkiye'nin, topraklarında bulunan Suriyeliler için politikalar oluştururken ve hukuki düzenlemeler yaparken çok dikkatli davranması gerektiğini, Suriye'deki konjonktürel durumu tarafsız bir biçimde incelemesi gerektiğini ve buna bağlı olarak toplumsal talep ve gereksinimlere dayalı uzun müddetli politikalar meydana getirmesini söylemiştir. Politika oluşturma ve kanun yapma aşamasında devlet, sivil toplum ve özel sektörün kolektif çalışma yürütmesi önermiştir.

TAŞKIN 2018, “Sığınmacılar Ve Geçici Koruma Altındaki Engelli Suriyeliler İle Engelli Iraklılar: Türkiye’de Sağlık Ve Rehabilitasyon Hizmetlerine Erişimlerindeki Sorunları Ve Çözüm Önerileri” isimli çalışmada Sığınmacılar ve Geçici Koruma Altındaki Engelli Suriyeliler ile Engelli Iraklılar: Türkiye’de sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerine erişimlerinde yaşadıkları sorunları irdelenmeye çalışmıştır.

Çalışmanın evrenini, rassal olarak seçilen 515 aile ile yapılan yüz yüze görüşme ve elektronik iletişim yöntemleri oluşturmuştur. Verileri değerlendirmede Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin ve Iraklı Engelli sığınmacıların sosyo-demografik özellikleri ile sağlık hizmetlerine erişim sürecinde yaşadıkları faktörlerin frekans ve yüzde dağılımları verilmiş ki-kare analiziyle faktörler arasındaki anlamlılık düzeyi tespit edilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin hipotezler üzerindeki etkilerini incelemek için Çoklu Varyans Analizi olan MANOVA uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda belirlenen sorunlar; dil ve iletişim problemleri, yaşam şartlarının yetersizliği, hasta-hekim ile hasta-sağlık personeli arasında olumsuz, ilişki ve sağlık hizmetleri erişimlerinin olumsuz işleyişidir. Sonuç bölümünde belirlenmiş olan beş temel başlık altında sıralanan bu sorunların çözümüne yönelik öneriler sunulmuştur.

KORKMAZ 2018, “İstanbul İlinde Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Sosyal Profil, Uyum, Beklenti, Sorunlar Üzerine Alan Araştırması”: Eyüp Sultan İlçesi Örneği” isimli çalışmada İstanbul iline bağlı Eyüp Sultan ilçesinde yaşamakta olan geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların, ne şartlarda yaşıyor olduğunu, beklenti ve sorunlarının neler olduğunu, öğrenmek adına anket yöntemi ile araştırma yapmıştır.

Çalışmada yaptığı Analizler neticesinde geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların maddi sıkıntılar çekerek zor şartlar altında yaşamlarını devam ettirdikleri, özellikle iş ve eğitim alanlarında ciddi sorunlar yaşadıklarını tespit etmiştir, bu gibi sorunların

sığınma⁹cuların topluma uyum sağlamalarını zorlaştırdığı görülmüştür.

ERDEM, “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları” Bu çalışmada Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin vatandaşlık hukuku bakımından durumları incelenecektir. Çalışmamızda öncelikle çok kısa bir şekilde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde mülteci kavramı, geçici sığınmacı kavramları incelenecektir. Vatandaşlık hukukunda sonradan vatandaşlığa alma politikaları, tamamıyla Devletlerin siyasi, sosyolojik ve ekonomik çıkarlarına göre belirlenir. Bu gerçek tarihsel süreç içerisinde dünyanın hiçbir yerinde farklı değildir. Bu kapsamda sosyal, siyasi boyutlarıyla Türkiye’deki Suriyeli gerçeğine bakılarak, bu kişilere ileride Türk vatandaşlığı vermenin gerekip gerekmeyeceği üzerinde durulacaktır.

BOSTAN 2018, “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu” Son yıllarda Türkiye, düzensiz göç hareketleri için çekim merkezi haline gelmiştir. Türkiye’nin çevresindeki ülkelerde yaşanan iç savaşlar, ekonomik zorluklar ve siyasi istikrarsızlıklar bu hareketleri hızlandırmaktadır. Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sonucu ülkelerinden kitlesel ve zorunlu göçe maruz kalan Suriyeliler, 29 Nisan 2011 tarihinden itibaren Türkiye’ye giriş yapmaya başlamış olup, sayıları 3,6 milyona ulaşmıştır. Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin, birçoğunun iş hayatına katıldığı, Türkler ile evlilik yaptığı, çocuklarının birçoğunun eğitim hayatına başladığı dikkate alınırsa, azımsanmayacak bir kısmının Türkiye’de kalıcı olacağı, ileride iskân ve vatandaşlık imkânı tanınacağı gündeme gelebilecektir. Bu çalışmada; uluslararası göç, Suriyelilerin zorunlu ve kitlesel göçü, Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve muhtemel iskân durumu incelenmiştir.

BALÇIK 2018, “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları” Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu tarihten bu güne kadar coğrafi konumu, tarihi ve misafirperver tutumu sebebi ile birçok ülkeden sığınmacı, göçmen ve mülteci tarafından tercih edilmiştir. Bu makalede Suriye Cumhuriyeti’nde meydana gelen iç karışıklık sebebi ile Mart 2011 tarihinden Aralık 2017 tarihine kadar Türkiye’ye sığınan Suriye vatandaşlarına yönelik uygulanan sağlık politikalarının tarihsel olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan sağlık politikalarının yasal dayanakları, bu

politikaların gelişim ve uygulama süreci, Suriye’de meydana gelen iç karışıklıklardan etkilenen diğer bazı ülkeler ile karşılaştırma ve Türkiye’de uygulanan sağlık politikalarının uygulanma sonuçları incelenmiştir. Bu çalışma ile Türkiye’de sığınmacılara yönelik sağlık politikalarının gelişimine, uygulanmasına ve sonuçlarına dair bir bakış açısı kazandırmak ve bundan sonra sığınmacılara yönelik sağlık politikaları hakkında araştırma yapacak kişiler için bir temel oluşturmak amaçlanmaktadır.

ARTAN 2017, “İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi” Bu çalışma 2011 Suriye sığınmacı krizinin ortaya çıktığı Mart ayından günümüze kadar geçen süre içerisinde Suriyelilere yönelik sosyal hizmetlerin İstanbul örnekleminde değerlendirilmesini içermektedir. Milyonlarca insanın hayatını doğrudan ya da dolaylı yoldan etkileyen iç savaş sonrası yaşanan Mülteci ve sığınmacı sorunu birçok mesleğin çalışma alanına girmektedir. Bu mesleki gruplardan biriside sosyal hizmettir. Sığınmacı krizi sosyal hizmet mesleği açısından önemli bir çalışma alanına işaret etmektedir. Sosyal hizmet uzmanları özellikle toplumların dezavantajlı gruplarıyla mikro, mezzo ve makro boyutlarda çalışmalar yapabilmektedir. Bu çalışma Türkiye’de "geçici sığınmacı" statüsünde olan Suriyelilerin yaşadıkları sorunların ve bunlara ilişkin uygulamaların sosyal hizmet perspektifi açısından değerlendirilmesini içermektedir. Çalışma kapsamında diğer bölge uygulamalarına da yer verilmekle birlikte çalışma daha çok İstanbul üzerine odaklanmaktadır. Suriyeli sığınmacılara İstanbul örnekleminde sunulan hizmetlerin makro sosyal hizmet hedefleri kapsamında etkinliğinin tartışılması amaçlanmaktadır.

ÖZDEMİR 2018, “Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerle Birlikte Eğitim Alan Türk Öğrencilerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” Bu araştırmada, geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerle birlikte eğitim alan Türk öğrencilerin görüşlerinin ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında 6. Sınıf düzeyinde ve sınıfında en az iki dönem Suriyeli mülteci öğrencilerle bir arada eğitim gören, mültecilerle komşuluk yapan 69 öğrenci (nkız=34, erkek=35) oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; Suriyeli öğrencilerle birlikte eğitim alan Türk öğrencilerin, “Suriyeli öğrenci” denildiğinde zihinlerinde en çok “Savaş, Kavga ve Arapça” kavramları canlandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı Suriyeli öğrencilerle eğitim almaktan mutsuz olduklarını ve dil konusunda anlaşılmadıkları için onlarla sıklıkla

kavga ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler, Suriyeli öğrencilerin Türkçe bilmemelerini ve maddi imkânsızlıklarını yaşadıkları temel sorunlar olarak görmektedirler. Katılımcıların çok az bir kısmı, Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunları çözümlmek için çaba harcadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler, Suriyeli öğrenciler için empati kurduklarında, kendilerini kötü, hüzünlü ve yalnızlık içerisinde, aynı zamanda korku ve özlem dolu hissettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilerden kültürel değerler öğrendikleri ortaya çıkmıştır

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇİCİ KORUMANIN TANIMI VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNÜN BELİRLENMESİ

2.1. Mülteci Kavramı ve Mültecinin Hukuki Durumu

Türkiye’de yakın zaman gündeminde oldukça yoğun yer işgal eden “mülteci” kavramı, bilhassa medya nezdinde, göçmen ve sığınmacı kavramlarıyla eşit anlamda yani yanlış şekilde kullanılmakta olduğu bilinen bir gerçektir. Sığınmacı, göçmen ve mülteci kavramları anlamları açısından biri ötekine yakın olan lakin özünde ayrı manalara sahip ifadelerdir. Bu üç farklı kavramı aynı anlamda kullanıyor olmak önemli problemlerin oluşmasına meydan vermektedir. Buna istinaden Mülteci –Sığınmacı - Göçmen kavramlarını ayrı ayrı ele almakta fayda bulunmaktadır.

Sığınmacı, İltica hakkı bir insan hakkı olarak nitelendirilmektedir. İltica etmiş insanlar yaşamlarını sürdürdükleri devletlerde karşı karşıya kaldıkları zulüm, şiddet, zulüm, can güvenliği ve korku gibi problemler sebebiyle ülkelerinden göç ederek daha güvenli olduğunu düşündükleri başka ülkelere sığınmaktadırlar. Bu insanlara sığınmacı denilmektedir.

Sığınmacı, *“vatandaşı olduğu ülkede meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri sebebiyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için, vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan istifade etmek istemeyen, bir ülkeye sığınan ve o ülkeden mülteci statüsü talep eden yabancı anlamına gelir.”* (Doğan, , 2008: 108).¹⁰

Yukarıda bulunan ifadeden de da anlaşılacağı gibi sığınmacı, mülteci statüsü elde edebilmek maksadıyla herhangi bir memlekete müracaatta bulunmuş fakat yaptığı bu müracaatı henüz herhangi bir neticeye ulaşmamış olan bireyleri ifade etmektedir.

Bu bağlamda henüz müracaat etmemiş kişiler de sığınmacı sayılırlar. Sığınma müracaatı sonucunda talepleri reddedilenler sığınmacı olamamaktadırlar. Sığınma isteği reddedilen kişiler sığınmacı olarak tanımlanmayacağından, sığınmacı vasfından faydalanabilmek için kişinin kaygılarında ve çekincelerinde haklı olduğu sonucuna varılması gerekmektedir. Birleşmiş Miller (BM)’in tanımıyla, *“ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir*

korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişi” sığınmacı olarak ifade edilir.

Göçmen, Mevcut yaşadıkları ülkelerdeki ekonomik imkânsızlıklardan ve kötü yaşam standartlarından ötürü daha iyi hayat koşulları sağlamak ve ekonomik imkânsızlıklarının üstesinden gelebilmek daha iyi bir hayat sürmek maksadıyla diğer ülkelere iltica eden insanlara göçmen denilmektedir.

Göçmenleri sığınmacı ve mültecilerden farklı kılan en önemli özellik bu kişilerin kendi memleketlerinden politik sebeplerle değil, yalnızca maddi sebeplerle ve daha kaliteli bir hayat sürme ümidiyle ayrılma arıdır. Göçmen statüsündeki kişiler, vatandaşlık hakkına sahip bulundukları devletin korumasından faydalanmaya devam ederler diğer memleketlere şahsi dilek ve arzularıyla göç ederler (Kılıç, 2008,: 214).

Mülteci Kavramı: Kendi ülkesinde din, ırk, siyasal düşünce, ulusal konum veya sosyal konum, sebebiyle kendisini baskı altında görerek kendi ülkesine karşı inancını yitiren, kendi ülkesinde bulunan yönetimin kendisine karşı tarafsız yaklaşmayacağı kanaatiyle ülkesinden ayrılıp, farklı bir memlekete himaye ve yerleşme isteğinde bulunan ve bu isteğinin o ülke nezdinde izin verilen insanlara mülteci denir.

Mülteci 1951 yılında kabul edilmiş olan Cenevre Sözleşmesinde mülteci: “*ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulümden korktuğu için başka bir ülkede koruma arayan kimselerdir*” şeklinde tanımlanmıştır (BMMYK, 1951, Md. 1(A)(2)).

Mültecilere yönelik en önemli ve eski anlaşmalardan biri “*Birleşmiş Milletler antlaşması*” ve “*10 Aralık 1948’de Genel Kurulca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesidir*”, Bu beyannamede kişilerin temel özgürlüklerinden ve insan haklarından, ayırım yapılmaksızın, yararlanmalarını temel alan, “Birleşmiş Milletlerin”, çok kez, mültecilere karşı olan bakışını ve temel insan hakları ekseninde mültecilerin statüsünü belirtmesi yönünden önem arz etmektedir.

Mülteci ve Mültecinin Hukuki Durumunda uluslararası durumu “*Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme*” de Türkiye’deki hukuki durumu ise “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (YUKK)*” ele alınacaktır.

2.1.1. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’de Hukuki Durum

Şahsi Statü

Madde 1:

- “Her mültecinin şahsi statüsü ikametgâhı memleketinin kanununa, ikametgahı yoksa bulunduğu memleketin kanununa tabidir”.
- “Mülteci tarafından evvelce iktisap edilen ve şahsi statüye adir olan haklara, bilhassa evliliğe bağlı haklara, her akid Devlet tarafından gerekirse bu devletin mevzuatının gösterdiği şartları yerine getirmek kaydiyle riayet olunur. Ancak bahis konusu hakkın, şahıs mülteci olmasaydı o devletin mevzuatı tarafından tanınacak haklar arasında bulunması lazımdır”.

Menkul ve Gayrimenkil Mülkiyet

Madde 13:

- “Akid Devletler, menkul ve gayrimenkul iktisabı ve buna müteferri diğer haklar, menkul ve gayrimenkul mülkiyete ait kira ve diğer mukaveleler bakımından her mülteciye mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlar içinde genel olarak yabancılara bahşolunandan daha az müsait olmayan bir muamele tatbik ederler”.

Fikrî ve Sınaî Mülkiyet

Madde 14:

- “Sınaî mülkiyetin ve bilhassa ihtiralar, desenler, modeller, alametifarika, ticari unvanın himayesi konusunda ve edebi, artistik, ilmî mülkiyetin himayesi konusunda, her mülteci, mûtat ikametgâhının bulunduğu memlekette işbu memleketin vatandaşlarına bahşolunan himaye den istifade eder. Mülteci, diğer akid Devletlerden herhangi birinin ülkesinde, bu ülkede mûtat ikametgâhının bulunduğu memleketin vatandaşlarına bahşolunan himayeden istifade eder”.

Dernek Hakları

Madde 16:

1. “Her mültecinin akid Devletlerin ülkesine mahkemeler serbestçe ve kolayca müracaata hakkı vardır”.
2. “Her mülteci, mûtat ikametgâhının bulunduğu akid Devlette, adlî yardım ve teminat akçesinden muafiyet dâhil, mahkemelere müracaat bakımından vatandaş gibi muamele görür”.
3. “Mûtat ikametgâhının bulunduğu memleketten gayrı akid Devletlerde ve 2 nci fıkra da meskûr konular hakkında, her mülteci mûtat ikametgâhının bulunduğu memleket vatandaşlarına edilen muamelenin aynından istifade eder”.

2.1.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (YUKK) Hukuki Durum

11 Nisan 2014’de bütün hükümleriyle beraber yürürlüğe girmiş olan YUKK ise uluslararası koruma çeşitlerini, “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” olarak belirlemiştir. Mülteci ve şartlı mülteci statülerinin tanımları Yasada aşağıdaki biçimde belirtilmiştir.

MADDE 61 – Mülteci

“(1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”.

MADDE 62 – Şartlı mülteci

“(1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak

istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir”. “Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir”.

Önceki mevzuatta karşılığı bulunmayan ikincil korumaysa 63. Maddede şu biçimde ifade edilmiştir:

MADDE 63 – İkincil koruma

“(1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir”.

Suriye’de yaşanan savaştan ötürü 2011 yılının Nisan ayından başlayarak ülkemize sığınmaya başlamış olan Suriyeli mültecilerin yasal statüsü öteki kesimlerde yer alan mültecilerden değişiktir. Türkiye, Suriye’de yaşanan savaştan dolayı Suriye yeden ülkemize gelerek sığınma talebinde bulunan bu insanlar ve vatansızların öncesinde de Suriye ye sığınmış olan Filistin asıllı mültecileri, 2011 yılı Ekim ayında ilan ettiği geçici koruma rejimi altında kıymetlendirmektedir. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (YUKK)” md. 91 ile geçici koruma Türkiye’de ilk defa yasal bir çerçeveye alınmıştır. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (YUKK)” md. 91’de “Geçici Koruma” aşağıdaki biçimde yer almaktadır:

MADDE 91 – Geçici Koruma

“ (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) *Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir*".

Bu maddeyle geçici korumanın hukuki zemini meydana getirilse de, geçici koruma statüsü verilecek olanların, ülkemize kabulleri ülkemizde kalmaları ve kendilerinin sahip olacakları hakları ile birlikte zorunda oldukları mesuliyetlerini de tespit edecek diğer mevzuat o dönemde henüz oluşturulamamıştır. Bu kapsamda Suriye menşeli mültecilerin sahip oldukları haklar, bu hakların kullanımı ve bunlara yardımcı olabilecek kurum ve kuruluşlar hususunda yasal çerçevesi açısından bir boşluk vardır. Şu anki uygulamada geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli mülteciler, bireysel uluslararası koruma başvurusu yapamamaktadırlar. "*Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)*", yalnızca çok özel hallerde, kısıtlı miktarda Suriyeli mülteciyi üçüncü ülkeye yerleştirme programına ekleyebilmektedirler.

Bu çalışmada şehirlerde oturan sığınmacı ve mültecilerin ekonomik ve sosyal haklara ulaşımına dair var olan durumun tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ana konusu itibari ile de sosyal ve ekonomik haklara ulaşımın birinci koşulu kayıt aşamalarının yapılması olması sebebiyle, bu husustan bahsedilecek akabinde, "barınma", "sağlık ve eğitim" hakkına erişimle sosyal yardım ve adli yardıma erişimde değerlendirilecektir. Son olarak, hassas grupların gereksinimleri kapsamında, sosyal hizmetlere ulaşım hususunda var olan yasal altyapı da irdelenecektir.

2.2. Mültecilerin Korunması ve Sığınma Başvurusu ve Kabul Koşulları

Türkiye iltica sistemindeki en belirleyici husus, "*1951 Mültecilerin Hukuki Statüsü'ne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne*" konulmuş olan coğrafi sınırlamadır. Bu sınırlama ekseninde, "Avrupa Konseyi'ne" üyeliği bulunan devletler haricinden gelmiş bulunan ve uluslararası koruma gereksinimi bulunan bireyler ülkemizde mülteci statüsü elde edemez ve kalıcı bir enternasyonal korumada elde edemez. Ülkemiz, "Avrupa Konseyi" mensubu devletler haricinde ülkelerden gelmiş bulunan ve hususi biçimde uluslararası koruma başvurusu yapan insanlara, iltica başvurularının incelenmesi kademesinde "*geçici sığınma*" ve bunla ilintili olarak "*geçici ikamet izni*" imkânı sunmaktadır.

Bununla endeksli olarak, uluslararası koruma başvurusunda bulunan biri, “Avrupa Konseyi” mensubu olmayan bir devletten gelmişse, Ülkemizde hem “Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına” hem de “*Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği’ne (BMMYK)*” kayıt olmak durumundadır.

“T.C. İçişleri Bakanlığı” yapılan bu talepleri geçici ikamet izni geçici sığınma açısında ele alır; “*Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)*” de kendi mülteci statüsü inceleme işlemlerini devam ettirir ve köklü çözüm maksadıyla mülteci statüsü alanları bir başka devlete yerleştirmeye uğraşır. “*Paralel prosedür*” olarak nitelendirilen ve isimlendirilen bu değerlendirmeler nihayete erdirilene kadar, uluslararası koruma başvurusu bulunan şahıs, “T.C. İçişleri Bakanlığı’na” belirlenen ve “*uydu kent*” olarak isimlendirilen şehirlerden bir tanesinde ikamet etmek mecburiyetindedir.

Türkiye iltica sisteminde bir mihenk taşı sayılabilecek 4 Nisan 2013’te, Türkiye’nin ilk iltica yasası Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmıştır. “*6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*” ile beraber, genelge ve yönetmeliklerle idare edilen iltica sistemi bu yasa ile birlikte müstakil bir kanunla idare edilecek olması hasebi ile önemlidir. Kanun, uluslararası korumaya ihtiyaç duyanlar da dahil tüm yabancılarla alakalı politika, stratejilerden meydana getirilmesi ve yürütülmesinden mesul olacak sivil ve uzmanlaşmış bir kurum oluşturulması önermiştir. Bu kapsamda faaliyete geçirilen “*Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)*” merkez teşkilatı kendisinin kurulmasına değin Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü’nün, sürdürdüğü işlemleri ve işleri devralmış olmuştur

“Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)” taşra teşkilatı tamamlanması ile birlikte taşrada Yabancılar Şube Müdürlükleri’nce yürütülmekte olan yabancılar ve uluslararası korumaya dair işlemleri ve işleri yapmaya başlamıştır.

Ülkemizin uygulamış olduğu coğrafi sınırlama “*6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*’n” da muhafaza edilmiştir. Coğrafi sınırlama, “*6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*” öncesi müddet de olduğu gibi ulusal mevzuatta kullanılan uluslararası koruma statülerine dair terminolojinin, uluslararası terminolojiden farklı olmasına sebebiyet vermektedir. Bununla beraber “*6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*”, uluslararası koruma çeşitleri açısından mevzuata yeni kavramlar dâhil etmiştir. 1994 “*İltica ve Sığınma Yönetmeliği*” ve 2006 “*Uygulama Talimatı*” ile şekillenen önceki mevzuatta, İçişleri Bakanlığı’na iltica ve sığınma

başvurusunda bulunan kişilere başvuruları sonuçlanıncaya değin “iltica” veya “sığınma başvuru sahibi” denilmekte; başvurusu sonuçlanan Avrupa Konseyi ülkesinden gelen kişilere “mülteci”; Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkeden gelen kişilere ise “sığınmacı” statüsü verilmekteydi. Fakat sığınmacı statüsü daha çok kâğıt üzerinde kalmaktaydı. BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilecek mültecilere, ancak yurtdışına çıkış işlemlerinin tamamlanması esnasında yani Türkiye’deki son günlerinde sığınmacı statüsü verilmekte idi.

Coğrafi sınırlama sebebiyle Türkiye’de uluslararası koruma talebi olan kişi, eğer Avrupa Konseyi üyesi bir ülke vatandaşıysa yalnızca İçişleri Bakanlığı’na, Avrupa Konseyi üyesi olmayan bir ülkedense, paralel prosedür gereği, hem İçişleri Bakanlığı’na hem de “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)” kayıt yaptırmak zorundadır. “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)” iltica prosedürü için birinci aşama, “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)” uygulama ortağı olan “Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nin (SGDD)” Ankara ofisine başvurarak ön-kayıt yaptırmaktır. “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)’ya” adına hususi olarak uluslararası koruma başvurusu yapamayan Geçici Koruma altındaki Suriyeli mülteciler haricindekiler gerçekleştirilen bu ön-kayıt işlemleri esnasında kişilerin temel kimlik bilgileri alınmaktadır, “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)’ya” kayıt tarihi ve temel kimlik bilgilerini içeren resimli ön-kayıt belgesiyle beraber İçişleri Bakanlığı’nca belirlenen bir uydu kente yönlendirme belgesi kendilerine verilmektedir.

“T.C. İçişleri Bakanlığı” bünyesinde yapılan uluslararası koruma talepleriye, Valiliklere veya “Yabancılar Şube/Göç İdaresi İl Müdürlüklerine” şahısın bizzat kendisince yapılması gerekmektedir. Valiliklere yapılmış olan uluslararası koruma taleplerinin çarçabuk kaydedilmesi icap etmektedir. Lakin uygulamada, geri gönderme merkezleri haricinde, direkt valiliklere yapılmış olan bir başvurunun olması halinde, kişinin önce “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)’ya” ön kaydını yaptırdıktan sonra, ikamet iline yönlendirme belgesiyle valiliğe başvurması talep edildiği istenmektedir.

Uluslararası koruma talebinde bulunan bireylerin evvelinde kaydedilmesi ve bir görüşme zamanının belirlenmesi icap etmektedir. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)”, yürürlüğe girmesinin ardından bir müddet kayıt muamelelerinde noksanlıklar meydana gelmiştir. Bir kısım uydu kentlerde yeni gelmiş olan sığınmacılara

kayıt yapabilmek için bir yıldan daha uzun süreli görüşme tarihlerinin verilmesi, kayıt hususunda meydana gelen büyük bir problem olarak kendini göstermiştir. Kişinin kaydı yapılana değin bu kimselere kimlik belgesi yada kimlik numarası gibi herhangi bir belgesi yada görüşme tarihini gösterir herhangi bir matbu kağıt veya yazı veya da ülkemizde kalmasının hukuki olduğuna yönelik herhangi bir belge de verilmemekteydi. Bu nedenle kaydı yapılana değin bu kimselerin ülkemizde bulunmaları hukuki zeminden yoksun kalmakta ve ülkemizden sınır dışına gönderilme tehlikesi yaşamalarına neden olmaktaydı. Diğer taraftan, kaydın tamamlanmasına kadar, kişinin eğitim ve sağlık hakkına, sosyal yardım mekanizmalarına erişememektedir. Bütün bu problemlerle beraber, konut kiralama, misafirhanede konaklama, gezi yapma gibi günlük hayata dair çok sayıda işgalde kimliğinin talep edilmesi nedeniyle de ek mağduriyetler meydana gelebilmekteydi. Yeni dönemde uluslararası koruma başvurusunun kaydı gerçekleştirilmiş olan şahsa, “İçişleri Bakanlığı” bünyesindeki mülteci statü belirleme (RSD) görüşmesi yapılana değin aylık periyotlarla yenilenen “uluslararası koruma başvuru sahibi kayıt belgesi” verilmektedir. Mülakat görüşmesinin ardından da 6 ayda bir yenilenen “uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik kartı” verilmektedir. Koruma talebi onaylanmış mültecilere ise “uluslararası koruma statü sahibi kimlik kartı” verilecektir. Verilen bu belgeler “oturma izni” olarak ta kullanılabilmekte ve bunun karşılığında bir ücret talebinde bulunulmamaktadır. 1 aylık ya da 6 aylık geçerlilik süreleri dolan kayıt veya kimlik belgelerinin müddetlerinin uzatılmasında meydana gelen gecikmeler, gene hak ve hizmetlere erişimleri zorlaştırmaktadır.

İkamet iline yönlendirilmiş olan sığınmacı ve mültecilerin imza sorumluluğu bulunmamaktadır. Bu sorumluluk, genellikle haftada bir ya da iki kez “Yabancı Şube/İl Göç idaresi Müdürlüğü’ne” bizzatı başvuru bulunarak yapılmaktadır. Bu uygulama, sığınmacı ve mültecilerin uydu kentte kalabilmelerini sağlamak amaçlı oluşturulmuş bir kontrol mekanizması olarak ifade edilebilir. Bu mesuliyet kapsamında sığınmacı ve mülteciler ve onay alınmadan bulunduğu şehirden bir başka şehre geçememekte ve normalde ikamet etmiş olduğu şehir içerisinde de belirli şartların haricinde yer değişikliğinde bulunamamaktadırlar. Bir başka şehirde ilde 1.derece yakını bulunan sığınmacı akrabalık münasebetinden destek alarak ikamet şehrini değiştirebilmek amacıyla talepte bulunabilmektedir. İkamet yeri değişikliği yapmanın diğer bir bahanesiyse, sağlık problemleridir. Önemli bir sağlık problemi olan sığınmacı, tedavisinin yapılabileceği bir başka şehre gönderilmesini isteyebilir.

Kabul edilmiş bir mazerete dayanmadan izinsiz biçimde ikamet ettiği şehri değiştiren sığınmacı veya mülteci tabiatıyla dönmesi veya yakalanıp ikamette bulunduğu şehre yeniden

iadede bulunulduğunda ise, kendisi hakkında adli ve idari işlemler yapılmaktadır. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” bütün hükümleri ile yürürlüğe girdiği “11 Nisan 2014” öncesi, ifadesi alınan kişiye, “57 Sayılı Uygulama Talimatı ve 5683 Sayılı Kanun” gereğince 500-3000 TL arası para cezası kesilebilmekteydi. 2012’den itibaren yaygın şekilde bu para cezasının kesildiği görülmekteydi. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” la birlikte imza sorumluluğunu yerine getirmeyen sığınmacı ve mülteciler için yaptırımların ağırlaştığını belirtmek mümkündür. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” 77. md, bir sığınmacı ve mültecinin “Mazeretsiz olarak; bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi” durumunda başvurusunun geri çekilmiş kabul ederek değerlendirilmenin durdurulacağını belirtmektedir. Md. 79 gereğince, başvurusunun geri çekilmiş olarak kabulünün ardından yeniden başvuruda bulunulması halinde, dosya hızlandırılmış inceleme çerçevesinde değerlendirilmektedir.

2.3. Uluslararası Literatürde Uluslararası Koruma

Uluslararası alanda iltica hukukuna ait yapılmış olan ilk çalışma İngiltere ve Fransa liderliğinde 1933 yılında imzalanmış olan “Mültecilerin Uluslararası Statülerine Dair Konvansiyon” dur. Bu belge kendisinden sonra mülteciler ile alakalı yapılmış olan çalışmalara ışık tutmuştur.

Bu anlaşmaya göre, iltica etmek üzere topraklarına yönelmiş bir göç durumu ile karşı karşıya kalan bir devlet, güvenliği ile ilgili sorun oluşturmadığı müddetçe sınırlarına kadar gelip sığınma talebinde bulunan insanları güvenlik güçleri ile engelleme girişiminde bulunmayacak ve bu kişileri göndermeyecektir. Mülteciler ile alakalı daha sonraki dönemlerde yayımlanan metinlerde bu durum “geri göndermeme ilkesi” olarak yer almış ve bu ilke, mülteci hukukuyla alakalı en hayati ve sarsılmaz hak olarak görülmektedir¹¹.

Birleşmiş Milletler (BM) TARAFINDAN 1948 yılında yayımlanmış olan “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” ile İlticanın temel bir insan hakkı olarak nitelendirilmiştir.

Yayımlanmış olan bu beyannamenin 14. maddesinde “Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir” ifadesi yer alarak iltica bir hak olarak tanımlanmıştır¹².

¹¹ “DÜZKAYA, H. (2016). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ve istihdam politikaları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.ss18”

¹² “Düzkaya H.(2016). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ve istihdam politikaları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.ss18”

Birinci Dünya savaşının vermiş olduğu tahribat daha tam anlamı ile ortadan kalkmamışken İkinci Dünya savaşının başlaması, ilticanın temel bir insan hakkı olduğunun kabullenilmesini sağlamıştır. Bahse konu İnsan Hakları Beyannamesi, 1951 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi”¹³ ile bu sözleşmeye dair 1967 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokolün”¹⁴ temelini oluşturması açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine ve 1967 tarihli protokole muhataptır. Lakin Türkiye bahse konu bu iki anlaşmaya da coğrafi sınırlama ile taraf olmuştur. Özetle Bu sözleşmede taraf olmasını Avrupa’da ortaya çıkan olaylar dâhilinde Türkiye’ye gelen kişiler için mülteci statüsü tanımaya görevli bulunduğunu belirtmiştir. Bu şekilde olması Türkiye’nin Avrupa harici başka bir yerden sığınana kişilere mülteci statüsü vermeyeceğini belirtmektedir.

Yalnız bu sözleşme mülteci sayısındaki artışa karşın zaman ve coğrafi sınırlandırma sebebi ile yeterliliğini koruyamamıştır. Bu nedenle, uluslararası koruma gereksinimi bulunan kişilerin coğrafi alan ve yönünden herhangi bir kısıtlamaya tabii olmadığı 1967 tarihli protokol kabul edilmiştir. Bu protokol ile “1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinden” “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” tanımı kaldırılmıştır. Bu şekilde zaman ve coğrafi sınırlama ortadan kalkmıştır.

Ancak Türkiye Coğrafi sınırlamayı kaldırmamıştır. Coğrafi sınırlamanın kaldırılmamasındaki ana neden: Türkiye’nin yer aldığı coğrafya ve konumdan dolayı büyük göç dalgalarına açık hale gelmesinin önlenmeye çabalanması olarak ifade edilmiştir.

“1951 Cenevre Sözleşmesi” ve “1967 tarihli protokol” e taraf olan Türkiye, bu iki uygulamayı anayasal sistemine göre kanun niteliğinde saymış ve iç hukukumuzdaki düzenlemeleri bunları temel alarak yapmıştır. İltica talebinde bulunan mültecilerin haklarını düzenleyen mevzuat sadece Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli protokol de değildir.

Türkiye’nin taraf olduğu pek çok uluslararası sözleşme bu alandaki mevzuatı oluşturmaktadır.

- “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi”,
- “Çocuk Hakları Sözleşmesi”,
- “Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Uluslararası Sözleşme”,
- “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”,
- “Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme” vb. gibi

¹³ Resmi Gazete 05.09.1961-10898

¹⁴ Resmi Gazete 05.08.1968-12968

Çok sayıda sözleşme, iltica yâda mülteci tanımları barındırmasa da temel insan haklarına vurgu yapmaktadır¹⁵.

Bunlarla beraber, ilerleyen dünya düzeni, artan istekler ve değişen politik durumlarla ülke içinde yeni bir düzenleme yapılmaya gidilmiş ve “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” hazırlanmıştır. “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” na çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıyeten değinilecektir.

2.4. Türk Hukukunda Uluslararası Koruma

Afganistan’da yaşanan çatışmalar ve Irak-İran savaşı nedeniyle bu bölgelerden yaklaşık 500.000 kişi 1990’lı yıllarda Türkiye’ye gelmiştir. Yaşanan bu büyük göç olayı karşısında Türkiye 1994 yılında “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”¹⁶ çıkarmıştır. Çıkarılan bu yönetmelik sağlamış olduğu kısıtlı düzenlemelerle de olsa konuyla alakalı Türkiye sınırları içerisindeki ilk hukuki düzenleme olması sebebiyle önem arz etmektedir

Türkiye’nin güney sınırında bulunan Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye’ye yönelmiş çok daha büyük boyutlu göç olayı karşısında bu yönetmelik ile durum idare edilmez bir hal almıştır. Bundan ötürü T.C. İçişleri Bakanlığı, 30 Mart 2012 tarihinde “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” yi yayımlamıştır. Kitlesele sığınma hallerinde meydana gelen acil koruma ihtiyacının giderilmesi maksadıyla, sığınılmış bulunulan devlete erişimin sağlanması, zulüm görme tehlikesi bulunan yere geri göndermeme ilkesinin dikkate alınması ve insan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması olarak tanımlanan geçici koruma kavramı bu yönergenin ruhunu oluşturmaktadır.

Türk hukuk sisteminde yabancılar ve mültecilerle ilgili YUKK başta olmak üzere farklı düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu düzenlemelerden başlıcaları şu şekilde sıralanabilir:

- “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”
- “Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun”

¹⁵ DÜZKAYA, H. (2016). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ve istihdam politikaları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.ss23

¹⁶ Resmi Gazete 30.11.1994-22127

- “Pasaport Kanunu”
- “Kişilerin Çalışmasını Dair Yönetmelik”
- “İskan Kanunu”
- “Geçici Koruma Hakkı Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”
- “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi”
- “Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi”

Yabancıları Koruma Kanunu’na bakıldığında; 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Beş bölümden meydana gelmektedir, bu bölümler sırası ile

- ❖ **Birinci Bölüm:** Kanunun amacı kapsamı, tanımlar ve geri gönderme yasağından bahsetmektedir.
- ❖ **İkinci Bölüm:** yabancıların Türkiye’ye giriş ve vize işlemlerini, ikamet izinlerini, sınır dışı etme işlemlerini ve vatansız kişilerle ilgili düzenlemeleri içermektedir
- ❖ **Üçüncü Bölüm:** Uluslararası Koruma başlığını taşımaktadır. Bu bölümde ilkin uluslararası koruma türleri olarak mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma tanımları yapılmıştır. Akabinde haklar ve yükümlülüklerden bahsedilmiştir. Son bölümde ise geçici koruma statüsüne yer verilmiştir.
- ❖ **Dördüncü Bölüm:** Yabancılar ve Uluslararası Korumaya Dair Ortak Hükümler başlığını taşımaktadır.
- ❖ **Beşinci Bölüm:** Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev ve yetkileri ile ilgili detaylara yer verilmiştir

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) uluslararası koruma altında üç statü belirlemiştir. Bu statüler; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil korumadır. Yine bu statüler haricinde kitlesel akın halinde ülkeye giriş yapılması durumunda yapılacak insani yardımdan bahseden “geçici koruma” statüsü oluşturulmuştur. Bu şekilde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), ülkeye sığınan kişilere verilebilecek statüleri dört çeşit olarak ifade etmiştir. Sırası ile bu statülere değinmekte fayda bulunmaktadır.

Mülteci: Evrensel hukukta ve Türk hukukunda ‘mülteci’ statüsü değişik biçimlerde tanımlanabilmektedir¹⁷. Cenevre Sözleşmesinin yürürlüğe girmesinden önce, Türk

¹⁷ “Farklı tanımlarla ilgili bilgi için bkz. ALTUĞ, Y.: Devletler Hususi Hukuku Bakımından Mülteciler, İstanbul: Sermet Matbaası, 1967, ss.4-20; ODMAN, T.: Mülteci Hukuku, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:15, 1995, s.188-192; EKŞİ, N.: Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular (4.bs.), İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012, s.6-11; ÇİÇEKLİ,”

hukukunda mülga 2510 sayılı İskân Kanunu 31 m.3/3. gereğince mülteci, “Türkiye’de yerleşmek amacıyla olmayıp, bir zorunlulukla geçici oturmak için sığınanlar” olarak tanımlanmaktadır.

Bu kimseler Türkiye’ye yerleşmek isterlerse, haklarında Kanunun 4. maddesinde belirtilen muhacir olarak kabul edilmelerini engelleyen sebepler olmaması şartıyla, muhacir muamelesine tâbi tutulacaktı (m.3/3).

Cenevre Sözleşmesine göre ise mülteci statüsü verilecek olan kişiler; “1 Ocak 1951’den önce³² meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyenler; ya da tâbiyetsiz³³ olup bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunup oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişiler olarak belirlenmiştir” (m.1/A-2).

Türkiye, Sözleşmeye imza atarken, gene Sözleşmenin 42. maddesinin taraf devletlere verdiği kısıtlayıcı kayıt beyan etme hakkını kullanarak yalnızca Avrupa devletlerinden gelenlere mülteci statüsü tanıyacağını ifade ettiğinden, Türk hukukunda kabul edilen mülteci statüsü Cenevre Sözleşmesinin kabul ettiği statüye göre daha dar kapsamlıdır.

Nitekim Cenevre Sözleşmesini ve 1967 tarihli Protokol esas alınarak Türkiye’ye iltica ve sığınma işlemlerini düzenlemek için hazırlanan İltica Yönetmeliği de mülteciyi coğrafi kısıtlamayı esas alarak tanımlamıştı¹⁸.

Avrupa devletlerinde yaşanan olaylar sebebiyle; “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü olarak tanımlamıştır” (m.61).

İkincil Koruma: Uluslararası literatürde “tamamlayıcı koruma” olarak nitelendirilen uluslararası koruma türü, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nda “ikincil

¹⁸ “Neşe Baran Çelik, Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak Ve Yükümlülükleri, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/208372>, 02.02.2019.”

koruma” ismi ile yer almıştır¹⁹.

İkincil koruma statüsü, daha önce belirtildiği üzere, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) hazırlanırken esas alınan Avrupa Birliği (AB)’nin ortak Avrupa Sığınma Sistemi oluşturulmasına yönelik temel düzenlemelerinde kabul edilen uluslararası koruma türlerinden bir tanesidir.

Bu düzenlemelerden biri olan ve kısaca “Vasıf Yönergesi” olarak anılan “Üçüncü Ülke Vatandaşlarının ya da Vatansız Kişilerin Mülteci Olarak ya da Başka Şekilde Uluslararası Korumaya Muhtaç Kişiler Olarak Nitelendirilmeleri ve Statüleri ile Sağlanacak Korumanın Kapsamına İlişkin Asgari Standartlar Hakkında 2004/83/EC sayılı Konsey Yönergesi²⁰,”

Gereğince ikincil koruma, Cenevre Sözleşmesine istinaden mülteci olarak vasıflandırılmayan fakat uluslararası koruma ihtiyacı bulunduğu kabul edilen kişiler bakımından kabul edilmiştir²¹.

Yönerge gereğince bu statüden yararlanabilecek olanlar, mülteci olarak sayılmayacağına; yalnız ancak menşe ülkesine ya da vatansız kişiler söz konusuysa, önceki daimi ikamet yeri olan ülkeye iade edilmesi durumunda ciddi bir zarara maruz kalma tehlikesi bulunduğu dair sağlam kanıtlar sunulan, dolayısıyla kendisini o ülkenin korumasına bırakamayan ya da söz konusu risk nedeniyle bırakmak istemeyen ve hakkında ikincil koruma statüsünden hariç tutulma sebeplerinden biri gerçekleşmemiş olan üçüncü ülke uyruklu ya da vatansız kimselerdir (m.2/e).

“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” ikincil koruma statüsünü düzenleyen 63. maddesi de gerek statünün verilmesi gerekse de içeriği bakımından Yönerge ile paralel hükümler içerir. Bu statü, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” uyarınca kendilerine mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen yabancı ya da vatansız kişilere statü belirleme işlemleri sonrasında verilecektir.

¹⁹ “ÇİÇEKLİ, Mülteci Hukuku, s.309.”

²⁰ “Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on Minimum Standards for the Qualification and Status of Third Country Nationals or Stateless Persons as Refugees or as Persons Who Otherwise Need International Protection and the Content of the Protection Granted”, OJ L 304 30.09.2004, ss.12-23. Bu Yönerge 2011’de yeniden düzenlenmiştir. Söz konusu yeni Yönerge için bkz. ‘Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 On Standards for the Qualification of Third Country Nationals or Stateless Persons as Beneficiaries of International Protection, for a Uniform Status for Refugees or for Persons Eligible for Subsidiary Protection, and for the Content of the Protection Granted (recast)’, OJ L337 20.12.2011, ss.9-26”

²¹ “Vasıf Yönergesi bakımından ikincil koruma statüsü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZCAN, M.: Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara: Uşak Yayınları, 2005, s.214-218; ÇİÇEKLİ, Sığınmacılar, s.108-112.”

Münhasıran bu statünün verilebilmesi için, Yasa uyarınca, bahse konu kişinin;

“...menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak olması; uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması sebebiyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamıyor veya söz konusu tehdit sebebiyle yararlanmak istememesi...”²²

İcap etmektedir.

Geçici Koruma: Kitlesel sığınma durumunda uluslararası koruma talebinin yerine getirilmesi için ivedilikle çare bulabilmek adına geliştirilen geçici koruma, içerik olarak ülke topraklarına serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine riayet ve temel ihtiyaçların karşılanması öğelerinden meydana gelir²³.

Geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’ta da ifade edildiği üzere, diğer uluslararası koruma şartlarından değişik olarak, yalnızca kitlesel sığınma durumlarında ivedi ve geçici koruma ihtiyacını gidermek maksadıyla verilir (m.91).

Bu sebeple, geçici koruma gereksinimi sebebiyle ortaya çıkan oluşan uluslararası koruma istekleri, bireysel uluslararası koruma taleplerinden değişik olarak grup temelinde ele alınır²⁴.

Daha evvel de açıkladığı üzere Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), geçici korumayla alakalı düzenlemelerin oluşturulmasını konuyla alakalı yayımlanacak yönetmeliğe bırakmıştı. Bu sebeple, geçici koruma kararının alınması, süresi, sona ermesi bu statüden faydalananacak kişilerin hak ve yapmak zorunda olduklarını hülâsaten geçici koruma statüsüyle ilgili usul ve esasa ilişkin tüm konuların düzenlenmesi Geçici Koruma Yönetmeliği ile sağlanmıştır.

Geçici Koruma Yönetmeliği’ne istinaden geçici koruma, “ülkesinden ayrılmaya

---

²² “Neşe Baran Çelik, Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/208372>, (24.11.2018)”

²³ ÇİÇEKLİ, Mülteci Hukuku, s.313, 323

²⁴ ÇİÇEKLİ, Sığınmacılar, s.118.

zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” olarak tanımlanmıştır (m.3/f).

Yönetmelik gereğince, geçici koruma kapsamına alınanlar “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*’ta” kabul edilen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmayacağı gibi geçici korumanın uygulandığı süre içinde bu yabancıların bireysel uluslararası koruma başvuruları da işleme konulmayacaktır (m.7/3 ve m.16).

Konuyla ilgili esas alınan AB düzenlemelerinden kısaca “Geçici Koruma Yönergesi” olarak isimlendirilen, 20.07.2001 tarih ve 2001/55/EC sayılı Konsey Yönergesi ise, geçici korumanın Cenevre Sözleşmesi gereğince mülteci statüsünün tanınmasına halel getirmeyeceğini kabul etmiştir (m.3). Yönerge diğer taraftan Yönetmelikten farklı olarak geçici korumadan yararlanan kişilerin herhangi bir zamanda sığınma için başvuru yapabilmelerine de olanak sağlamaktadır (m.17/1).

Yönetmeliğe göre ise ancak geçici koruma kararının sona ermesinden sonra Bakanlar Kurulu kararıyla uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine izin verilebilecektir. Buna göre, Bakanlar Kurulu tarafından verilecek geçici korumanın sona erdirilmesi kararının peşinden bu yabancıların ülkelerine dönmesi haricinde; geçici korunanlara koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine, uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine ya da bu yabancıların Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında belirlenecek koşullar çerçevesinde Türkiye’de kalmasına izin verilebilir (m.11).

2.4.1. Dünyada Geçici Koruma

Kitlesel sığınma durumunda uluslararası koruma talebinin yerine getirilmesi için ivedilikle çare bulabilmek adına geliştirilen geçici koruma, içerik olarak ülke topraklarına serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine riayet ve temel ihtiyaçların karşılanması öğelerinden meydana gelir²⁵.

Geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’ta da ifade

---

²⁵ ÇİÇEKLİ, Mülteci Hukuku, s.313, 323

edildiği üzere, diğer uluslararası koruma şartlarından değişik olarak, yalnızca kitlesel sığınma durumlarında ivedi ve geçici koruma ihtiyacını gidermek maksadıyla verilir (m.91).Bu sebeple, geçici koruma gereksinimi sebebiyle ortaya çıkan oluşan uluslararası koruma istekleri, bireysel uluslararası koruma taleplerinden değişik olarak grup temelinde ele alınır²⁶.

Daha evvel de açıkladığı üzere “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)”, geçici korumayla alakalı düzenlemelerin oluşturulmasını konuyla alakalı yayımlanacak yönetmeliğe bırakmıştı. Bu sebeple, geçici koruma kararının alınması, süresi, sona ermesi bu statüden faydalanan kişilerin hak ve yapmak zorunda olduklarını hülâsaten geçici koruma statüsüyle ilgili usul ve esasa ilişkin tüm konuların düzenlenmesi Geçici Koruma Yönetmeliği ile sağlanmıştır.

Geçici Koruma Yönetmeliği’ne istinaden geçici koruma,

“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma”

olarak tanımlanmıştır (m.3/f).

Yönetmelik gereğince, geçici koruma kapsamına alınanlar Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’ta kabul edilen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmayacağı gibi geçici korumanın uygulandığı süre içinde bu yabancıların bireysel uluslararası koruma başvuruları da işleme konulmayacaktır (m.7/3 ve m.16).

Konuyla alakalı esas alınan AB düzenlemelerinden kısaca “Geçici Koruma Yönergesi” olarak isimlendirilen, “20.07.2001 tarih ve 2001/55/EC sayılı Konsey Yönergesi” ise, geçici korumanın Cenevre Sözleşmesi gereğince mülteci statüsünün tanınmasına hâlel getirmeyeceğini kabul etmiştir (m.3). Yönerge diğer taraftan Yönetmelikten farklı olarak geçici korumadan yararlanan kişilerin herhangi bir zamanda sığınma için başvuru yapabilmelerine de olanak sağlamaktadır (m.17/1).

Yönetmeliğe göre ise ancak geçici koruma kararının sona ermesinden sonra Bakanlar Kurulu kararıyla uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine izin verilebilecektir. Buna göre, Bakanlar Kurulu tarafından

---

²⁶ ÇİÇEKLİ, Sığınmacılar, s.118.

verilecek geçici korumanın sona erdirilmesi kararının peşinden bu yabancıların kendi ülkelerine dönmesi haricinde; geçici korunanlara koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine, uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine ya da bu yabancıların “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*” kapsamında belirlenecek koşullar çerçevesinde Türkiye’de kalmasına izin verilebilir (m.11)46.

2.4.2. Türkiye’de Geçici Koruma

Suriye’de yaşanan insani krizin büyümesi neticesinde sınır bölgemizde hareketlilik yaşanmıştır. 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısına doğru hareketlenmesi Suriye’den Türkiye’ye yönelik ilk toplu nüfus hareketini oluşturmuştur. Bu nüfus hareketi sırasında gerekli tedbirler alınmaya başlanmış; 252 Suriye vatandaşı sınırdan içeri alınarak Hatay’daki bir spor salonunda geçici konaklama ve gıda ihtiyaçları sağlanmıştır.

Ülkeye giriş yapan Suriye vatandaşlarının öncelikle üst taraması yapılmakta, ardından tercüman eşliğinde kimlikleri var ise kimlik bilgileriyle, yok ise sözlü beyanlarıyla kayıt altına alınmaktadır. Türkiye’nin karşılaştığı kitlesel akınlar karşısında aldığı tedbir ve önlemler dikkate alınarak, kendi gerçeklerine uygun bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma süreci sonunda 30/03/2012 tarihinde “*Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge*” İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur²⁷.

Kitlesel sığınma durumlarında meydana gelen acil koruma gereksiniminin halledilebilmesi amacıyla sığınılan ülkeye erişimin sağlanması, zulüm riski olan yere geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi ve insan haklarına uygun temel asgari standartların sağlanması olarak nitelendirilen geçici koruma, yönergenin ruhunu meydana getirmektedir.

Mevcut mevzuatımızda kanuni düzeyde yer almayan geçici koruma rejimi, **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun “Geçici Koruma” başlıklı 91 inci maddesinde** şu şekilde tanımlanmaktadır:

---

²⁷ http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye'de-gecicikoruma_%20409_558_1097

- “(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir²⁸.”
- (2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.²⁹”

Kanunla kurulan “**Göç Politikaları Kurulunun**” görevleri arasında “**Kitlesel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek**” sayılmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün görevleri arasında:

- Göç Politikaları Kurulunun sekretaryasını yapmak ve kararlarını uygulamak,
- Kitlesel akınlarda bu kişilere sağlanacak geçici korumanın kapsamı ve uygulamasına dair iş ve işlemleri yürütmek yer almaktadır.

Genel Müdürlüğümüzde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91’inci maddesine istinaden geçici korumaya ilişkin yönetmelik çalışmaları sonucu 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği çıkartılmıştır.

²⁸https://www.kizilay.org.tr/dosyalar/1346248655_26.29082012_SURIYE_KRIZ_FAALİYET_RAPORU.GENEL26S.pdf

²⁹ “TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadır kentler Hakkında İnceleme Raporu, 24 üncü Dönem, 2 inci Yasama Yılı, 2012, s.2. Rapor Komisyonun 15.02.2012 tarihli toplantısında kabul edilmiştir”.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE VERİLEN YASAL HAKLAR

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca göçe maruz kalmış bir ülke. Suriyeliler ile ilgili yaşanan kitlesel akında gerek medyada gerekse resmi makamlar nezdinde farklı kavramlar kullanılmakta. Peki Suriyelilerin hukuksal statüsü nedir? Türkiye’de bulunan Suriyeliler iltica hukukuna göre mülteci, sığınmacı, göçmen ya da misafir olarak değil yeni bir kavram olan “geçici koruma” statüsü ile tanımlanmaktadır.. Geçici Koruma kavramı acil akınlar sonucunda göç etmek zorunda kalan kişilerin korunmasını sağlamak üzere geliştirilmiş bir statüyü ifade etmektedir. Başka bir deyişle, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak gelen yabancılara sağlanan bir koruma türü olarak ifade edilebilir.

Türk hukukunda geçici koruma, kanun düzeyinde ilk defa “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) ile düzenlenmiştir. YUKK “geçici koruma”yı 91. maddesinde yasal bir zemine oturtmuştur. Bu maddeye göre “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarına geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” Her ne kadar geçici koruma bu madde ile yasal bir düzenlemeye kavuşmuş olsa da, ayrıntılı düzenleme 13 Ekim 2014 tarihli 2014/6883 sayılı yayımlanan “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir. Böylece Suriye’den kitlesel olarak ülkeye giriş yapan kişilerin hukuki statüleri yanında haklar ve sorumlulukları da detaylı olarak düzenlenmiştir.

3.1. Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyelilere Yönelik Haklar ve Hizmetler

Uluslararası alanda, Ülkemizin de taraf olduğu anlaşmalarla sığınmacılara ve mültecilere çeşitli haklar verilmiştir. “*İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin (Universal Declaration of Human Rights)*” 14. maddesine göre, her kişi güvenli sığınma hakkına sahiptir. Lakin kişilere verilen koruma can güvenliği ile kısıtlı değildir. Mültecilere minimum ülke içerisinde legal biçimde ikamet eden öteki yabancılara sağlanan eşit sosyal ve ekonomik haklar verilmektedir. Her bireyin olduğu gibi mültecilerin de beslenme, barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanma, çalışma olanakları gibi temel gereksinimleri giderilmelidir. Bu haklar, mülteci ve sığınmacıların temel insan haklarının yanı sıra sığınma durumuyla bağlantılı ilave problemlerle karşılaşacakları hesaba katılarak koruma sağlama maksadıyla

düşünölmüş haklardır. Geçici Koruma Yönetmeliğı uyarınca Türkiye’de kalış hakkına sahip Suriyeliler, söz konusu Yönetmelik kapsamında sağlanacak hizmetlerden yararlanmaya hak kazanacaklardır. Devletlerin ekonomik imkânları mülteci kabulü hususunda önemli bir unsur olduğundan, topluca sığınma maksadıyla sınırlarımıza gelen yabancılara ve nüfus hareketlerine uygulanacak Türkiye’nin uluslararası alanda taraf olduğu sözleşmelerdeki ve ulusal mevzuatındaki bir takım hukuk kurallarının da uygulamada belli ekonomik s³⁰onuçlar doğurması kaçınılmazdır. (Uzun, 2012).

13/10/2014 geçici koruma yönetmeliğı’ nin beşinci bölümü 24. ve 25. maddeleri ile altıncı bölümü 26-27-28- 29-30-31. Maddelerinde geçici koruma altında bulunan Suriyelilere yönelik bir takım haklar ve hizmetler verilmiştir. Bun haklar sırası ile:

- 24. madde illerde kalma hakkı
- 25.madde ülkede kalma hakkı
- 26. madde Hizmetler
- 27. madde. Sağlık hizmetleri
- 28. madde Eğitim hizmetleri
- 29. madde İş piyasasına erişim hizmetleri
- 30. madde Sosyal yardım ve hizmetler
- 31.madde Tercümanlık hizmetleridir

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilere yönelik verilmiş bulunan bu hak ve hizmetleri teker teker ele almakta fayda bulunmaktadır.

3.1.1. İllerde Kalma Hakkı

Geçici Koruma Yönetmeliğı’nin beşinci bölüm 24. Maddesinde Geçici korunanlara Türkiye’deki şehirlerde kalma hakkı verilmiştir. Buna göre Kamu düzeni, kamu güvenliğı ya da kamu sağlığı yönüyle herhangi bir engel görülmediğı durumlarda geçici korunanların, Genel Müdürlükçe tespit edilen illerde kalmalarına müsaade edilebilir. Buna dair usul ve esaslar Genel Müdürlük tarafından saptanmaktadır. Geçici barınma merkezi haricinde kalan geçici korunanlardan ihtiyaç sahibi olanlar, olanaklar dâhilinde, valiliklerce belirlenecek yerlerde de barındırılabilir.

Uydu şehirlere yönlendirilmiş bulunan sığınmacı ve mültecilerin barınma gereksinimlerinin kendilerince karşılanması esastır. Sığınmacı ve mültecileri uydu şehirlerde bekleyen sistemli bir barınma desteği yoktur. Sığınmacı ve mültecilerle alakalı daha evvelki mevzuat incelendiğinde barınma hakkına hiç dokunulmadığı dikkat çekmektedir. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” da aynı biçimde, sığınmacı ve mülteciler için en büyük problemlerden bir tanesi olan barınma hakkına yönelik bir düzenlemede bulunulmamıştır.

2005’de göç ve iltica alanına ilişkin” Ulusal Eylem Planı’nın da” 7 ilde “Kabul, Tarama ve Barınma Merkezlerinin” oluşturulacağı belirtilmiştir. Her biri 750 kişi kapasiteli olarak planlanan “Kabul, Tarama ve Barınma Merkezlerinin”, bütün sığınmacı ve mültecilerin barınma gereksinimlerini gidereceği beklenmemektir. Bu merkezlerde hassas gruplara öncelik verileceği bilinmektedir. Bu merkezler 2015 yılında bitirilmiştir.

Barınma desteğinin verilememesi, sığınmacı ve mültecilerin ekonomik olanaklarının kısıtlı olması, barınma problemini önemli bir sorun durumuna getirmektedir. Bu bağlamda, sığınmacı ve mültecilerin yaşadıkları mekanlar, çoğunlukla bakımsız, hijyen ve sağlık yönünden yeterli olmayan, yalıtımsız, kimi zaman banyosu-tuvaleti bulunmayan mekanlardır.

Suriyeli mültecilerin ülkemize göç etmesi ile birlikte hudut bölgesinde AFAD aynı anda mültecilerin barınabilmeleri için kamplar kurmaya başlamıştır. Bu kamplar ülkemizde ilk olarak kurulan mülteci kamplarıdır. Günümüzde 10 şehirde 22 konteyner kent ya da çadır kent, 220.000’e yakın Suriyeli mültecinin barınmasını ve ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmı, Ülkemizin hemen hemen bütün şehirlerine dağılmış pozisyonda, kendi olanaklarıyla barınma gereksinimlerini halletmeye çabalamaktadırlar.

3.1.2. Ülkede kalış hakkı

Ülkede kalış hakkı Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 25. maddesinde: “*Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye’de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz.*” şeklinde belirtilmiştir.

Türkiye’de sığınma başvurusu yapan kişilere yaptıkları başvurunun akabinde Türkiye’de kalabilmeleri için ikamet izinlerinin bulunması icap etmektedir. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” öncesi dönemde, alanı düzenleyen

temel mevzuatlardan biri olan “57 Sayılı Uygulama Talimatı’ na” göre başvuru sürecini tamamlayanlara sevklerinin yapıldığı uydu ilde valilik kararıyla resen altı ay ya da bir yıllık ikamet izni verilmekte; bu sürenin sonunda bu ikamet izni yine valilik kararıyla ile altı aylık ya da bir yıllık müddetlerle artırılmaktaydı. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” yürürlüğe girmesiyle beraber, ilk kayıt esnasında kimlik bilgileri ve yabancı kimlik numarasını içeren ve mülakata kadar her ay yenilenen bir tanıtım kartı verilmektedir; sığınmacının mülakatının yapılmasını takiben verilen 6 ay süreli belge ise, “Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi” olarak adlandırılmaktadır (YUKK, Md 76).

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” öncesi verilmiş olan ikamet tezkeresi, kıymetli evrak olarak değerlendirilmekte ve karşılığında her yılbaşında Maliye Bakanlığı’nca tespit edilen bir ücret alınmaktaydı. Bunun için tahsil edilen miktar, 2013’te 198 TL, 2014’te 206 TL idi. Eşlerin ve 18 yaşından küçüklerin kayıtları, aynı ikamet tezkeresine işlenebilmekteydi. 18 yaşından büyük aile mensuplarındaysa, ayrı ikamet tezkereleri tanzim edilmekteydi. “İçişleri Bakanlığı’nın” “Mülteciler ve Sığınmacılar Genelgesi’ni” yayınladığı 2010’a değin, sığınmacı ve mültecilerden, ikamet tezkeresi ücretinden başka, “492 Sayılı Harçlar Kanunu” kapsamında ikamet harcı da kapsamlı bir biçimde alınıyordu. Bu genelgeyle beraber maddi imkanları yetersiz bulunan sığınmacı ve mültecilerin bu harçtan muaf tutulmaları hususunda “Yabancılar Şube Müdürlüklerine” inisiyatif verilmişti. Bu genelgeyle “Yabancılar Şube Müdürlüklerinin” bu önceliği sığınmacı ve mültecilerin yararına kullanması iradesi belirtilmişken, bir kısım illerde ikamet harcının alınmasına devam edilmiştir. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” ile sığınmacı statüsündeki kişilere verilmiş olan kimlik belgesi ikamet izni olarak ta kullanılabilmekte ve bunun için herhangi bir ücret ya da harç talep edilmemektedir. Bu durum, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” sağlamış olduğu mühim yeniliklerden birisi olarak görülmektedir.

Suriyeli mültecilerin kayıt işlemleriyse ayrı bir uygulamaya tabidir. Suriye’deki iç savaş ve kargaşa sebebiyle ülkemize ilk kafilenin gelmeye başladığı 2011 yılı Nisan ayının ardından uzunca bir müddet işlek bir kayıt enstrümanı oluşturulamamıştır. Bir müddet sonra geçici koruma altındaki Suriyeli mülteciler için oluşturulan kamplarda ikamet edenlerin kayıtları daha düzgün ve sistematik bir biçimde yapılmaya ve AFAD tarafından hazırlanan kimlik belgeleri verilmiştir. Kampların dışarısında yaşayanların kayıt ve kimlik tahsis işlemleriyse anca 2013’te kampların bulunduğu sınır kentlerinde oluşturulan “koordinasyon merkezlerinde” yapılmasına başlandı. Öteki şehirlerde kayıt işlemleri yalnızca pasaportlarıyla

ülkemize legal giriş yapmış Suriye vatandaşları için yapılmış ve başvuru yapmaları halinde kendilerine on iki ay müddetli ikamet tezkeresi verilmiştir. Münhasıran kişisel prosedüre tabi olan mülteci ve sığınmacıların tersine, Suriyeli mültecilere verilen ikamet tezkerelerine eş ve 18 yaş altı küçükler kaydedilmemiştir. Yasal girişi ve pasaportu bulunan her bir aile bireyine ayrı bir ikamet tezkeresi tanzim edilmiş; pasaportu bulunmayan aile mensupları içinse tezkere sahibinin birlikteliğinde olduğunu gösterir belge tanzim edilmiştir.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” yürürlüğe girmesini takip eden zaman diliminde, kamp dışında bilhassa büyük kentlerde yaşamakta olanlar da kaydedilmeye başlanmıştır. Bu kez de, ikamet tezkere müddetinin uzatılması da dâhil pasaport ile legal giriş yapmış kimselerin işlemleri askıya alınmıştır. Bu yeni dönemde, düzensiz giriş yapanlar “Yabancılar Şube Müdürlüklerinin” açtığı kayıt merkezlerinde kaydedilmeye ve bu kimselere 98 ile başlayan 11 basamaklı “şahıs numarası” bulunduran tanıtım belgeleri tanzim edilmeye başlandı.

Bireysel prosedürde yer alan sığınmacı ve mültecilere daha önce ikamet tezkeresiyle verilmiş olan 99’la başlayan yabancı kimlik numarası, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” yürürlüğe girmesiyle, kayıt sırasında verilen tanıtım kartı ile verilmektedir. Suriyeli mültecilere 98’le başlayan şahıs numarası verilmektedir. Yabancı kimlik numaraları sığınmacı ve mültecilerin herhangi bir kamu hizmetinden faydalanabilmesinde ön şarttır. Bu numarası bulunmayan mülteci ve sığınmacının sağlık hizmetlerine erişimi, yaygın veya örgün eğitim hizmetlerinden faydalanması, sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan faydalanabilmesi mümkün olamamakta; üçüncü ülkeye yerleştirme programına alınan mültecinin ülkeden çıkış işlemleri gerçekleştirilememektedir.

3.1.3. Hizmetler

Yönetmeliğin kapsamı içerisinde yer alan yabancı bireylere; eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık vb. gibi hizmetler sunulabilmektedir. Yönetmeliğin kapsamında belirtilmemiş bir takım hizmetlerde eğer imkânları dâhilinde ise kamu kurum ve kuruluşlarınca ayrıca sunulabilmektedir. Yönetmeliğin kapsamında bulunan yabancılar, geçici koruma kimlik belgeleri ile elektronik haberleşme hizmeti dâhil öbürkü hizmetler için abonelik sözleşmesi yapabilme hakkına da sahiptirler verilen bu haklara ayrıca değinmek gerekirse;

3.1.4. Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Hakkı

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler için sağlık hizmetleri geçici barınma merkezlerinin içerisinde ve dışarısında Sağlık Bakanlığının sorumluluğu ve kontrolünde yapılabilmekte ya da yaptırılabilir. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerden acil ve temel sağlık hizmetleriyle bu kapsamda yer alan ilaç ve tedavilerden hasta katılım payı alınmamaktadır. İkinci ve üçüncü basamak sağlık tesislerinde verilen sağlık hizmetleri de dâhil olmak üzere, sağlık hizmeti bedelleri; “Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı” tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan “sağlık uygulama tebliğindeki” bedelin üstünde bir ücret alınmamaktadır. Sunulan sağlık hizmeti bedeli, Sağlık Bakanlığı kontrolünde, “Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı” tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğindeki bedeli aşmayacak biçimde AFAD tarafından ödenmektedir. Geçici koruma altındaki kişiler acil ve mecburi durumlar haricinde, özel sağlık kuruluşlarına direkt müracaat edemezler. Bu kişiler için bulaşıcı hastalık riskine karşı gerekli tarama ve aşılar yapılarak her çeşit tedbir ve önlemler alınmaktadır. Üreme sağlığıyla alakalı olarak yetkili personel tarafından bilgilendirme yapılır ve destek faaliyetlerine yönelik hizmet verilmektedir.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)”’un yürürlüğe girmesinden evvel sığınmacı ve mültecilerin sağlık giderlerinin bizzat kendilerince karşılanması esasken, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” ile beraber uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSK)” hükümleri gereğince “Genel Sağlık Sigortası (GSS)” içerisine dâhil edilmişlerdir. Yeni düzenlemeye istinaden, sığınmacı ve mültecilerin genel sağlık sigortası primleri “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” nezdinde karşılanacaktır.

Buraya kadar ifade edilen durumlar “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” evvelindeki zaman zarfında tatbik edilen uygulamalar olması hasebiyle, sığınmacı ve mültecilerce problemlili alanlardan birisi görülen sağlık hizmetlerinden faydalanmalarında “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” öncesindeki uygulama ve mevzuatlara da bakmakta fayda bulunduğu aşikârdır.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)”’un, “5510 Sayılı SSGS Kanunu’nun” “60.1.c.2. ve 61.1.b” maddelerinde gerçekleştirdiği düzenlemelere değin ülkemizde sığınmacı ve mülteciler Türkiye ulusal mevzuatına istinaden sığınma talebinde bulunan kimseler genel sağlık sigortalı sayılmamaktaydı. Sığınma talebi yapmış kimseler olarak sayılan sığınmacı ve mültecilerin, ikamet tezkeresi ve yabancı kimlik numarası

bulunması koşuluyla, sağlık harcamalarının Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na üstlenilmesi imkân dâhilinde idi. Buna rağmen fiiliyatta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na gerçekleştirilen sağlık yardımları, büyük ölçüde mülki amirlerin tutumlarına göre belirlenmekteydi. Bahse konu dönemde bir kısım uydu kentte, örneğin, Erzurum ve Isparta'da sığınmacı ve mültecilerin sağlık harcamaları bu şehirlerdeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na göğüslenmekteydi. Ne var ki birçok yerde sağlık çoğu yardımlarının disiplinli ve sistemli bir biçimde gerçekleştirilmediğinin ve hatta ölüm ile neticelenen mağduriyetlerin meydana geldiğine de belirtmek gerekmektedir. *“Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (BMMYK)”* ise, sağlık giderleri hususunda bir hayli nadir durumlarda yardım yapmakta, bu yardım da çoğunlukla bütün giderleri karşılamaya yetmemekteydi. Neticede, bilhassa 2012 yılı başlarından 2014 yılı başına değin geçmiş olan zaman zarfında, gerek muayene gerekse tedavi seviyelerinde üstlenilen bu masrafların bir bölümünü ya da tamamını karşılamak mecburiyetinde kalan sığınmacı ve mültecilerin sağlık hakkına ulaşımları hususunda ciddi problemler meydana gelmekteydi.

Sağlık hakkına ulaşımında meydana gelen bu güçlük, *“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” “5510 Sayılı Kanun’da”* gerçekleştirdiği düzenlemeyle büyük oranda giderilmiştir. Bu düzenleme, *“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un”* 2013 yılı Nisan ayında yürürlüğe girmiş olan hükümleri içerisinde bulunsa da, anca 2014 yılı başından başlayarak uygulamaya başlanmış ve yabancı kimlik numarası ve ikamet tezkeresi bulunan mülteci ve sığınmacıların geneli *“20.05.2009 tarih ve 8237 Sayılı SYDV Genelgesi”* sağlık sigortası tescili yapılmaya başlanmıştır. Bu tescil ve kayıtların büyük kısmı da yapılmıştır. Buna karşın, *“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)”* öncesi dönemde olduğu gibi şimdi de kronik hastalıklar dâhil reçete masraflarının giderilmesi hususunda uygulamada ciddi problemler meydana gelmektedir. Birçok yerde sığınmacı ve mültecilerin ilaç giderleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na yapılmaktadır. Genel sağlık sigortası dâhilinde reçete karşılığının belli bir oranının gene sığınmacı ve mültecilerce ödenmesi beklenmektedir.

Geçici Koruma altında bulunan Suriyeli mültecilerin sağlık hakkına erişimine dair düzenlemeler, kamp ve kamp dışı nüfus için bir takım farklılıklar arz etmektedir. Kamplarda oturan Suriyeli mültecilerin ilaç dâhil sağlıkla ilgili giderleri AFAD tarafından yapılmaktadır. *“AFAD’ın 18.01.2013 tarihli” “Suriyeli Misafirlerin Sağlık Hizmetleri”* konulu Genelgesiyle on bir sınır kentinde kamp dışarısında yaşamakta olan Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesinin önü açılmıştır. Çeşitli illerde kamp dışında yaşayan

Suriyeli mülteci nüfusunun artmasıyla AFAD, Eylül 2013’de ikinci bir genelge yayınlamış ve bu uygulama Türkiye geneline yayılmıştır. Eylül 2013’den sonra herhangi bir kayıtları bulunmasa da Suriyeli mültecilerin, eş zamanlı olarak kayıt yaptırmaları koşuluyla, kamu hastanelerine ücretsiz erişimi mümkün hale gelmiştir. Önceleri beyan usulüyle hastanelere kabul edilebilen Suriyeli mülteciler, kayıt işlemlerinin daha düzenli bir hale geldiği 2014 yılından sonra yalnızca tanıtım kartları ve şahıs numaraları olduğu takdirde sağlık kurumlarından istifade edebilmektedirler. Kamplardaki durumun tersine, kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteciler, çoğu ilde reçete giderlerini kendileri karşılamak durumundadır. Bu çoğu kez bilhassa kanser, şeker hastalığı, tansiyon hastalığı, kalp, HIV+, AİDS gibi hastalıkları bulunanlar için tedavilerinin yapılamaması manasını taşımaktadır.

Gerek geçici korumadaki Suriyeli gerekse bireysel prosedürde olan mülteci ve sığınmacılara yönelik bir yanlış uygulama da, çoğu hastane yönetiminin mülteci ve sığınmacıların statüsüne ve sağlık hizmetlerinden yararlanma koşullarına dair ciddi bilgi noksanlığından kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda bir kısım hastaneler Türkiye’ye sığınma maksadıyla gelmiş kişileri de, tedavilerini Türkiye’de yaptırmayı tercih eden yabancılar kapsamında ele almakta ve “Sağlık Turizmi Genelgesi” kapsamında normal tedavi ücretlerinin çok üstünde faturalandırma yapmaktadırlar. Hâlbuki “Sağlık Turizmi Genelgesi” sığınmacı ve mültecileri içine almadığının ve aksi bir uygulamanın mevzuatta örtüşür yanı olmadığına da dikkat çekmek gerekir. Bu tür uygulamalar, sağlık hakkına erişim gibi hayati bir konuda ciddi mağduriyetlere meydan vermekte, mevzuatı bilmeyen sığınmacı ve mültecilerin kafa karışıklığına neden olmaktadır

3.1.5. Eğitim Hizmetleri Yararlanma Hakkı

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içerisinde ve dışarısında “T.C. Millî Eğitim Bakanlığının” denetiminde gerçekleştirilir. Bu bağlamda;

54 ile 66 aylık çocuklara inisiyatif tanınarak okul öncesi eğitim dönemindeki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti sağlanabilir. İlköğretim ve ortaöğretim dönemindekilerin öğretim ve eğitim faaliyetleri, “Millî Eğitim Bakanlığının” ilgili mevzuatı kapsamında sürdürülür. Her yaş grubuna yönelik meslek edindirme, dil eğitimi, hobi ve diğer kursları isteğe bağlı olarak düzenlenebilir. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerden ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle alakalı usul ve esaslar “Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nca” belirlenmektedir.

Türkiye’de eğitim alan geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerden, almış oldukları eğitimin muhteviyatını müddetini belirten belge verilmektedir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmışsa bu belgeler, “Millî Eğitim Bakanlığı” ve/veya “Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının” ilgili departmanlarca değerlendirilip ve uygun olan seviyelere göre denklikleri sağlanır.

3.1.5.1. Örgün Eğitim Erişim Hakkı

Türkiye’de daha önceki yıllarda zorunlu eğitim yaşının üst sınırı 14 yaş iken, şu anda zorunlu eğitim 12 yıla çıkmış ve üst sınır 18 yaş olarak belirlenmiştir. Ancak mülteci ve sığınmacı çocuklar için eğitim bir zorunluluk olarak görülmemekte ve aile isterse kullanılabilecek bir hak olarak algılanmaktadır. Bu nedenle bireysel sığınma prosedüründe olan çocuklar da okula kayıt aşamasından başlayarak çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Suriyeli çocukların ise hala çok önemli bir kısmı eğitim hakkını kullanamamaktadır.

Türkiye’deki mülteci/sığınmacı çocukların Milli Eğitim sistemindeki okullara kayıt yaptırabilmesi için öncelikle “*yabancı kimlik numarasına*” ihtiyaç duyulmaktadır. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” öncesi dönemde maddi imkânsızlıklar nedeniyle ikamet tezkeresi, dolayısıyla yabancı kimlik numarasına sahip olamayan ailelerin çocuklarının okula kayıt yaptıramaması sıklıkla karşılaşılan bir sorundu. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” ile başlayan dönemde yabancı kimlik numarası için herhangi bir ücret ödenmesi gerekme ve Kanunun 89. Maddesinde, başvuru ve statü sahiplerinin ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanacağı ifadesi yer alsa da, kayıt tarihlerinde yaşanan uzun süreli gecikmeler, çocukların okula kaydını etkileyebilecek niteliktedir.

MEB’inin üzerinde çalıştığı yabancı öğrencilerin eğitime ilişkin yeni genelge çıkana kadar, “6544 sayılı Yabancı Uyruklu Öğrenciler Genelgesi”, bu konudaki temel düzenlemedir. Bu çerçevede, mülteci ve sığınmacı çocuklar daha önceki eğitim seviyesini belirleyen belgelere sahip oldukları takdirde, bu belgelere göre seviyeleri belirlenebilir; sunamadıkları durumlarda ise beyan esas alınır ve gerektiğinde seviye tespiti için yazılı ve sözlü sınav yapılır. Seviye tespitinin il Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde kurulan, üyeleri arasında çocuğun ana dilini bilen öğretmen veya tercümanın da bulunduğu komisyonlarca yapılması gerekmektedir. Kimi illerde mevzuatta öngörüldüğü gibi belge, beyan veya kendi dilinde yapılacak sınav ile seviye tespiti yapılırsa da, kimi illerde kayıt ve seviye belirlemede çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır. Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde kurulması gereken

komisyonların olmaması; Türkçe bilmeyen çocuğun seviye tespit sınavının Türkçe yapılması; kimi okul idarelerinin belgesi olmayan veya Türkçe bilmeyen çocukların kaydını almakta direnmesi gibi çocuğun eğitim hakkını kısıtlayan, engelleyen uygulamalara rastlanmaktadır. Bu uygulamalar sonucu çocuklar daha önceki eğitim seviyesine uygun bir sınıf yerine, daha alt veya üst seviyeden bir sınıfa kaydedilebilmektedir.

Dil problemi özellikle ortaöğretim düzeyindeki çocukların dersleri takipte zorlanmasına neden olabilmektedir. Dil sorunu ve yabancı olmalarının verdiği psikoloji yüzünden derse katılımında zaten zorluk çeken bazı çocuklar, öğretmenlerinin kendilerini yok saymalarından dert yanmaktadırlar. Bunun dışında pek çok çocuk evin geçimine katkı sunmak üzere çalışmak zorunda kaldığından, eğitimlerine devam edememektedir. Yine dil sorunu yüzünden öğretmen ve veli arasında iletişim kurulamaması; zaman zaman karşılaştıkları ayrımcılık; bazı velilerin Türkiye’de geçici olduklarını düşünmeleri veya kültürel nedenlerle çocuklarını okula göndermeyi istememeleri; eğitim giderlerinin zaten kısıtlı bütçede yarattığı sıkıntılar, eğitim alanında rastlanan diğer problemler olarak ortaya çıkmaktadır.

Yükseköğretime devam etmek isteyen mülteci ve sığınmacıların, yabancı öğrenciler mevzuatınca her üniversitenin kendi bünyesinde düzenlediği yabancı öğrenciler sınavına veya YTB tarafından açılan Türkiye bursları sınavına girerek üniversiteye devam etmeleri mümkünse de, üniversiteye gidebilen mülteci ve sığınmacı öğrenci sayısı son derece azdır. Burslarda mültecilere ayrılan bir kontenjan olmaması ve harçlar ve eğitim masrafları bunun nedenleri arasındadır. Ayrıca, ikamet zorunluluğu olan şehirden, kazandıkları üniversitenin bulunduğu şehre nakil izni alamadığı için eğitimine devam edemeyenler de olmaktadır.

3.1.5.2. Yaygın Eğitim Erişim Hakkı

Halk Eğitim Merkezleri’nce sağlanan dil ve meslek geliştirme kurslarından, sığınmacı ve mültecilerin ücret ödemediği faydalanabilmeleri mümkündür. Bu kurslara kayıt olabilmek için yabancı kimlik numarası sahibi olma zorunluluğu bulunmaktadır. Mülteciler için Halk Eğitim Merkezleri’nce açılan Türkçe dil kursları, genelde okuma-yazma bilmeyen fakat Türkçe konuşabilen kişilere dair kurslar olarak kurgulandığından, sığınmacı ve mültecilerin Türkçe öğrenmesi için elverişli olamamaktadır. Türkiye genelinde, Halk Eğitim Merkezleri’nce sığınmacı ve mültecilere özel Türkçe kursu modellerinin müfredata eklenmesi faydalı olacaktır. Bu şekilde şehirlerdeki değişik uygulamaların da olması engellenebilecektir.

3.1.5.3. Suriyeli Mültecilerin Eğitim Hakkına Erişimi

Kamplarda ve kamp harici yerlerde yaşamakta olan Suriyeli mültecilerin eğitim hakkına erişimleri değişiklik göstermektedir. Suriyeli mültecilerin barındığı kamplarda ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde eğitim hizmeti sunulduğu bilinmektedir. Bu eğitim hizmeti, gönüllü Suriyeli öğretmenler vasıtasıyla Arapça olarak yerine getirilmektedir. Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin Gaziantep ve Adana'da İl Milli Eğitim Müdürlüğü idarecileri ile gerçekleştirdiği görüşmelerde kamplarda gözden geçirilmiş Suriye müfredatının uygulandığı ve kamplardaki eğitim kurumlarından mezun olan Suriyeli çocukların diplomalarını Libya'dan aldıkları ifade edilmiştir.

Kamp harici yerlerde yaşamakta olan Suriyeli mülteci çocuklardan ikamet tezkeresi olanlar, diğer grup mülteci ve sığınmacı çocuklar gibi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün eğitim hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Ancak ikamet tezkeresi olan Suriyeli mültecilerin sayısı, toplam Suriyeli mülteci nüfusuna oranla oldukça düşük olduğundan, Suriyeli mülteci çocukların eğitim hakkına erişiminde ciddi problemler meydana gelmektedir. Kamp dışı yerlerde yaşayan Suriyeli çocuklara dair illerde, yerel yönetimler veya sivil toplum kuruluşları tarafından Arapça eğitim yapan kurumlar açılmıştır. Münhasıran bu kurumların sayısı son derece sınırlıdır.

Yalnızca ikamet tezkeresi ve yabancı kimlik numarası olanların MEB'ne bağlı okullara kayıt olabilmeleri, bazı şehirlerde açılan eğitim kurumlarının kapasitelerinin yeterli olmaması, açılan okulların yaşadıkları eve uzak olması, servis ve kırtasiye gibi masraflarının karşılanamaması, bazı ailelerde çocukların evin geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalması, yine bazı ailelerinin MEB dışında açılan bazı kurumlarda dini ağırlıklı eğitim verildiğini düşünmeleri veya taşıdıkları güvenlik endişesi yüzünden çocuklarını okula göndermek istememeleri gibi çeşitli faktörler, Türkiye'ye sığınmalarının üzerinden geçen dört seneye yakın bir süre geçmesine rağmen, kamp dışındaki Suriyeli çocukların okullaşma oranının son derece düşük kalmasına sebep olmuştur.

Resmi kayıtlara göre 2018 yılı kamplarda yaşayan 6-11 yaş aralığındaki Suriyeli çocukların okullaşma oranı % 80'i aşmışken, kamp dışında yaşayanlar için bu oran % 15'den azdır (AFAD, 2013). Özellikle kamp dışında yaşayan çocuklar için 2011-2015 yılları arasında bu oranın fazla değişmediği söylenebilir. Kamplarda ve kamp dışında Suriyeli çocuklar için açılan eğitim kurumlarında takip edilen müfredata ve eğitimlerini tamamlayan öğrencilere verilecek belge ve diplomalara yönelik ciddi belirsizlikler bulunduğu belirtilmelidir.

Suriyeli mültecilerin yükseköğrenime erişimine Eylül 2012’de yayınlanan YÖK Genelgesi ile kolaylık getirilmiştir. Bu genelgede, savaş sebebiyle eğitimi yarıda bırakan Suriyeli mültecilerin belirlenen üniversitelere (Gaziantep, Kilis 7 Aralık, Şanlıurfa Harran, Hatay Mustafa Kemal, Osmaniye Korkut Ata, Çukurova ve Mersin Üniversiteleri) beyan usulüyle özel öğrenci olarak kabul edilebilecekleri belirtilmiştir. Bu genelge ile üniversiteye devam hakkı kazanan Suriyeli öğrenciler “misafir öğrenci” kategorisinde sayılmakta ve eğitimlerini tamamlasalar da diploma alamamaktadırlar.

Bununla birlikte, “*Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)*” tarafından yabancı öğrenciler için düzenlenen “*Türkiye Bursları*” programı kapsamında burs kazanan Suriyeli mülteci öğrenciler de, puanlarına göre belirlenen kontenjanlara yerleştirilebilirler. Her bir üniversitenin kendi inisiyatifinde düzenlenen Yabancı Öğrenciler Sınavını (YÖS) kazanan mülteci öğrenciler de, yine kazandıkları programa kayıt olabilmektedirler. “*Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)*” bursu kazanan öğrenciler öğrenim harcı ödemezken, YÖS kapsamında üniversiteye giriş hakkı kazanan öğrenciler harç ödemek durumunda kalmaktadırlar.

3.1.6. İş Piyasasına Erişim Hakkı

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilere çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının” teklifiyle Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. Bu kapsamda: Geçici koruma kimlik belgesi bulunanlar, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe veya köylerde) çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvuruda bulunabilmektedirler. Geçici koruma altında bulunan kimselere verilen çalışma izinlerinin geçerlilik süresi, geçici korumanın müddetinden daha uzun olamamaktadır. Geçici koruma son bulduğunda, bu bağlamda verilmiş olan çalışma izni de sona ermektedir. Geçici koruma altında bulunan kimselere verilmiş olan çalışma izni, yasada düzenlenmiş olan ikamet izini olarak kullanılamaz.

“4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’da” belirlenen çalışma şekilleri (süresiz çalışma izni, süreli çalışma izni ve bağımsız çalışma izni) için çalışma izni başvurusu, esas olarak Türkiye’ye gelmeden, yurt dışında yapılır. Fakat minimum altı ay süreli ikamet tezkeresi almış ve bu süresi sona ermemiş olan yabancılar, “*Yabancıların*

Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği'nin” 7. Maddesi uyarınca yurt içinden başvuruda bulunabilmektedir.

Mülteci ve sığınmacılar, “4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'da” bulunan ve öteki yabancılar için de geçerli olan genel koşullar çerçevesinde çalışma izni başvurusunda bulunabilmektedir. Buna istinaden, çalışma izni başvurusunun, işveren tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na yapılması gerekmektedir. Çalışma izni için başvurunun öncelikle değerlendirme kriterlerine uygun olması gerekmektedir. Bu değerlendirme kriterleri arasında yabancı işçi çalıştırmak isteyen işyerinde çalışan T.C. vatandaşı sayısının en az beş olması; yabancıya verilecek aylık ücretin asgari ücretin 1,5 katından az olmaması gibi şartlar mevcuttur. Buna ek olarak, çalışma izni başvurusunda bulunulan işin ilan edilmesi ve dört haftalık süre içerisinde o işe başvuran ve çalışma izni başvurusunda bulunulan kişi ile aynı niteliklere sahip birinin bulunmaması gerekmektedir. Tüm bu kriterler, mülteci ve sığınmacıların çalışma izni edinmesinde ciddi engeller yaratmaktadır.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” Madde 89/4, mülteci ve sığınmacıların iş piyasasına erişimini düzenlemektedir. Madde 89/4 (a) uyarınca, başvuru sahibi ve şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden 6 ay sonra çalışma izni başvurusunda bulunabilir. Bu madde, 4817 sayılı Kanundaki şartlara işaret etmekte, dolayısıyla mevcut durumunun süreceği anlaşılmaktadır. Aynı maddenin b bendi ise, mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesinin çalışma izni yerine geçeceğini ifade etmektedir. Bu kişilerin iş piyasasına erişimi, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmelerle, belirli süre için, tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli bir meslek ve iş kolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla sınırlandırılabilir.

Bu şekilde, mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi kişiler için, belirli kısıtlamalar dâhilinde çalışma izninin otomatik olarak tahsis edilmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Lakin Türkiye'nin uyguladığı coğrafi kısıtlama bağlamında sadece Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden gelen kişilerin mülteci statüsü alabildiğinin altını çizmek gerekmektedir. Türkiye'de bulunan ve uluslararası terminoloji bakımından mülteci ve sığınmacı sayılan grubun çoğunlukla Afganistan, Irak, Somali ve İran gibi Avrupa Konseyi'ne üye olmayan devletlerden geldiği dikkate alındığında, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” bu grubun iş piyasasına erişiminde herhangi bir iyileşme sağlamayacağı açıktır. Bunun haricinde, yasada tanımlanan ikincil koruma statüsünün, pratikte nasıl uygulanacağı hususunda henüz bir netlik yoktur. Bu bağlamda, GİGM'in statü belirleme değerlendirmeleri sonucu, bu statünün kimlere ve nasıl verileceğini

gördükten sonra, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” pratikte ne gibi bir gelişme sağlayacağı da açıklık kazanacaktır.

Çalışma izni olmaksızın yabancı işçi çalıştıran işverenlere ve izinsiz çalışanlara önemli idari para cezaları öngörülmektedir. 2019 yılı güncel verilere³¹ göre çalışma izni olmayan yabancı çalıştıran işverene veya işveren vekiline (her bir yabancı için) 8.821,00 TL, Çalışma izni olmaksızın bir işverene bağlı olarak çalışan yabancıya 3.527,00 TL, Çalışma izni olmaksızın bağımsız çalışan yabancıya 7.057,00 TL ve bildirim yükümlülüğünü, yasanın 22. maddesinde belirtilen sürelerde yerine getirmeyen; Bağımsız veya süresiz çalışma izni ile çalışan yabancıya ve Yabancı çalıştıran işverene (her bir yabancı için) 587 TL idari para cezaları verilmektedir. Bu fiillerin tekrarında ise idari para cezalarının iki katı uygulanmaktadır.

3.1.6.1. Suriyeli Mültecilerin İş Piyasasına Erişimi

Ülkemizde Suriyeli mültecilerin iş piyasasına erişimini kolaylaştırıcı bir düzenleme yoktur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın, 2013 yılı başlarında yaptığı düzenlemeyle ikamet izni olan Suriyeli mültecilere, ikamet izin sürelerini aşmamak üzere, değerlendirme kriterlerine tabi tutulmaksızın çalışma izni verilmesi uygun bulunmuştur. Bu itibarla, ilgili makamlardan alınmış minimum 6 ay müddetli ikamet tezkeresi olan Suriyeli mültecileri istihdam etmek isteyen işverenlerin Bakanlığın internet sitesinde belirtilen usul ve esaslara göre başvuruda bulunabilecekleri ifade edilmiştir³². Bu kapsamda yalnızca Türkiye’ye pasaport ile düzenli giriş yapmış ve ikamet tezkeresi almış olan Suriyeli mülteciler çalışma izni için başvuruda bulunabilmektedir.

Muhtelif zamanlarda hükümet yetkililerince Suriyeli mülteciler için çalışma izni verileceğine yönelik açıklamalar yapılmaktadır. Suriyeli mültecilerin gittikçe artmakta olan Türkiye içerisindeki nüfusları, zorluk arz eden hayat şartları ve iş piyasasında düşük ücret ile çalıştırılmalarından ortaya çıkan problemler sebebiyle bu kimselerin koşullarında iyileştirmeye yönelik düzenlemelere acilen ihtiyaç bulunmaktadır.

³¹ <https://www.sgkhakkinda.com/izinsiz-yabanci-isci-calistirma-cezasi-2019/>

³² <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/yabancilar.portal?page=duyurular>

3.1.7. Adli Yardıma Erişim Hakkı

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’ndan” evvel, sığınmacı ve mültecilerin barolara bağlı adli yardım bürolarınca sunulan ve herhangi bir ücrete tabi olmayan hukuki yardım hizmetine ulaşılmasında yasal bir mani olmamakla beraber, baroların bu husustaki hassasiyet ve farkındalık ölçüsünde tavır aldığı görülmüştür. Bu bağlamda, uygulamada sığınmacı ve mültecilerin adli yardıma ulaşımında farklılıkların olduğu, çoğu defa da bunun olası olmadığı dikkat çekmiştir. Adli yardım sunulması kademesinde az sayıda baronun, sığınmacı ve mültecilerin genellikle idari yargı kapsamındaki talepleri için, adli yardıma erişim koşullarından bir tanesi olan fakirlik belgesinin ibrazını mecburi tutmadığı görülmüştür.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” 81. Maddesinde, avukatlık ücretini karşılama olanağı olmayan başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin, 1136 Sayılı Kanunun adli yardım hükümlerine göre avukatlık hizmetinden yararlanabileceği net şekilde ifade edilmiştir. Bilhassa idari gözetim altında bulundurulmuş veya da uluslararası koruma başvurusu kabul edilmeyen sığınmacı ve mültecilerin yargı yoluna başvurabilmeleri için, gene 1136 sayılı Avukatlık Kanunu’na atıfta bulunularak, avukatlık hizmeti verilebileceği belirtilmiştir.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’ta” avukatlık hizmeti ve hukuki danışmanlığın açıkça belirtilmesi pozitif bir gelişme olarak nitelendirilmektedir. Yalnız, adli yardım mevzuatının da buna uygun olarak düzenlenmesi ve bu hususta baro yönetimlerinde bilgi ve farkındalık seviyelerinin artması icap etmektedir. Çok sayıda hukukçunun, iltica ve göç alanındaki gelişmeleri takip etmediği ve “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” göçmen ve uluslararası koruma başvuru sahibinin adli yardım mekanizmasından faydalanabileceğine ilişkin hükümlerinden bihaber oldukları da dikkat çeken bir ayrıntıdır.

3.1.8. Sosyal Yardım Ve Hizmetlerden Yararlanma Hakkı

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerden ihtiyaç sahibi olanlar kanun kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlandırılabilir, sosyal hizmetlere erişimleri Bakanlık ile “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nca” düzenlenen normlara göre gerçekleşir.

“Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün” “Ülkemiz Vatandaşı Olmayan ve Muhtaç Durumda Bulunan Yabancılar SYD Vakıflarından Yapılacak Yardımlar” konulu

8237 Sayılı Genelgesi (20.05.2009) gereğince, iltica ve sığınma başvuru sahipleri, sağlık yardımları ile ihtiyaçları halinde öteki sosyal yardımlar için, ikamet ettikleri kentlerdeki ilçe ve il SYD Vakıflarına başvuru yapabilmektedirler.³³

İltica ve sığınma başvuru sahibi kişilerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı yardımlarına müracaat edebilmeleri için mutlaka ikamet tezkeresi ile alınan yabancı kimlik numarasının olması icap etmektedir. Bu sebeple, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” öncesi dönemde, ikamet tezkeresi defter ücretini ödeyemeyen mülteci ve sığınmacıların, sosyal yardım mekanizmalarına erişebilmesi de imkân dâhilinde değildi. Birtakım illerde, ikamet tezkeresi, dolayısıyla yabancı kimlik numarası için gereken para Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının bulduğu farklı metotlarla halledilmeye çabalanırken, çoğu ilde bu parayı veremeyenlerin, sosyal yardım dâhil hiçbir hizmetten yararlanamadığı dikkatleri çekmiştir. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” yürürlüğe girmesiyle birlikte, sosyal yardım mekanizmalarına erişimi sağlayacak kimlik ve yabancı kimlik numarası için ücret alınmaması, bu konuda atılmış en önemli adımlardan biridir.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” öncesi dönemde bu alanda yaşanan en büyük sorunlardan bir tanesi de, tüm Türkiye genelinde yeknesak ve sistematik bir biçimde işleyen bir sosyal yardım mekanizmasının bulunmamasıydı. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca sığınmacı ve mültecilere sağlanan yardımların koşulları, türü ve miktarı, her ilde mülki amirlerin konuya yaklaşım tarzına göre farklılık göstermektedir. Bu kapsamda, mülteci ve sığınmacılara Türkiye genelinde aynı kalemler altında eşit ölçüde yardım yapılmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Sadece, şartlı eğitim ve beş yaşın altındaki çocuklar için verilen şartlı sağlık yardımı gibi merkezden yönetilen yardımlar, Türkiye genelinde yaygın uygulamadandır.

Ancak bu yardımlar hususunda bilgilendirme yapılmadığından, bu kalemlerden faydalanma oranının yüksek olmadığı belirtilebilir. “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’un” 89.maddesinde, başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabileceği ifade edilirken; bu yardımlar konusunda herhangi bir minimum standarttan

---

³³ “Bu yardımların dağılımı şu şekildedir: 5138 kişiye 359.248 TL nakit para; 1325 kişiye 173.685 TL temel ihtiyaç yardımı; 2250 kişiye 94.409 TL sağlık yardımı; 94 kişiye 93.472 TL tedavi yardımı ve 14 kişiye 1.100 TL ulaşım yardımı. (Kaynak: Bilgi Edinme Yasası kapsamında Mülteci-Der’in bilgi talebine, EGM YHİD Başkanlığı’nın 11.09.2013 tarih ve 34113419/49548-27912-154412 sayılı yazısı”

bahsedilmemektedir. Bu ifadenin, önceden beri mevcut olan farklı uygulamaların sürmesini engellemeyeceği düşünülmektedir.

Sosyal yardım alanında faaliyet gösteren diğer bir aktör olan yerel yönetimlerin de, söz konusu grup için geliştirdikleri sosyal hizmetler ve yardımları aynı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları gibi şehirden şehire değişiklik göstermektedir. Hemşerilik hukuku içinde belediyenin vermiş olduğu sosyal hizmet ve yardımlardan mülteci ve sığınmacıların faydalanması imkân dâhilinde iken genel olarak Türkiye’de yerel yönetimlerin belediye sınırları içinde yaşayan mülteci ve sığınmacılara karşı bir hayli mesafeli olduğu, sunulan hizmetlerin son derece sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir. Bir kısım şehirlerde belediyelerin aşevi, şehirdeki mültecilere de sıcak yemek verirken, çoğu ilde belediyeler tamamen resmin dışındadır.

Sosyal yardım mekanizmalarına erişim başlığı altında, BMMYK tarafından sağlanan sosyal ve mali yardımlara da yer vermek gerekmektedir. BMMYK yardımlarından yalnızca BMMYK kaydı tamamlanmış mülteci ve sığınmacılar yararlanabilmektedir. BMMYK kaydı, ön kayıt aşamasında verilen tarihte gerçekleşen kayıt mülakatıyla tamamlanmakta ve bu aşamada sığınmacıya BMMYK dosya numarası verilmektedir.

BMMYK programında, dosya değerlendirmesi tamamlanmamış, başka bir ifadeyle mülteci statüsü almamış sığınmacılar, ancak bir defaya mahsus verilecek mali yardıma başvuruda bulunabilmektedir. Mülteci statüsü almış kişilerse, aylık olarak düzenli ödenebilecek mali yardıma başvuruda bulunabilmektedir. Mali yardım başvurusu onaylanan mültecilere, aylık 100 TL ödenmektedir. Ailedeki birey sayısına göre belli ölçülerde artan bu mali yardım, her halükarda 250-300 TL’yi aşmamaktadır. Diğer taraftan, BMMYK’ye kayıtlı eğitim gören çocuklar, her eğitim dönemi için çocuk başına 100 TL yardım alabilmektedir. Bu yardımının alınabilmesi için, öğrenci belgesinin BMMYK ofisine gönderilmesi gerekmektedir.

Mülteci ve sığınmacılar, insani yardım konusunda ikamet ettikleri ilde faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerine de yönelmektedirler. Türkiye’de yakın zamana kadar sivil toplumun bu alana ilgisi oldukça sınırlı kalmıştır. Türkiye’deki mülteci sayısındaki dramatik artışla birlikte, özellikle insani yardım alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının sayısının da yetersiz de olsa arttığı görülmektedir.

3.1.9. Hassas Grupların Hakları

11 Nisan 2014'te yürürlüğe giren “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” kapsamında, özürlü, refakatsiz çocuk, hamile, yaşlı ve yanında çocuğu olan yalnız anne ya da baba ya da işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel veya cinsel şiddete maruz kalmış mülteci ve sığınmacılar, özel ihtiyaç sahipleri olarak belirtilmektedir.

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” Madde 67’de, özel ihtiyaç sahibi mülteci ve sığınmacılara, uluslararası koruma kapsamındaki hak ve işlemlerde öncelik tanınacağı ve işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalan kişilerin bu fillerden kaynaklanan hasarlarını giderecek yeterli tedavi imkânının sağlanacağı ifade edilmektedir.

“2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu”, “3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu”, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”, “633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK”, ile “2010/3 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genelgesi” incelendiğinde, muhtaçlık ve mağduriyetin temel kriter olduğu ve bu kriterler temelinde hak ve hizmetlerden herkesin eşit olarak faydalanabileceği anlaşılmaktadır. Bu, muhtaçlık kriterlerine uyan mülteci ve sığınmacıların her türlü sosyal hizmetten faydalanabilmesinin önünde yasal bir engel olmadığı manasını taşımaktadır.

Mülteci ve sığınmacıların sosyal hizmetlere erişiminin usulleri Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan “2010/03 sayılı Sığınmacı ve Mültecilere İlişkin İşlemler Genelgesi” ile belirlenmiştir. Bu genelge çerçevesinde mülteci ve sığınmacıların, yetiştirme yurdu, kadın sığınma evi, huzurevi gibi kuruluşlara kabulleri için Yabancılar Şube Müdürlüklerinin resmi yazısı gerekmektedir. Bu genelgede, kurum bünyesine kabul edilen mülteci ve sığınmacıların, barındıkları merkezde kalan diğer kişilerin faydalandığı hizmetlerden aynı şekilde faydalanmalarının sağlanacağı ifade edilmektedir. Yalnız, uygulamada mülteci ve sığınmacıların bu tip koruma mekanizmalarından ve sosyal hizmetlerden faydalanabilmesi son derece zor olmaktadır (Kâhya ve Sallan Gül, 2013). Bu noktada BMMYK, psikolojik destek ihtiyacında olan hassas gruplar için Ankara’da anlaşmalı olduğu Çankaya Polikliniği aracılığıyla psikolojik destek sağlamaktadır.

3.1.9.1. Refakatsiz Çocuk Mülteci ve Sığınmacılar

“6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’ta” refakatsiz çocuk, “Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk” olarak tanımlanmaktadır. YUKK öncesi dönemde, iltica sisteminin temel mevzuatını oluşturan 57 Nolu Genelge’de de refakatsiz çocuğun tanımı benzerlik göstermektedir.

Türkiye’nin taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği refakatsiz çocuğun, statüsüne bakılmaksızın, devlet korumasından yararlanması gerekmektedir. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Madde 66 uyarınca, refakatsiz çocuk kendi görüşü de dikkate alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, uygun konaklama 7 Başbakanlığa bağlı olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 2011 yılında gerçekleşen düzenlemelerle kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde toplanmıştır. Yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir. Bu hükümlere rağmen, refakatsiz yabancı çocuğun korunmaya alınması için otomatik olarak işleyen bir sistemin eksikliği, temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocuk Koruma Kanunu hükümlerine rağmen, refakatsiz yabancı çocuğun devlet korumasına alınması için öncelikle hukuki statüsü değerlendirilmekte ve koruma için sığınma başvurusunun olması aranmaktadır.

Refakatsiz bir çocuk sığınma başvurusunda bulunduğu takdirde, yaş tespiti için tam teşekküllü bir devlet hastanesi ya da Adli Tıp Kurumu’na sevki gerçekleştirilmelidir. Ülkemizde sığınmacı çocukların yaş tespitinde tek başına güvenilir bir yöntem olmadığı kabul edilen kemik testi ve röntgen yöntemi kullanılmaktadır. Türkiye’de korunma ihtiyacı içinde olan sığınmacı çocuklara barınma ve destek hizmetleri sunulabilmektedir. Barınmada son dönemde küçük gruplar halinde evlerde barınma şeklindeki “sevgi evleri” uygulaması, mülteci ve sığınmacı çocuklar için çok sınırlı bir şekilde düşünülmektedir. Refakatsiz ya da ailesinden ayrı düşmüş mülteci/sığınmacı çocuklar için belirli illerde yurt uygulaması sürmektedir. Yurtlarda barınma hizmeti verilen çocukların korunması çoğunlukla bununla sınırlı kalmakta ve vasi/kayyum atanması, eğitim, sosyal faaliyetlere katılım, sığınma prosedürünün takibi, meslek-beceri edinme gibi korumanın içinde olması gereken hizmetlerden faydalanamamaktadırlar. Hatta refakatsiz çocukların korunmasından sorumlu olması gereken “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)” yetkililerince Suriyeli

refakatsiz çocukların Suriyeli mültecilerin kaldığı kamplardaki koordinasyondan sorumlu olan AFAD'ın sorumluluk alanına girdiği belirtilmektedir. Bu sebeple, bir kısım Suriyeli refakatsiz çocukların, *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)* denetimindeki yurtlarda değil, belirlenen kamplarda barındırıldığı görülmektedir.

3.1.9.2. Ev içi şiddet mağduru mülteci ve sığınmacılar

Türkiye’de “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” öncesi dönemde iltica mevzuatının temelini oluşturan “1994 Yönetmeliği” veya “57 Sayılı Genelge’de” kadın mültecilerin özel koruma ihtiyaçlarına ilişkin bir düzenleme mevcut değilken; “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” psikolojik, bedensel ve cinsel şiddete maruz kalan kişileri özel ihtiyaç sahibi olarak değerlendirerek, hak ve işlemlerinde öncelik tanınacağını belirtmiştir.

Savaş ve çatışmaların en olumsuz etkilenenlerin başında kadın ve çocukların geldiğine dair 2000 yılında “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK)” kabul ettiği “1325 Sayılı kararı” takiben, 2013 yılına kadar bunu destekleyen altı karar daha çıkmıştır. “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK)” kararlarında, kadının güçlendirilmesine yönelik koruma, önleme ve karar mekanizmalarına katılımın sağlanmasının zorunluluğu vurgulanmaktadır.

“Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK)” kararlarının yanı sıra, Türkiye, “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne (CEDAW)” taraftır ve ulusal mevzuatında “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” ile koruma ve önleme mekanizmasını kurmuştur³⁴. Türkiye’nin uluslararası yapmak zorunda olduğu mesuliyetleri ve ulusal mevzuatı gereği, mülteci kadınların da koruma, önlememe mekanizmalarına kolay ve etkin erişiminin sağlanması ve karar alma mekanizmalarına katılımlarının sağlanması ve güçlendirilmeleri gerekmektedir.

Ancak, uygulamada mülteci, sığınmacı kadınların bu mekanizmalardan çok kısıtlı bir biçimde faydalanabildiği izlenmektedir. Örneğin, Türkiye’de ikamet ettikleri zaman zarfında fiziksel ve cinsel şiddet gören mülteci ve sığınmacı kadınların, kadın sığınma evlerine yerleştirilmeleri imkân dâhilindedir. Ancak bu hizmetten faydalanabilenlerin sayısı çok azdır. Sığınma evlerine kabul için, yabancı kimlik numarasının olması gerekmekte olup; bu

³⁴ “CEDAW için bkn. <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>; 6284 Sayılı Kanun için bkn. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>”

olduğunda dahi şiddet mağduru mülteci, sığınmacı kadınlar, sığınma evlerine kabul edilme, diğer koruma tedbirlerinden faydalanabilme, hatta şikâyetlerini yetkili makamlara kayıt ettirebilme konularında büyük sorunlara maruz kalabilmektedirler.

3.1.9.3. Engelli Mülteci ve Sığınmacılar

2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun’da” net bir biçimde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına atıf yapıldığı için sığınmacı ve mültecilerin bu kanun kapsamında sunulan yardımlara erişimi mümkün olamamaktadır. Münhasıran, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün 27 Ekim 2007 tarihli ve 26679 sayılı “Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” bağlamında, “ağır özürlü olduğu belgelendirilenlerden; günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olduğu, her ne ad altında olursa olsun her türlü gelirleri toplamı esas alınmak suretiyle; kendilerine ait veya bakmakla yükümlü olduğu birey sayısına göre kendilerine düşen ortalama aylık gelir tutarının, bir aylık net asgari ücret tutarının 2/3’ünden daha az olduğu bakım raporu ile tespit edilenler”, evde bakım ücreti alabilmektedir.

Bu yönetmelik, sığınmacı ve mültecileri de kapsamaktadır. Bu hizmetten faydalanabilmek için yabancı kimlik numarası olması gerekmektedir. Uygulamada, Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der)’in görüştüğü Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı il müdürlükleri yetkilerinin önemli bir kısmı, bu hizmetten sadece Türkiye vatandaşlarının faydalanabileceklerini belirtmişlerdir. Ancak, Ülkemizde özellikle Çorum ili bunun bir örneği olmak üzere birtakım şehirlerde evde bakım desteğinden sığınmacı ve mülteciler de faydalanılmaktadırlar.

3.1.10. Tercümanlık Hizmetleri

Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin iş ve işlemlerinde, yabancı ile tercüman bulunmaksızın arzulanan seviyede iletişim sağlanamadığında tercümanlık hizmetlerine herhangi bir ücrete tabi olmadan karşılıksız faydalanma hakkına sahiptir. Gerek hastanelerde gerekse diğer resmi kurumlarda Suriyelilerin sıkıntılarını anlatmasında yardımcı olacak birçok tercüman bulunmaktadır.

3.2 Geçici Koruma Altında bulunan Suriyelilere Hizmet Veren Kuruluşlar

3.2.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Ülkemizde 2013 senesinden önce göç hareketlerini idare edecek, tatbik edecek ve kontrolünü yapacak kurumsal bir yapı bulunmamaktaydı Son dönemlerde bazı Orta Doğu Ülkelerinde ki iç savaş nedeniyle büyük göç hareketlerine maruz kalan Ülkemiz, göç hareketlerini yönetebilmek, uygulayabilmek ve denetimini sağlamak ve Avrupa Birliği uyum politikaları gereği olarak kurumsal bir yapının oluşturulmasına büyük önem vermiştir.

Türkiye bu durum gereği olarak 11 Nisan 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) md. 103'e istinaden “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nü” kurmuştur. “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün” amacı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 103.maddesinde “göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek” olarak ifade edilmiştir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK), hukuki düzenlemelerin yapılması ve uygulamaya alınması açısından “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” görevlendirilmiş ve EMG' nün görev ve yetkilerini devralarak 81 il, 148 ilçede 12 daire başkanlığı ve iki genel müdür yardımcısı şeklinde yapılanmışlardır³⁵.

“Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün” kurulması İlk elden sivil bir kurumun oluşması göç ve mülteciler konusunda, güvenlik yaklaşımının değiştiğini ve uyumlu politikalar uygulandığını da göstermektedir³⁶. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde en dikkat çekici birim olarak “Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı” kabul edilmektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK), uyum kelimesinin “entegrasyon” kelimesinin yerine özellikle seçilmesinin nedeni olarak entegrasyon ifadesini genellikle “asimilasyon” ifadesi ile karıştırılmasından kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak olduğu söylenebilir.

³⁵ SAĞIROĞLU, Ali Zafer, “Türkiye’ de Merkezi Göç Yönetimi”2016, ESEN, Adem, DUMAN, Mehmet. (Ed.), Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler, İstanbul, *Wald Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı*. 2016, s. 56.

³⁶2013 yılı AB ilerleme raporu, https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2018.pdf, (15.11.2018).

Uyum ifadesinin yalnızca yeniler için değil mevcut toplum içinde bulunan yeni göç hareketinin bir değeridir³⁷.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün temel görevlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- Göç ile ilgili hukuki düzenlemelere, geliştirilmesine ve çalışmaların yürütülmesini sağlamak, denetlemek ve organizasyonunu sağlamak.
- Uyum aşamalarına ilişkin işlemleri yürütmek
- Geçici koruma işlemlerini yapmak
- Ülke genelinde vatansız göçmenleri tespit etmek ve kayıt altına almak.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünü ele aldıktan sonra Türkiye'de göç ve mülteci politikalarında rol alan bir diğer kurum olan Göç Politikaları Kurulu'nu incelemekte fayda bulunmaktadır.

3.2.2. Göç Politikaları Kurulu

Göç Politikaları Kurulu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK), 105.maddesi gereğince, İç işleri Bakanlığı'na bağlı olarak Türkiye'de göç politikasının oluşturulması ve kurumlar arası işbirliğini ve iletişimi sağlamak amacı ile kurulmuştur.

Göç Politikaları Kurulu; “Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Dış İşleri, İç İşleri, Kültür, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma Bakanlıklarının Müsteşarları ile Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdüründen” oluşmaktadır. Ayrıca gerekli hallerde Sivil Toplum Kurtuluş'larını da kurula çağırarak yetkilidir.

“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” , 105 md. göre “Göç Politikaları Kurulu'nun” görevleri şu şekildedir:

- “Türkiye'nin göç politika ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek”,
- Göç alanında strateji belgeleri ile program ve uygulama belgelerini hazırlamak,
- Kitlemel akın durumunda yürütülecek protokol ve önlemleri saptamak,
- İnsani düşüncelerle toplu biçimde Türkiye'ye kabul edilecek yabancılar ile bu yabancıların ülkeye giriş ve ülkede kalışlarıyla ilgili usul ve esasları saptamak,

³⁷ SAGIROĞLU, Ali Zafer, “Türkiye’ de Merkezi Göç Yönetimi”2016, ESEN, Adem, DUMAN, Mehmet. (Ed.), Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler, İstanbul, *Wald Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı*. 2016, s. 57

- ÇSGB önerileri doğrultusunda, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı iş gücü ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da görüşleri doğrultusunda tarım alanlarındaki mevsimlik işler için gelecek yabancılara ilişkin esasları belirlemek,
- “Yabancılara verilecek uzun dönem ikamet iznine ilişkin şartları belirlemek”,
- Göç alanında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği ve bu alandaki çalışmaların çerçevesini belirlemek
- Göç alanında görev yapan kamu kurum ve kuruluşları arasında eş güdümün oluşturulmasına dair kararlar almak.

Göç Politikaları Kurulu; ele aldıktan sonra Türkiye’de göç ve mülteci politikalarında rol alan bir diğer kurum olan Türk Kızılay’ını incelemekte fayda bulunmaktadır.

3.2.3. Türk Kızılay’ı

Türk Kızılay’ı dünya genelinde yaşanan doğal afetlerde ve insani ihtiyaçlarda ilk yardıma giden kurumlardan biridir. Türk Kızılay’ının birçok alanda ve durumda faaliyetleri ve görevleri bulunmakla birlikte mülteci ve sığınmacılar ile ilgili olarak kitlesel sığınma hareketlerinde görev üstlenmektedir.

Türk Kızılay’ı Suriye’den 2011 yılından itibaren başlayan sığınmacı ve mülteci hareketlerinde çok önemli görevler üstlenmiştir. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan kentlerde ve Türkiye Suriye sınır bölgelerinde çadır kentlerin kurulması, gıda yardımı yapılması, sağlık hizmetleri konusuna yardım sağlaması vb. gibi konularda görevini layıkıyla yerine getirmiştir. Ayrıca geçici koruma statüsünde bulunan sığınmacılara günlük gıda dağıtımında bulunmuştur³⁸. Kızılay bu hizmetleri sadece ülke genelinde değil ülke dışında bulunan kamplar içinde yapmaktadır.

Kızılay bu hizmetlerin tamamının ulusal ve uluslararası yapılan yardımlar sayesinde kendi imkânları ile gerçekleştirmektedir. Barınma ve gıda yardımlarını Gaziantep’teki “Ülke Alan Koordinatörlüğü” ve on ilde kurulan “İl Ekip Başkanları” ile yapmaktadır. Ayrıca sınır kapılarında da çok sayıda ekipler kurulmuştur. Kızılay’a bu faaliyetleri esnasında çok sayıda Sivil Toplum Kuruluşu (STK)’ da hizmetleri yürütmeye yardımcı olmaktadır. Türk Kızılay’ını;

---

³⁸Kızılay. Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu, Şubat-2018, https://kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/94924807_subat-2018-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu.pdf , (18.11.2018).

ele aldıktan sonra Türkiye’de göç ve mülteci politikalarında rol alan bir Sivil Toplum Kuruluşlarına da değinmekte fayda bulunmaktadır.

3.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum Kuruluşlarına değinmeden önce Sivil Toplum kavramının ne ifade ettiğine değinmekte yarar vardır. Sivil toplum kavramı; “devlet ile toplum arasında kamu alanında çalışmalar yapan, gönüllülük esasına göre, kişi ve devlet ilişkisini sağlayan kendi kendini yönetme yetkisi olan sosyal bir yapıdır”³⁹ şeklinde tanımlanmaktadır. Toplamların gelişmesi, sivil toplum kavramının bir ihtiyaç haline gelmesi ile sivil toplumun kurumsal bir yapı haline gelmesi kaçınılmaz olması Sivil Toplum Kuruluşları’nın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sivil toplum Kuruluşlarının bu çalışma kapsamında tanımını yapmak gerekirse, mülteci ve sığınmacılar ile işbirliği yapan devlet kurumları dışındaki kuruluşlar olarak tanımlamak mümkündür.

Şekil1.1. Suriyeli Göçmenlerin Finansmanına Katkı Veren Sivil Toplum Kuruluşları⁴⁰

Sığınmacı ve mültecilerin korunması, temel ihtiyaçların karşılanması asıl olarak devletin görevi olsa da kitleler halinde yapılan hareketlerde devletin her bir insana ulaşmasının mümkün olmadığı durumlarda Sivil Toplum Kuruluşları (STK) devreye girerek bu eksikliği kapatma gayreti içerisinde olmaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları (STK) birçok noktaya ve bölgeye örgütsel yapıları bakımından devletten daha kolay ulaşabilmektedir. Bu sayede mültecilere hem aracı rolü üstlenmekte hem de yardımları daha çabuk ulaştırabilmektedir⁴¹.

³⁹ <http://www.anayasa.gen.tr/sosyaldevlet.htm>,

⁴⁰ Suriyeli Göçmenlerin Finansmanına Katkı Veren Sivil Toplum Kuruluşları, <http://www.sanihtiyacimvar.org>, (23.11.2018).

⁴¹ APAK, Hıdır, “Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK’lar”, 2015, TOPRAK, B. AKBAŞ, A. ÖZÇELİK, F. (ed).Sosyal Bilimler Genç Akademisyenler Sempozyumu 1, 8,9 Mayıs, Mardin, ss.274-282.

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) geçici koruma kapsamındakiler dâhil olmak üzere diğer sığınmacılar ve mültecilere yardım etme ve gereksinimlerini karşılama hususunda her alanda faaliyet göstermektedirler. Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) faaliyetlerinden bazıları; hukuki yardımlar, yönlendirme, danışmanlık ve tercümanlık, ekonomik yardım, istihdam sağlama, eğitim ve sağlık yardımları, sosyal yardım ve bulunduğu bölgelere uyum sağlamada yardım olarak sıralayabiliriz.

Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) çalışma şekli ve işleyişi bakımından incelediğimizde; birinci eylem olarak mültecilerin “menşe ülkeden” göç etmek istediği ülkeye geçmek istediği zamanda hukuki yardım da bulunmaktadır. İkinci eylem mültecilerin sığındığı ülkenin toplumu, kültürüne uyum sağlamasında yardım etmesi olarak tanımlanabilmektedir.

Ulusal ve uluslararası alanda mültecilere ve sığınmacılara aktif olarak yardım götüren az sayıda Sivil Toplum Kuruluşu bulunmaktadır. Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Mültecilerle Dayanışma Derneği gibi kuruluşlar bunlara örnek olarak verilebilmektedir. Bu kuruluşlar dışında göçmen insanların kurdukları örgütlerde mevcuttur.

Ortadoğu da son yıllarda yaşanan iç savaş ve kargaşalar göz önünde bulundurulduğunda Sivil Toplum Kuruluşlarının ülkelerin resmi kurumlarından daha fazla yardımda bulunduğu ve görev üstlendiği gözlemlenmektedir. Bir kısmı sadece uzman oldukları konularda yardım ederken, bir kısmı ise tüm konularda yardım gerçekleştirmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GAZİANTEP’TE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERE VERİLEN EKONOMİK VE SOSYAL HAKLAR

Çalışma alanı olarak Gaziantep ili tercih edilmiştir. Gaziantep ticaret ve sanayi yönünden Türkiye’nin başta gelen kentlerindendir. Bu nedenle Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin genel özelliklerini ve insan kaynağını belirlemek ve bunların entegrasyonu açısından son derece müsait koşullara sahiptir. Suriye sınırına komşu bir şehir olması sebebiyle, Suriye’de yaşanan siyasi krizden kaçan insanların sığındığı ve buradaki kamplarda barındığı bir kent olması yönüyle de stratejik bir önem kazanmıştır

4.1. Gaziantep’teki Suriyelilerin Genel Durumu

Türkiye’de göçmen ya da mültecilere dair çalışmalarda en fazla dikkat çeken özelliklerden birisi, ele alınan nüfusun tekparça bir blok biçiminde ele alınmasından ortaya çıkan hatalardır. Yalnızca Gaziantep’te dahi, 400.000’den fazla kişiden bahsedildiğinde, bu nüfusun ekonomik, sınıfsal, toplumsal cinsiyet, kültürel, dünya görüşü ve gelecek perspektiflerinin hepsi aynı seviyedeymiş gibi ele alınması çok ciddi anlam hatalarına yol açacağı açıktır. Dolayısıyla Gaziantep ya da ülkemizin öteki şehirlerindeki Suriyeliler (de) hesaba katılınca, kişisel ya da toplumsal farkları yaratan şartları ve durumları gözetmek elzem olmaktadır. Çok genel hatlarıyla Türkiye ya da Gaziantep’teki Suriyelilerin meydana getirdiği görüntü iki alt sınıfta incelenebilir:

Birincisi, yoksul, alt, ücretli sınıflardan meydana gelen bir kategori söz konusu. Bu gruba girenler, çoğunlukla kırsal Suriye’den gelmek mecburiyetinde kalmış olan sığınmacı kişilerdir. Bununla birlikte Halep gibi büyük şehirlerin çeperlerinde yaşayan, ücretli işçiler, küçük zanaatkârlar da bu grubun içindedir. Tekstil ve İnşaat gibi Halep’in de ileri olduğu sektörlerde çalışan ücretli kesimlerle beraber kırsal bölgelerdeki tarım işçileri ve küçük toprak sahipleri (küçük meta üreticileri) bu sınıfta ele alınabilir. Bu kesimlere ait her yaştan ve cinsiyetten sığınmacı kişilerin Türkiye’ye ve Gaziantep’e geldiğini ifade etmek çok ta yanlış olmayacaktır. Suriyelilere dair araştırmalarda, Türkiye’de ve Gaziantep’te kalanların eğitim seviyesindeki örüntü bunu doğrular niteliktedir. Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nün Gaziantep genelinde Aralık 2017’de gerçekleştirmiş olduğu araştırma sonuçları, haneyi temsil eden 1824 kişinin okuma yazma bilmeme oranı % 26 dolayında olduğuna gösteriyor ki, bu sonuçlar buna benzer araştırmalardakilerle (AFAD’ın 2014 ve 2017

yıllarında yapmış olduğu araştırmalar örnek verilebilir) paralellik göstermektedir⁴².

Bu gruptaki Suriyeliler için kentte mülteci olmak, yeni ve farklı bir toplumsal ortamda hayatta kalmak, şüphesiz büyük önem arz etmektedir lakin çalışma koşulları ve ücretler hususunda, bütün emek sömürüsü içeren süreçler ve uygulamalara karşın, Gaziantep gibi sanayi iş kollarında ve tarımsal faaliyetlerde iş bulmak ve çalışmanın fazla bir statü kaybı anlamına gelmediğı ileri sürülebilir⁴³.

Suriyeli, mülteci ya da sığınmacı olmanın kendisinden kaynaklı ve bütün sınıfları içeren bir özellikten ötürü alt sınıfların fazla bir statü kayıpları söz konusu değildir. Mekânsal değişme ve farklılaşmanın sınıfsal ilişkiler üzerindeki etkisi muhakkaktır ama çok genelleyci bir ifadeyle, Suriye'deyken sahip olunan sınıfsal kompozisyonun görünümüleri, bütün zor çalışma ve hayat koşullarına karşın, Türkiye ve Gaziantep'te de korunmaktadır. Üstelik, Suriye ve Türkiye ekonomileri arasındaki farktan ötürü, Suriye'den gelen bölgeyle kıyaslandığında, nominal bir ücret artışının olması dahi imkan dahilindedir⁴⁴.

İkinci grup, üst sınıfları kapsayan bir kategoride ele alınabilir. Savaş öncesi Suriye'nin ticaret ve sanayi sektöründe işyeri sahibi olan ve toplumun sosyo-ekonomik olarak en üst tabakasını temsil edenlerden oluşan bu gruptaki aile ve bireyler, daha çok ülkenin ticaret kentleri olan Halep, Hama, Humus ve Şam'dan Gaziantep'e veya Türkiye'ye geldiler.

Farklı büyüklükte sermayeleri ve işyerleri olan bu grubun savaş öncesinde de Türkiye başta olmak üzere, komşu ve diğer ülkelerle olan ticari iş bağlantıları, sığınmacılık zamanlarındaki kısa sendelemeden sonra, Gaziantep gibi yeni geldikleri yerlerde de sermayeleriyle yeni girişimlerde bulundukları anlaşılıyor. Sınıfsal konum gereğı, bu grubun ülkedeki yönetimle politik bir ihtilafının olmadığı pek çok araştırmacının dikkat çektiğı husustur⁴⁵.

Dolayısıyla mültecilik ve yerinden olma, bu sınıflar için de zor hayat koşulları ve iktisadi zarar anlamına gelmesine rağmen, diğer Suriyeli kesimlerle kıyaslandığında, yaşam koşulları en iyi durumda olanların bu grup içinde yer aldığını söylemek mümkündür. Fakat özellikle Suriyeli mülteciler üzerine çalışırken ve yazarken, dikkat edilmesi gereken üçüncü

⁴² AFAD. (2014). Türkiye'deki Suriyeli kadınlar. Ankara: AFAD

⁴³ AFAD. (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması. Ankara: AFAD

⁴⁴ Kent Ve Yeni Sosyal Etkileşimler: Gaziantep'teki Suriyelilerin Genel Örüntüsü, Mevcut Durumu Ve Muhtemel Geleceğı

⁴⁵ Bozarslan, H. (2012). Ortadoğı'nun siyasal sosyolojisi - Arap isyanlarından önce ve sonra (M. I. Durmaz, Çev.). İstanbul: İletişim yayınları.

grup olan orta sınıflardır. Burada orta sınıf kavramıyla ilgili tartışmalara girmeden, çoğunlukla iyi eğitilmiş, devlet bürokrasisinde ya da özel sektörde iş yapan ücretli profesyonelleri kast ettiğimizi belirtmeliyiz ve sınıfsal çöküşün, Suriyeliler arasında en çok bu kesimi vurduğunu belirtmek gerekiyor. Zira Suriye'deki toplumsal ve kültürel koşullara göre eğitim almış ve oradaki kültürel, ekonomik veya toplumsal yapının işleyişine göre konum elde etmiş, çoğunlukla en az bir yabancı dili akıcı bir şekilde konuşan bu kesim bireyleri, ani bir süre zarfında kendilerini, sahip oldukları bütün konum ve bağlantılardan kopmuş halde buldular. Dolayısıyla, Suriye'deki savaşın insani pek çok trajedisinin yanında, aynı zamanda orta sınıfların düşüşü şeklinde de okumak mümkün görünmektedir. Üstelik bu sınıfsal düşüş, Türkiye veya dünyanın değişik yerlerine dağıldıktan sonra, çok az ve şanslı sayılabilecek kesim dışında, giderek kötüleşmiştir.

Suriyeli, bir avukatın, bir doktorun, akademisyenin, öğretmenin ve hatta sanatçısının, toplumsal ilişki bağlamından hızlı ve ani kopması, bu kesimleri, ucuz işgücü ordusunun neferleri haline getirdi. Zira Suriyeli orta sınıf bireylerin büyük bir çoğunluğu, az önce birinci grupta saydığımız alt gelir grubuna mensup insanlarla (eğer iş bulabilmişlerse) beraber çalışmaktadır. Bunun için, aynı iş ve gelirin, çalışan ve hayatını sürdürmeye gayret eden her mülteci için aynı anlama geldiğini söylemek mümkün değildir; bu sınıfsal ve kültürel arka planın akılda tutulmasında yarar vardır.

Genel özellikler İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Aralık 2018 verilerine göre, tüm ülkeye değişik oranlarda dağılmış olan 3 Milyon 600 Binden fazla Suriyelinin sınır illerindeki yoğunluğu herkesin malumu. Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Adana, Konya, Bursa, Mersin, İstanbul gibi mülteci akının şekillendirdiği kentler, Türkiye'deki Suriyeli nüfusun % 80'ine yakınına barındırıyor.

Artvin gibi sadece 40 kayıtlı Suriyelinin bulunduğu istisnai illeri sayarsak bile, İçişleri Bakanlığı raporunda, Türkiye'de Suriyelilerin olmadığı hiç bir il olmadığı belirtiliyor. Yine aynı raporda toplamda 59 Bin Suriyeliye 'istisnai vatandaşlık' verildiği, 278 Bininin ülkelerine geri döndüğü ifade edilmektedir. Suriyeli sığınmacılar için çok hayati önemde olan çalışma izni hususunda da İçişleri Bakanlığı 32 Bin 199 kişiye çalışma izni verildiği açıklanmıştır⁴⁶.

Genel demografik özellikler bakımından en dikkat çekici husus, Suriyeli nüfusun her yaş grubunda erkeklerin oranının kadınlardan fazla olmasıdır. Türkiye genelindeki

---

⁴⁶ http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560_icerik Erişim: 15.12.2011

Suriyelilerin % 47,5'inin 0-18 yaş aralığında olduğu görülüyor ki, bu oran eğitim, iş imkânları, sağlık hizmetleri, etkileşim, uyum ve gelecekte birlikte yaşama koşulları gibi hususların ne kadar hayatiyet arz ettiğini ve gelecekte daha çok bu konular üzerinde yoğunlaşmak gerekeceğini anlatmaktadır.

Tablo 4.3. Gaziantep İlindeki Suriyelilerin Gaziantep Nüfusuna Oranı⁴⁷

GAZİANTEP İLİNDE BULUNAN İLÇELERİN NÜFUSLARI (2017)					
İlçe	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Erkek %	Kadın %
Şahinbey	902,424	457,025	445,399	50,64%	49,36%
Şehitkamil	760,849	383,707	377,142	50,43%	49,57%
Nizip	140,779	69,761	71,018	49,55%	50,45%
İslahiye	67,714	34,675	33,039	51,21%	48,79%
Nurdağı	39,228	19,746	19,482	50,34%	49,66%
Araban	32,292	16,238	16,054	50,28%	49,72%
Oğuzeli	30,943	15,915	15,028	51,43%	48,57%
Yavuzeli	21,728	10,943	10,785	50,36%	49,64%
Karkamış	9,558	4,982	4,576	52,12%	47,88%

Gaziantep'in 2.005.515 olan nüfusu göz önüne alınırsa geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısının Gaziantep nüfusunun % 20,88'sine denk geldiği ifade edilebilir.

Tablo 4.4. Gaziantep İlindeki Suriyelilerin Gaziantep Nüfusuna Oranı

	Nüfus	Geçici Koruma Altındakilerin Sayısı	Yüzde (%)
Türkiye	80.810.525	3.611.834	4,41
Gaziantep	2.005.515	437.844	21,58

Yukarıdaki tabloda bulunan verilerin resmi veriler olduğu ve yalnızca kayıt altına alınmış kişileri kapsamış olduğu dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Kayıt altına alınamamış olan, İl Göç İdarelerindeki yoğunluktan dolayı kimlik alamayan kişilerin de sayısı hesaba katıldığında gerçek hali daha rahat tasavvur edilebilir.

Gayri resmi ifadelere göre Gaziantep'teki Suriyeli sayısının tahmini 450-500 bin kişi olduğu düşünülürse mevcut hal daha gerçekçi olarak algılanabilir. Türkiye'ye Sınır kapılarından giriş yapmış olan Suriyelilerin bir kısmı, Afet ve Acil Durum Yönetimi

⁴⁷ <https://www.nufusu.com/ilceleri/gaziantep-ilceleri-nufusu>

Başkanlığı (AFAD) idaresindeki barınma merkezlerinde ikamet ettikleri gibi bir kısmı da il genelindeki yerleşim yerlerinde barınmaktadırlar.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) verilerine göre Türkiye genelindeki 20 geçici barınma merkezinde kalmakta olan geçici koruma kapsamındakilerin sayısı 15.10.2018 tarihi itibarıyla 178.965'tir. Bu sayı toplam geçici koruma altındakilerin sayısı dikkate alındığında olağanüstü az bir seviyededir.

Gaziantep'in Nizip ilçesinde biri çadır kent, diğeri konteyner kent olmak üzere iki barınma merkezi bulunmaktadır. Bu barınma merkezlerinden çadır kentte kimse bulunmamaktadır. 908 konteynerin yer aldığı konteyner kentte kalan geçici koruma kapsamındakilerin sayısı ise 3.732'dür. Bu sayılar, geçici koruma kapsamında Gaziantep ilinde yaşamakta olanların oldukça yüksek bir kısmının Gaziantep şehir merkezi ve ilçeleri içerisinde yaşadıklarını göstermektedir. Buradan şu anlam çıkartılabilir ki, geçici koruma kapsamındaki bu insanlar Gaziantep ili içinde ev kiralamakta evlenmekte, şehir aktivitelerine katılmakta, çalışmakta, kısacası sosyal hayatta da yer almaktadırlar.

Tablo 4.5. Gaziantep'teki Geçici Barınma Merkezleri⁴⁸

İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
Gaziantep	İslahiye Çadır Kenti**	1.552 Çadır	0	3732
	Karkamış Çadır Kenti**	1.578 Çadır	0	
	Nizip 1 Çadır Kenti**	1.873 Çadır	0	
	Nizip 2 Konteyner Kenti	908 Konteyner	3.732 Suriyeli	

Arap Baharının başlangıcı itibarıyla tahmin edilmeyen gelişmelerin meydana gelmesi, ekonomik ve siyasi olarak güçlü olan devletlerin bir mücadele alanına dönüşen Suriye'deki iç çatışmaların eseri olarak mültecilerin ülkelerindeki coğrafi bölgelere de yakın olan ülkelere göç etmişlerdir. Bu kapsamda ülkemize gelen toplam 3.611.834 Suriyeli Mültecinin 418.802'sinin (% 20,88) Gaziantep'te bulunması, Gaziantep ilinin tercih edilme sebeplerindendir.

Türkiye'de Suriyeli Mülteciler, konusu günlük hayatın ve siyasetin bir parçası haline gelmiştir⁴⁹. Suriyeliler Mülteciler, 2011 yılı Nisan ayından itibaren yalnızca komşudaki bir problem olarak değil, ülkemizin de önümüzdeki yılların temel tartışma konusu olmaya devam

⁴⁸ https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf

⁴⁹ Erdoğan, M., ve Ünver, C. (2015). Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri. 01.07.2017 tarihinde <http://tisk.org.tr/tr/e-yayinlar/353-goc/353-goc.pdf> adresinden alınmıştır.

edecektir. Karşı karşıya kalınan bu temel problemin temel gerçekliklerini ortaya koyarak, ulusal ve yerel yöneticilere, tarafsız gözlem ve yorumlardan meydana gelen veriler sunmak ve geliştirilecek stratejiler ile uygulamalara bir nebze olsun katkı sunmak ta bu çalışmanın amaçlarından biridir. Gaziantep'teki Suriyelilerin genel durumunu inceledikten sonra göçün Gaziantep'te yarattığı sorunlara bakmakta fayda bulunduğu aşikârdır.

4.2.Gaziantep'te Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Hizmetlerinden ve Haklarından Faydalanma Durumları

Gaziantep'te geçici koruma altındaki Suriyelilere verilen haklar arasında sağlık hizmetlerine erişim hakkı da bulunmaktadır. Gaziantep'te yaşayan Suriyeliler kamu hastanelerinden ücretsiz yararlanabilmektedir. Geçici koruma kimliğine sahip her Suriyeli hastaneye gidip tüm birimlerden hizmet alabilir. Geçici koruma kimliği olmayan Suriyeliler ise sadece acilden hizmet alabilir.

4.2.1. Gaziantep 25 Aralık Hastanesi

Gaziantep 25 Aralık Hastanesi ile gerçekleştirilen görüşmede, Geçici koruma kimliği alan tüm Suriyeliler hastaneden hizmet alabilir. Onun dışında kayıtsız olan Suriyeliler acil servisten hizmet alabilir. Onun dışında poliklinikten hizmet alamaz. Acil bir hastaysa acile sevk edilir. Yatış gerekiyorsa yatış yapılır, sonra göç idaresine başvururuz. Hastayla birlikte bir personelle hastanemize yattığına dair bir belge çıkartıp Suriyeli olduğuna dair kimlik çıkarmasını sağlıyoruz.

Tablo 4.6. Suriyeli Hasta Muayene Sayısı⁵⁰

SURİYELİ HASTA MUAYENE SAYISI 01/01/2012 22/03/2019					
Muayene Sayısı	Kontrol Sayısı	Rapor Muayenesi	Konsültasyon Sayısı	Diğer	Toplam Onaylı Başvuru
386.468,00	43803	416	2578	679	433944
386468	43803	416	2578	679	433944

Suriyeliler hastanemizde kendi hastalığıyla ilgili bu hastanede o hizmet yoksa başka hastaneye sevk edilip tedavisi sağlanır. Sevk edilen hastanın tedavi masrafı sevk eden hastane

⁵⁰ Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğü ,Gaziantep 25 Aralık Hastanesi'nden 00/00/2019 tarihinde alınmıştır.

tarafından karşılanır. İlgili hastaya ödenmektedir. (özel ya da üniversiteye gönderilen hastanın faturasını hastane olarak biz ödüyoruz.

Tablo 4.7. Suriyeli Sevk Verileri 01/01/2012 22/03/2019⁵¹

Suriyeli Sevk Verileri 01/01/2012 22/03/2019								
İl Dışı Yatan Sevk	İl İçi Yatan Sevk	İl Dışı Ayaktan Sevk	İl Dışı Ayaktan Sevk	Toplam İl Dışı Sevk	Toplam İl İçi Sevk	Toplam Yatan Sevk	Toplam Ayaktan Sevk	Toplam Sevk
5	164	15	4.232	20	4.396	169	4.248	4.417
5	164	15	4232	20	4396	169	4248	4417

Şehir dışından Antep'e gelen bir hasta acil dışında hizmet alamaz, ancak bağlı olduğu hastane sevk ederse hizmet alabilir. Hastanede Suriyelilere yönelik tercümanlar var bunlar hastaların şikâyetini dile getirmede yardımcı oluyor. Poliklinikte Suriyelilere öncelik veriliyor.

Tablo 4.8. Suriyeli Sevk Verileri 01/01/2012 22/03/2019

SURİYELİ YATAN İSTATİSTİĞİ 01.01.2012 /22.03.2019					
Yatan Hasta	İlk Yatışlar	Nakil Gelen	Toplam Yatışa Geçen	Hastaneden Taburcu	Başka Servise Nakil Olan
14.184,00	14.184,00	2.648,00	16.832,00	14.145,00	2.652,00
14184	14184	2648	16832	14145	2652

4.2.2. Gaziantep Cengiz Gökçek Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi

Cengiz Gökçek hastanesi ile yaptığımız görüşme sonrasında, bir Suriyelinin geçici koruma kimliği varsa bütün olanaklardan yararlanabilmektedir. Eğer kadın veya çocuğun kimliği yoksa acilden girişi yapıp, hastanın ihtiyacına göre tedavi hizmeti verilmektedir. Yatış devam ederse, kimlik ihtiyacı İl Göç İdaresinden hastanın kimliği çıkarılması sağlanmaktadır.

Hastanede mümkün olmayan tedaviler için Üniversite, özel hastane veya dış illere sevk sağlanır. Kadın ve çocuk hastanesi olarak sosyal hizmet birimi hastanın ihtiyacına yönelik olarak psiko-sosyal-ekonomik destek sağlamaktadır. Ailelerin, çocukların tedavisi

⁵¹ Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğü ,Gaziantep 25 Aralık Hastanesi'nden 22/03/2019 tarihinde alınmıştır.

yetersiz kaldığı durumlarda sosyal birimler devreye girmektedir. Çocukların genel bilgilerine ulaşıp, ne tür tıbbi bir müdahaleye ihtiyacı varsa hasta için randevu ayarlanır ve bizzat telefonla aranıp gelmesi için ileti yapılmaktadır.

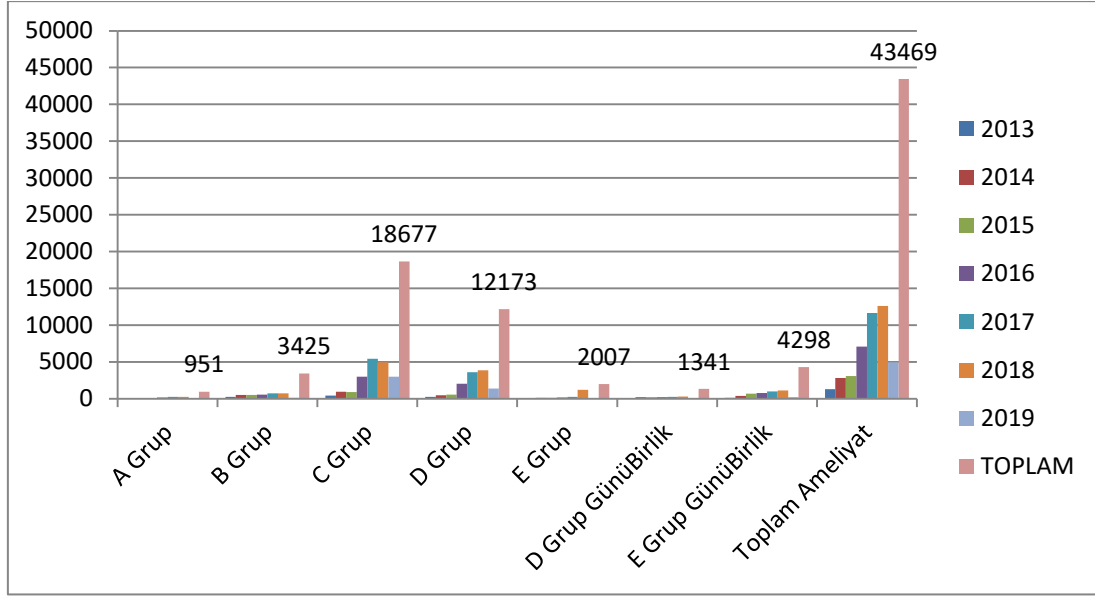
Terkedilmiş olan çocukların yazışmaları yapıp (il sağlık müdürlüğü, aile ve sosyal politikalar il müdürlüğü) yaş gruplarına göre sevgi evlerine ya da yurtlara yerleştirilmektedir. Çocuklara moral ve motive etmek için her Çarşamba palyaço günü yapıp, çocukları eğlendirmek için ve onların yalnız olmadıklarını hissettirmektedir. Kadınlara emzirme eğitimi ve bilinçlendirme eğitimi verilmektedir.

Tablo 4.9. 2013 -2019 Yılları Arası Başvuran Suriyeli Hasta Sayıları

Yıllar	Başvuran Suriyeli Hasta Sayısı
2013 Yılı	22.376
2014 Yılı	49.173
2015 Yılı	64.096
2016 Yılı	89.054
2017 Yılı	101.729
2018 Yılı	106.678
2019 İlk 3 Ay	41.001

Tablo 4.10. 2013 -2019 Yılları Arası Ameliyat Sayıları

Yıl	A Grup	B Grup	C Grup	D Grup	E Grup	D Grup Günü Birlik	E Grup Günü Birlik	Toplam Ameliyat
2013	29	246	448	261	66	81	134	1297
2014	70	513	939	485	127	220	386	2812
2015	99	524	887	537	102	194	671	3072
2016	184	574	3015	2043	183	217	789	7081
2017	233	712	5440	3619	264	252	986	11655
2018	267	715	4964	3861	1207	294	1114	12603
2019	69	141	2984	1367	58	83	218	4949
Toplam	951	3425	18677	12173	2007	1341	4298	43469

Grafik 4.1. 2013 -2019 Yılları Arası Ameliyat Sayıları

4.3. Kızılay’ın Gaziantep’teki Geçici Suriyelilere Yönelik Yaptığı Yardımlar

Kızılay Kart: Kızılay tarafından Suriyelilere verilen maddi destek kartı. Her ay her Suriyeli vatandaşa 130 TL değerinde Kızılay kartı aile fertlerin her birine verilir. Bir ailede en az 4 kişi en çok 15 kişiye verilir, Kızılay toplum merkezi: halk merkezi gibi.

Burada birçok kurs bulunmaktadır. Bu kurslar; hem meslek edinmeye yönelik, hem dil öğrenmeye yönelik, hem de sosyo-kültürel kaynaşmaya yönelik. Bu kurslar yarı Türk yarı Suriyeli olacak şekilde organize edilir. Kuaför, mutfak, dil, bilgisayar, pastacılık, dikiş-nakış, müzik kurslarımız. Kursiyerleri seçerken hem Türk hem Suriyeli alınmaktadır. Bu hem Türklerin hem de Suriyelilerin birbiriyle kaynaşması ve kültürel açıdan uyum içinde olması açısından önemli bir etkidir.. Örneğin Türkiye’de özel günler Aşure günü, Öğretmenler günü gibi özel günler Suriyelilerle birlikte kutlanır. Suriyelilerin de özel günleri olduğunda Türkler ile beraber kutlanır.

Kızılay aynı zamanda haftanın belli günleri sahaya çıkıp Suriyelilerin problemler ile birebir ilgilenmektedir. Örneğin erken evlilik ile ilgili bir vaka ile karşılaştıklarında bunu aile ve sosyal politikalar bakanlığı il müdürlüğüne bildirmektedir, bildirmekle kalmayıp takibe de yapmaktadır. Çünkü Suriyelilerin dil bariyerinden dolayı şikâyetlerini tam anlamıyla dile getiremediklerinden bu konuda onlara destek verilmektedir. Onlarla⁵² birlikte Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürlüğüne gidip onun dışında Suriyelilerin Türkiye’deki hakları ile

⁵² Gaziantep İl Sağlık Müdürlüğü, Gaziantep Cengiz Gökçek Hastanesi’nden 01/04/2019 tarihinde alınmıştır.

ilgili bilgilendirmeler yapılmaktadır.⁵³

Aynı zamanda Kızılay bünyesinde özel ihtiyaç fonu bulunur; işitme cihazı, pr⁵⁴otez bacak, tekerlekli sandalye ihtiyacı sahiplerine verilmektedir.

4.4. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün Gaziantep'teki Geçici Suriyelilere Yönelik Yaptığı Yardımlar

İş yeri açma, bir Suriye vatandaşı kendi sermayesiyle bir iş yeri veya fabrika açabilir. Başta gelen Suriyeliler Türkiye'de ruhsatsız dükkan açabiliyorken ve vergi levhası yokken daha sonraları devlet buna bir sınırlama getirdi, Türk vatandaşı gibi onlar da ruhsat alarak ve kayıt yaptırdıktan sonra dükkan açabilirler.

DİPNOT: Vatandaş olmadan önce iş yeri açmış Suriyelilerin birçok konuda zorlandığını ve hakkımız yenilmesin diye Vatandaş olma yollarına başvurduğu

Çalışma izni, bakanlıktan izin alınıyor, çalışmaya başlamadan önce o şahıs hakkında araştırma yapılıyor, sonra bir şirket referans oluyor. Bu referans bir şirket de olabilir bir şahıs da olabilir. Sonra mülakata alındıktan sonra işe alınıyor. Çalışma izni çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığından alınıyor.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Suriyelilere sosyo-ekonomik destek sağlıyor. Yetim ailelere maaş, huzur evindeki yaşlılara hizmet veriliyor, mesela bir aile çocuğunu okula kaydedemedi, bizim aracılığımızla kaydedebiliyor. Şiddet gören kadınlara destek veriliyor(psiko-sosyal ve hukuki destek)

Kız ve kadınların korunması , şiddet önleme merkezinden destek alınıyor.(buraya bağlı) onun dışında erken yaşta evlendirilen kızlara her türlü destek sağlanıyor.

İşçi çocuklara rehberlik yapılması, halk eğitime yönlendiriyoruz, açıköğretimden okuluna devam etmesini sağlarken aynı zamanda halk eğitiminden çalışmaya yönelik kurslar veriliyor.

Engelsiz Yaşam buraya bağlı bir kurum, dünya ile alakasını kesmiş olan insanlar için bir destek merkezi.

Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğünde Yapılan Mülakat

Bu bölümde Gaziantep'te bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik

sağlanmış olan eğitim hizmetleri il geneli genel değerlendirme akabinde ilçeler bazında da detaylı istatistiksel veril eşliğinde ele alınmıştır.

4.5. Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Gaziantep'teki Geçici Suriyelilere Yönelik Yaptığı Yardımlar

2014 21 sayılı genelge; milli eğitimin yasal mevzuatı için çıkmış bir genelge, bu genelge ile geçici eğitim merkezleri açıldı(GEM). Bunlar Arapça müfredatla ders veren eğitim merkezleri. Geçici eğitim merkezlerinde Suriyeli hocalar yer alıyor. Maaşlarını UNICEF ödüyor. Biz sadece çalışma ve istihdam konusunda onay veriyoruz.

Geçici eğitim merkezlerinde 16 bin öğrenci var, bu eğitim merkezleri bakanlığımızın müfredatını takip ediyor. Geçici eğitim merkezlerinde ilköğretim mezun olacak. Ortaöğretim ve liseden sonraki mezuniyetlerle resmi okullara geçmeye başladılar. Bir sonraki üst kademeye geçince resmi okullarda (Türk okulları) devam etmişler. Şuan 46 tane geçici eğitim merkezi bulunmaktadır. Bu okullarda okuyan öğrenciler mezun olduktan sonra resmi okullara devam edecekleri için zamanla geçici eğitim merkezleri kapanacak. 2016 Kasım Türk eğitim sistemine uyumu için Avrupa Birliği tarafından desteklenen PİCTES projesini başlattılar.

PİCTES: Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine uyumu için başlattığı projedir PİCTES'in iki ayağı var biri geçici eğitim merkezlerinde yürütülüyor diğer resmi okullarda yürütülüyor. PİCTES projesindeki öğreticiler haftada 30 saat ders alıyorlar. 15 saati Türkçe 15 saati Arapça müfredatıyla geçici eğitim merkezlerinde ders alıyorlar.

Resmi okullarda ise öğrenciler uygun zamanlarda bir sınıfta toplanır Türkçe eğitimine devam eder. 657 resmi okulda Suriyeli öğrenci bulunmaktadır. Suriyeli öğrencilerin ilkokulda okullaşma oranı oldukça yüksek, lisede bu oran yarı yarıya düşmektedir.(çünkü bu yaştaki öğrencilerin çalışma ihtiyacından oran düşüyor). Okul öncesinde de okullaşma oranı çok düşük nedeni masrafın çok yüksek olması ve böyle bir kültürün yaygın olmaması. PICTES projesi (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi)AB tarafından finanse edilen ve hibe anlaşması 03.10.2016 tarihinde imzalanan ve 300 milyon € tutarında bütçe kullanımına yönelik olarak hazırlanan “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” çerçevesinde, okul içerisinde ve okul haricindeki Suriyeli çocuklar için Türkçe Öğretimi, Arapça Dil Eğitimi, telafi ve destekleme eğitim kursları, taşıma hizmeti, eğitim materyalleri temini, eğitim fırsatları konusundaki farkındalığın artırılması, Türkçe dili dahil öğrencilerin

ve öğretmenlerin eğitim düzeylerini belirlemek için sınav sistemi hazırlanması, rehberlik hizmetlerinin sunulması, gerekli eğitim ekipmanlarının sağlanması, öğretmen eğitimleri, MEB idari ve diğer personeli için eğitimler, izleme ve değerlendirme gibi faaliyetlerin yürütülmesi planlanmaktadır.

4.5.1 Pictes Projesi Kapsamında Gaziantep’te Yapılan Faaliyetler

Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunu amaçlı oluşturulan bu proje şu faaliyetleri içermektedir; Türkçe eğitimi, Arapça eğitimi, telafi eğitimi, destekleme eğitimi, taşıma hizmeti, kırtasiye, ders ve giyim yardımı, farkındalık faaliyeti ve rehberlik(danışmanlık) faaliyetleri gibi birçok konuda destekleme faaliyetleri bulunmaktadır.

4.5.1.1. Geçici Süreli Öğretici Görevlendirilmesi

AB tarafından Finanse edilen ve Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından 23 İlde Yürütülen Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PCTES) Projesi kapsamında İlimize toplam 817 öğretici görevlendirilmiştir.

4.5.1.2. Telafi ve Destekleme Eğitimleri

Gaziantep genelinde eğitimde geri kalmış Suriyeli öğrenciler için Haziran-Temmuz 2017 tarihleri arasında 480 saatlik telafi eğitimleri kurslarla tamamlanmıştır. Yıl içerisinde ise hafta sonu ve hafta içi okul saatleri dışında öğrencilerin başarılarını arttırmak için destekleme eğitimi kursları açılmıştır. Söz kurlarda öğrencilerin genel olarak Türkçe ve diğer derlerdeki akademik başarılarını arttırmaya yönelik dersler verilmekte olup bu şekilde geri kalmış öğrencilerin seviyelerinin artırılmasına yardımcı olunmaktadır.

4.5.1.3. Suriyeli Öğrenciler İçin Taşıma

Gaziantep ili genelinde 5 ilçe (Nizip, Nurdağı, Karkamış, Şahinbey ve Şehitkamil) de 43 Yerleşim Birimine, 32 Taşıma Merkezine, 286 Araçla, 4.426 Öğrenci, 5 Ekim 2017 tarihinde taşıma hizmeti başlamıştır. Destekleme Eğitimi Kapsamında ise 4 ilçede 13 Merkeze 34 araçla 497 öğrencinin taşınması yapılmaktadır.

4.5.1.4. Kırtasiye ve Giyim Yardımları

Gaziantep’te Proje kapsamında kırtasiye seti ve giyim yardımı yapılmıştır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 3.000 adet Anaokulu, 38.000 adet İlkokul, 13.000 adet Ortaokul, 6.000

adet Lise olmak üzere; Toplam: 60.000 adet giyim ve kırtasiye seti dağıttı.

4.5.1.5. Eğitim Materyali Sağlanması

İlimizde Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkçe öğretim materyallerinin dağıtımı yapılmıştır. Bu dağıtımda, * 70.000 adet Seviye A1; * 64.000 adet Seviye A2 ;* 64.000 adet Seviye B1 ve B2 Ders Kitabı teslim edilmiştir.

4.5.1.6. Temizlik Ve Güvenlik Personeli Görevlendirilmesi

Projenin bu faaliyeti kapsamında Haziran 2017 tarihi baz alınarak e-okul üzerinden Suriyeli Öğrenci sayısı 300 ve üzeri olan 50 okula 1'er Güvenlik Görevlisi, ayrıca Kasım 2017 de ise ek 7 okula Güvenlik personeli tahsis edilmiştir. Yine aynı dönemde Suriyeli öğrenci sayısı 50 ve üzeri olan 107 okulumuza ve 13 Geçici Eğitim Merkezimize 1'er Temizlik Personeli tahsisi yapılmıştır.

4.5.1.7. Geçici Süreli Öğreticiler İçin Hizmet İçi Eğitim Faaliyeti

İstanbul Üniversitesi TÖMER tarafından 29 Temmuz-20 Ağustos tarihleri arasında ilimiz genelinde ilk görevlendirilen 416 öğreticimiz kursa katılmış bunlardan başarılı olan 408 öğretimize “Yabancılar Türkçe Öğretimi Sertifikası” takdim edilmiştir.

4.5.1.8. Farkındalık Eğitimi

İlimizdeki öğretmen ve idarecilerin proje hakkındaki farkındalığını arttırmak için Gaziantep'ten 248 idareci ve 1.087 öğretmen Antalya'da 1'er haftalık eğitimine alınmıştır. 9 Mart 2018 tarihinde Şehitkâmil Kültür Merkezinde On Sekiz Mart Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ebru Aktan Acar tarafından sınıfında yoğun olarak Suriyeli öğrenci bulunan öğretmenlere farkındalık eğitimi verilmiştir.

4.5.1.9. Diğer Kurumlarla Birlikte Yürütülen Faaliyetler

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ile 04. 07. 2017 tarihinde yapılan protokol doğrultusunda 9-16 yaş aralığındaki öğrencilere yönelik Erikçe Ormanında 3'er günlük kurlar halinde “ Yaz Kampı” düzenledi

900 Suriyeli ve 900 Türk öğrenci birlikte çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadırlar. (Doğa sporları ve takım oyunları ile Suriyeli öğrenciler ve Türk öğrencilerin kaynaşması sağlanmıştır.)

Gaziantep İli Milli Eğitim Müdürlüğü Suriyeli Sığınmacıların Ülkemizdeki Eğitim Süreci Raporu Suriye’de 2011 yılından beri devam eden iç savaş yüzünden 13 milyondan fazla insanın evini terk etmek zorunda kalmıştır. Bunun 5.5 milyonunun ise komşu ülkelere sığınmak zorunda kaldırmıştır. Bu süreçte Türkiye’nin Suriyeliler için bir sığınak haline geldi. “Bu durumun sonucu olarak, bugün 3,2 milyon Suriyeli Türkiye’nin 81 ilinde yaşamakta ve bu nüfus her geçen gün artmaktadır. Daha somut bir ifadeyle, bu rapor için araştırma sürecinin başladığı Mart ayının başında 3,2 milyona yakındır. Bunun yaklaşık 1 milyonu okul çağındaki çocuklardan oluşmaktadır. Daha önemlisi, geçen altı yıllık süreçte yüz binlerce Suriyeli Türkiye’de çocukluktan yetişkinliğe geçmiştir. Savaşın ne zaman biteceğinin ve Suriye’deki istikrarın ne zaman sağlanacağını belirsiz olduğu bu ortamda, görünen o ki, önümüzdeki yıllarda da Türkiye’de yaşamaya devam edecek ve çocukluktan yetişkinliğe geçecek yüz binlerce Suriyeli çocuk olacaktır” diye düşünülmektedir.

Kaliteli bir eğitim, Suriyelilerin hayata yeniden tutunması, yerleştikleri ve göç ettikleri ülkelerde kendilerine yeni bir hayat kurması ve geleceğe umutlu bir şekilde bakabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu durum da, okullaşmaya, çocukların normalleşmesine ve savaşın olumsuz etkilerinin ortadan kalkmasına neden olur; gelecekte sahip olacakları meslekler için gerekli beceri ve vasıfları kazanma imkânını sağlar. Buna ilaveten, eğitim yoluyla Suriyeli çocuklar, Türkiye toplumu ile daha fazla bütünleşecek, Türkiye’nin ekonomik ve sosyal hayatına dâhil olacaktır. Bu çocuklar, eğitimden mahrum kaldıklarında ise kendilerini, ülkemizi ve sınır komşumuz Suriye toplumunu büyük riskler beklemektedir. Okullaşmama ve kaliteli eğitime erişmeme, çocukların gelecek umutlarının yok olmasına, sosyal istikrarsızlığın kalıcı hale gelmesine, Suriyeli çocukların toplumun dışına itilmesine, gettolaşmasına ve radikalleşmesine neden olma riskini içinde barındırmaktadır.”

İlk aşamada, Millî Eğitim Bakanlığı, AFAD ve UNICEF ile görüşmeler yapılarak, çocukların eğitimi konusu görüşülmüştür.

Okullaşmamış çocuklar ve ebeveynleri, okullaşmış çocuklar ve ebeveynleri, Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) çalışan Türk koordinatörler, Suriyeli öğretmenler ve öğrenciler, devlet okullarındaki Türk ve Suriyeli öğrenciler, okul yöneticileri ve öğretmenler ile il/ilçe yöneticileri ve Suriyeli çocukların eğitimi ile ilgilenen ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleri Milli Eğitim Bakanlığımızın Koordinasyonunda eğitim faaliyetlerini başlatmış ve sürdürmektedir.

2014 yılından itibaren Suriyeli çocukları okullandırmak için yoğun bir şekilde çalışmaya başladığını ve Suriyeli çocukların eğitimiyle ilgili kurumsal yapılanmayı

tamamladığını belirtilmiştir. “Yabancı Öğrenciler Bilgi Sistemi’nin (YÖBİS) kurulmasıyla birlikte Suriyeli öğrencilerin kayıt, başarı, devam-devamsızlık takibi kolaylıkla yapılmaktadır. Suriyeli çocuklar, devlet okulu ve Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) eğitim-öğretim görebilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı’nın 18 Eylül 2017 tarihli verisine göre Türkiye genelinde 370 GEM’de 280 bin, devlet okullarında ise 243 bin, açık okullarda 10 bin olmak üzere, toplamda 533 bin Suriyeli çocuk eğitim-öğretim görmektedir.

Suriyelilere sağlanan eğitim hizmetleri için yapılan harcamalar çok büyük oranda Türkiye tarafından sağlanmaktadır. Bununla birlikte UNICEF’in de GEM’lerin donanım ve altyapı giderleri ve Suriyeli öğretmenlere verilen ücretler konusunda desteği vardır. Ancak Avrupa Birliği’nin (AB) vaat ettiği 3 milyar Avro’nun sadece 300 milyonu şu an kullanılmaktadır. AB’nin özellikle bina ve derslik yapımı konusundaki fonlarının hızlı bir şekilde kullanıma başlanması gerekmektedir.”

2016-2017 öğretim yılından itibaren 1, 5 ve 9. sınıf çağındaki çocukların kaydının GEM’ler yerine devlet okullarına aktarıldığını, GEM’lerde ilköğretim düzeyindeki haftalık 30 saatlik dersin 15 saatinin; liselerde ise 35 saatin 15 saatinin Türkçe öğretimine ayrıldığını bu uygulama, Suriyeli çocukların Türk okullarında yaşlıları ile eğitim alma sürecini hızlandırması açısından olumlu süreç olmuştur.

* Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türk Kızılayı ve UNICEF arasında imzalanan bir protokolle Mülteci Çocuklar İçin Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEYP) başlatılmıştır.”

Okullaşmanın önündeki en büyük engel ekonomik ve dil sorunları;

“Özellikle okullaşmamış çocuklarla yapılan görüşmelerde, çocuklar okula gitmek istediğini ancak çalışmak zorunda olduklarını, ailesine maddi olarak destek vermeleri gerektiğini, bu yüzden okula gidemediklerini ifade etmişlerdir. Bu çocuklar, aileye yardım yapılması durumunda okula döneceğini belirtmişlerdir. Okullaşmanın önündeki diğer engel ise, dil sorunudur. Özellikle 5 ve 9. sınıf çocuklarının, yeterli Türkçesi olmadan okula gittiklerinde, bir müddet sonra dersleri anlamama, okul ortamına yabancılaşma gibi gerekçelerle okulu terk ettiği görülmüştür. Dil ile ilgili diğer bir husus, Suriyelilerin Arapçayı unutma kaygısıdır. Bu kaygı nedeniyle, bazı ailelerin ve çocukların okullara mesafe koyduğu tespit edilmiştir. GEM’lere öğretmen seçiminde artık birden çok aşama takip edilmektedir. Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi, mülakat vb. ölçümlerin sonucuna bakılarak alımların yapılması, eğitimin kalitesi üzerinde olumlu etkilere yol açmıştır.

Savaş, şiddet, ülkesini terk etmek zorunda kalma gibi nedenlerle Suriyeli çocuklarda psiko-sosyal sorunlar görülmektedir. Bu çocuklar için rehberlik hizmetlerinin verilmesi bir zorunluluktur. Ancak yakın zamana kadar GEM’lerde bir rehber öğretmen bulunmamaktaydı ve devlet okullarında da yeterli rehberlik hizmeti sunulmamaktaydı. Suriyeli çocukların rehabilitasyonu daha çok Suriyeli öğretmenlerin kendi gayretleri ile gerçekleşmiştir. Son olarak, sınıf içi ortamlara bakıldığında, devlet okullarında Türk ve Suriyeli öğrenciler arasında yeterince bir kaynaşmanın olmadığı belirlenmiştir.”

Tablo 4.11. Yıllara Göre Okul Sayıları Ve Okullaşma Oranları

Yıllar	Geçici Eğitim Merkezi	Resmî Okul	Toplam	Çağ Nüfusu	Okullaşma Oranı
2014-2015	17.500	10.000	27.500	70.000	39%
2015-2016	23.500	13.000	46.500	92.890	51%
2016-2017	37.000	22.000	59.000	94.068	63%
2017-2018	27.055	40.796	67.851	97.686	69%
2018-2019	16.051	60.219	76.270	127.970	60%

Tablo 4.12. Yıllara Göre Okul ve Geçici Eğitim Merkezi Sayıları

Yıllar	Suriyeli Öğrencisi Bulunan Resmî Okul Sayısı	Geçici Eğitim Merkezi Sayısı	Toplam
2014-2015	68	45	113
2015-2016	351	52	403
2016-2017	574	50	624
2017-2018	687	46	737

İl Geneli Özet Bilgiler

Hedef Kitle	127.970
Geçici Eğitim Merkezi	46
Geçici Eğitim Merkezlerindeki Derslik Sayısı	812
Geçici Eğitim Merkezlerindeki Öğrenim Gören Suriyeli Öğrenci Sayısı	16.051
Resmi ve Özel Okullarda Eğitim Gören Suriyeli Öğrenci Sayısı	60219
Ulaşılan Toplam Suriyeli Sayısı	76.270
Okullaşma Oranı	% 60

Tablo 4.13. İl Geneli Gem ve Resmi Okullarda Eğitim Gören Suriyeli Öğrencilerin İstatistikleri

SINIF DÜZEYİ	HEDEF KİTLE	GEM SURİYELİ ÖĞRENCİ SAYISI			RESMİ VE ÖZEL OKULLAR SUREİYELİ ÖĞRENCİ SAYISI			OKULLAŞMA ORANI
	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM SURİYELİ ÖĞRENCİ SAYISI	
OKUL ÖNCESİ	12578	0	0	0	1445	1497	2942	23%
1.SINIF	12218	0	0	0	6254	6184	12438	102%
2.SINIF	11735	0	0	0	5559	5594	11153	95%
3.SINIF	11122	0	0	0	4101	4149	8250	74%
4.SINIF	11106	5471	5423	10894	1921	1878	3799	132%
İLKOKUL TOPLAM	46181	5471	5423	10894	17835	17805	35640	101%
5.SINIF	10155	0	0	0	4133	4110	8243	81%
6.SINIF	9160	0	0	0	2573	2622	5195	57%
7.SINIF	8728	0	0	0	1290	1245	2535	29%
8.SINIF	8293	1872	1840	3712	589	593	1182	59%
ORTAOKUL TOPLAM	36336	1872	1840	3712	8585	8570	17 ⁵⁵ 155	57%
9.SINIF	7872	0	0	0	1218	1182	2400	30%
10.SINIF	8310	0	0	0	725	670	1395	17%
11.SINIF	7763	0	0	0	316	297	613	8%
12.SINIF	8930	739	706	706	39	35	74	17%
LİSE TOPLAM	32875	739	706	1445	2298	2184	4482	18%
İL TOPLAM	127970	8082	7969	16051	30163	30056	60219	60%

Tablo 4.14. İl Geneli Kurs Bilgileri

KURS ADI	DEVAM EDEN KURSİYER SAYISI	SERTİFİKA ALAN KURSİYER SAYISI
MESLEKİ KURSLAR	1.966	1.382
SOSYO-KÜLTÜREL KURSLAR	544	379
OKUMA YAZMA(TÜRKÇE) KURSLARI	4.711	2.637
TOPLAM	7.221	4.398

2015-2016 Eğitim Öğretim yılının tamamlanmasından sonra Suriyeli gönüllü öğretmenlere “Geçici Eğitim Merkezlerinde Görev Yapan/Yapacak Olan Suriyeli Öğretmen

⁵⁵ Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 21/03/2019 tarihinde alınmıştır.

Eğitimi Kursu” düzenlenmiş ve İlimizde 2.285 Suriyeli gönüllü öğretmen kurs belgesi almaya hak kazanmıştır.

2016-2017 Eğitim Öğretim yılının sömestr tatili döneminde düzenlenen II. kursa 2077 Gönüllü Suriyeli Öğretmen Katılmış ve 2072 Öğretmen kurs belgesi almaya hak kazanmıştır.

2016-2017 Eğitim Öğretim yılının tamamlanmasından sonra III. kursa 1549 Gönüllü Suriyeli Öğretmen Katılmış ve 1515 Öğretmen kurs belgesi almaya hak kazanmıştır.

4.6. Suriyeli Öğrenci ve Öğretmenlere Yapılan Yardımlar

Gaziantep’te İl milli eğitim müdürlüğü dışında birçok kurum ve kuruluş Suriyeli öğrenci ve öğretmenlere yardım projesi oluşturup maddi ve manevi destek sağladığı görülmektedir.

4.6.1. UNICEF

UNICEF Gaziantep İli genelinde (kamp içi ve kamp dışı) 46 geçici eğitim merkezinde 1512 Suriyeli öğretmene maddi destek sağlanmakta olup 1600 TL Maaş Desteğinde bulunmuştur.

Okul Desteği

1.Şehitkamil	24 derslikli prefabrik
2.Nizip (Merkez)	12 derslikli prefabrik
3.Nizip (Çadırkent)	12 derslikli prefabrik
4.İslahiye (Merkez)	12 derslikli prefabrik
5.İslahiye (1 nolu k.) 2 ad.	12 derslikli prefabrik
6.İslahiye (2 nolu k.) 76 ad.	45 m2 çadır derslik
7.Karkamış Kamp	10 adet kont. Derslik

Kütüphane Desteği Nizip (Çadır Kent), İslâhiye (1 Nolu kamp) ve Karkamış (kamp) birer adet olmak üzere toplamda 3 adet kütüphane kurulmuştur. Nizip Çadır Kent, Konteyner Kent, İslahiye 1 numaralı kamp ve Karkamış Kampında Kızılay işbirliğinde 4 adet Çocuk Dostu Alan oluşturulmuştur. Psiko-Sosyal destek eğitimi verilmektedir. 40 tane Geçici Eğitim Merkezine 30.097 adet Kırtasiye seti ve 30.097 adet Çanta desteği verilmiştir. Ayrıca 9 Geçici Eğitim Merkezine Okul Öncesi İçin 33 adet Eğitim Materyali Seti Sayısı ve 15 adet Donatım Malzemesi Mobilya Seti desteğinde bulunmuştur.

4.6.2. Büyükşehir Belediyesi

1 Geçici Eğitim Merkezinin bina tahsis temizlik ve güvenlik personellerinin maaş ödemesi Temizlik malzemesi ihtiyaçlarının karşılanması öğrencilerin geçici eğitim merkezine ulaşımının sağlanması desteğinde bulunmuştur.

4.6.3.AFAD

Kamp Dışı Tüm Geçici Eğitim Merkezlerine 1057 Suriyeli gönüllü öğretmene pirinç, mercimek, bulgur ve nohuttan oluşan 20 kg'lık kuru gıda yardımı yapılmıştır. Kamp Dışı Tüm Geçici Eğitim Merkezlerindeki öğretmen ve öğrencilere 6.000 adet Kıyafet, tişört, şort, eşofman altı, 201 koli Mont-Tişört, 84 koli Spor Ayakkabı ve 10 koli Çorap yardımı yapmıştır.

UNHCR (Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği)

30 Geçici Eğitim Merkezine ders eğitim materyalleri dağıtılmıştır. Dağıtılan materyaller aşağıda belirtilmiştir.

Dağıtılan Ders Eğitim Materyalleri

36 Geçici Eğitim Merkezinde görev yapan 1048 Suriyeli gönüllü öğretmene çanta ve kırtasiye malzemeleri dağıtılmıştır.

4.6.4. BÜLBÜLZADE Derneği

10 Geçici Eğitim Merkezine; Öğrencilere 9 kitaptan oluşan evde karakter eğitimi seti dağıtılmış, Görev yapan Suriyeli gönüllü öğretmenlere kitap dağıtımı yapılmış, Geçici Eğitim Merkezlerinin temizlik malzemesi ihtiyacı karşılanmaktadır. Suriyeli temizlik personellerinin kısmi maaşları ödenmektedir.

4.6.5. GIZ (Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu)

4 Geçici Eğitim Merkezinde; Bakım ve onarım çalışmaları yapılmıştır. Donatım ve tefrişat ihtiyaçları karşılanmıştır. Öğrencilere kırtasiye seti dağıtılmıştır. Nizip-Polat Akın Ortaokulu, Nizip-Namık Kemal Ortaokulu, Şehitkâmil-Saadettin Batmaz oğlu İlkokulu eski binası ve Oğuzeli-Ayşe Burhan Barlas Ortaokulu-İmam Hatip Ek Binası

4.6.6. Care International

Dokuz Geçici Eğitim Merkezine; Mart ayında 176 gönüllü öğretmene bit eğitimi ve 186 gönüllü öğretmene regl dönemi sağlık bilgisi eğitimi verilmiştir. Mart ayında 5307

öğrenciye sağlık bilgisi eğitimi verilmiştir. Arapça ve Türkçe olarak basımı tamamlanan sağlık bilgisi eğitimi el kitabı, regl dönemi broşürleri, bit broşürleri ve bit şampuanı dağıtılmıştır. Lavabolarında küçük onarımlar yapılmıştır.

4.6.7. İl Müftülüğü (2012-2016 Tarihleri Arası)

10 Geçici Eğitim Merkezinde; Gönüllü görev yapan öğretmenlere ve destek personellerine 700 TL ile 900 TL arası aylık maaş verilmiştir.

- Şehitkamil-Münifpaşa Ortaokulu Gem
- Şehitkamil-8 Şubat Anadolu Lisesi Gem
- Şahinbey-Mehmet Şahin Batmazoğlu İ.H.O Gem
- Şahinbey-Hürriyet Ortaokulu Gem
- Nizip-Mehmet Niyazi Marufoğlu Ortaokulu Gem
- Nizip-Nizip Belediyesi İlkokulu Gem

4.6.8. LC WAİKİKİ

39 Geçici Eğitim Merkezi ve Suriye bulunan 2 okul olmak üzere toplam 41 Eğitim Merkezine; 10.511 Suriyeli öğrenciye giyecek ve ayakkabı yardımı yapılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriye’de meydana gelen iç savaş neticesinde Suriye’ye komşu ülkelere büyük göç dalgaları yaşanmış olup en büyük payı Türkiye almıştır. Türkiye sayıları dört milyonu bulan mülteci nüfusuyla dünyanın en çok mülteciyi topraklarında barındıran devleti olmuş ve bu sürecin ilk gününden başlayarak istikrarlı bir biçimde Suriye ve Suriyeli krizine karşı insani bakış açısını muhafaza etmiştir. Bu çalışma çerçevesinde saptanan en önemli bir hususa, Türkiye de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli mültecilerin beş yıllık zaman zarfında Türkiye’de sahip oldukları haklar bu haklara erişim düzeyleri ve karşılaştıkları güçlükler ile bu insanların ekonomik entegrasyonları sağlama düzeylerini incelemek olmuştur. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitimlerindeki devamlılık, istihdam edilmesi barınma ve korunmalarındaki konjonktürel durum ve yapılacak iyileştirmeler bu entegrasyonun sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye başta Suriyelilerin yasal statüsünün saptanması ve hukuki haklarının belirlenmesi olmak üzere eğitim ve iş piyasasında yer almalarının da önünü açan çok sayıda adım atılmıştır. Entegrasyon hem yerel halk hem de geçici koruma altındaki Suriyeliler açısından zorlu bir süreçtir. Öyle ki, entegrasyonun süreçlerinin sağlıklı bir şekilde ve doğru yönetilememesi halinde her iki tarafı da bekleyen ayrı temel problemler bulunmaktadır. Türkiye’de mültecilerin karşı karşıya kaldıkları 3 ana tehlike bulunmaktadır. Bunlar;

- Mülteciler, kayıtsız çalıştıkları takdirde ucuz iş gücü gibi görüldüğünden sömürülmeye açıktır,
- Hayatlarını idame ettirmek için suça karışabilirler
- Sağlıklı bir şekilde iş piyasasına giremedikleri takdirde Türkiye'nin yeni alt sınıfı olma potansiyelleri yüksektir.

Türkiye’ye gelen Suriyelilerin büyük çoğunluğu Türkiye’nin batı illerine yerleşmiş durumdadır. Ne var ki devletin bu kapsamda bir yönlendirmesi yoktur. Türkiye’de bazı bazı illerde Gaziantep dâhil sosyal sürtüşmenin fazlaştığı, ya da iş piyasasının hali hazırda sınırlarını zorladığı ve daha fazla çalışanı kaldırmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgulardan yola çıkarak dikkat edilmesi gereken başka hususa mültecilerin hizmetlere olan erişimidir. Kamplarda yaşamakta olan ikamet eden mülteciler çok daha iyi durumda olup kamp dışarısında yaşamakta olanlar içinse aynı şeyi ifade etmek çok ta doğru bir ifade olmayacaktır. Özellikle sınır şehirlerinden ayrılmış

mültecilerin eğitim ve sağlık hizmetlerine daha eşit şartlarda ulaşımının sağlanması öncelik verilmesi gereken bir konu olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Bütün bu risk unsurlarına karşın, Türkiye Cumhuriyeti oldukça azimli ve istikrarlı bir biçimde mülteciler için açık kapı politikası izlediğini ifade etmek mümkündür. Bundan sonraki süreçlerde başarılı bir biçimde sürdürülüp sosyal ve ekonomik entegrasyonun sağlanmasıyla beraber hem mağdur durumda olan Suriyeliler için bu göç bir avantaja dönüşecek, hem de ev sahibi ülke olarak Türkiye bu dinamik ve genç yeni nüfusundan istifade ederek ülkeye sosyal ve ekonomik hareketlilik sağlamış olacaktır. Bir başka deyişle Suriye'den ülkemize göç eden insanlara kısa vadede eğitim ve istihdam imkanları oluşturularak bu insanlar üretim kanallarına dahil edilebilirlerse ülke için yük değil adeta bir potansiyel bir kazanım olarak değerlendirilebilirler.

Türkiye'nin, Suriyelilere karşı izlediği bu insani ve etik tutumun maddi manevi faturasının çok ağır olduğu bir gerçektir. Türkiye Geçici koruma altındaki Suriyelilere Türk vatandaşlığı da vermeye başlamış olup bunun sonrasında bu insanlar tıpkı Türk vatandaşı gibi belirli haklardan faydalanmaya da başlamışlardır. Ancak çoğu hizmetten şu anki pozisyonlarında ücretsiz faydalanan Suriyeliler Türk vatandaşlığına pek fazla sıcak bakmamaktadırlar. Örnek vermek gerekirse eskiden hastaneye gittiklerinde herhangi bir ücret ödemezken Türk vatandaşlığıyla birlikte katılım payı ödemek durumunda kalmaktadırlar. Bu durum elbette bu insanların vatandaşlığa geçme noktasında engel teşkil etmektedir.

Öneriler

Sağlık Hizmetlerine Erişim Konusundaki Öneriler

- Suriyelilerin çoğunluğu yaşadıkları dil engeli sebebiyle şikayetlerini dile getiremediklerini söylemişlerdir, hastanelerde daha fazla tercüman bulundurma veya her hastanede en az bir tane Suriyeli çalışanın bulunması gereklilik arz etmektedir.
- Hastanelerdeki personellerin ve doktorların Suriyeli mültecilere güler yüzlü olması ilgili bölümlere gönderilmeleri Suriyeli vatandaşın kendini güvende hissetmesini sağlayacaktır.

Çalışma ve İstihdam Alanındaki Öneriler

- Suriyeliler genellikle vasıfsız işlerde çalışmakta ve mevsimlik işlerde tarım ve hayvancılık başta olmak üzere, inşaat, tekstil ve hizmet sektörlerinde yoğun olarak yer almaktadır. Suriyelilerin sahip oldukları diplomayla denklik sistemine tabi tutularak ya da daha önce sahip olduğu meslek grubuna göre işe

başlaması mesleğine uygun iş bulmanın önündeki engelleri kaldıracak.

- Eğitim seviyeleri düşük ve iş tecrübesi olmayan Suriyelilere yönelik mesleki eğitimler yaygınlaştırılmalıdır.
- Kayıt dışı çalışan Suriyeliler için önleyici tedbirler alınmalıdır.
- Çocuk işçiliği durdurmalı ve çocukların okula teşvik edilmesi gerekir.

Eğitim Alanındaki Öneriler

- Suriyeli çocuklar, devlet okullarında eğitim-öğretim görmeye, yeterli düzeyde Türkçe öğreninceye kadar Geçici Eğitim Merkezleri'nde devam etmelidir. Geçici Eğitim Merkezleri'nin kapatılması sonrasında da çocukların Türkçe desteğine ihtiyaç duyacağı dikkate alınarak planlamalar yapılmalıdır. Ayrıca, Suriye toplumunun Geçici Eğitim Merkezleri'nin kapatılması sonrasında Arapçayı ve kendi kültürünü unutma kaygıları dikkate alınmalı ve bu hususlarda politikalar geliştirilmelidir.
- Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı illerimizde okul ve derslik yapımına öncelik verilmelidir. Derslik ve okul yapımı, taşıma, öğretim materyali ve personel için yapılacak mali destekler Suriyeli çocukların okullaşmasını artıracak ve daha kaliteli eğitim almasını sağlayacaktır.
- Okula gitmeyen çocukları tespit için Türk ve Suriyeli öğretmenler, okul yöneticileri, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, Suriye toplumunun kanaat önderleri gibi kesimler birlikte hareket etmeli ve tarama çalışmalarıyla okullaşmamış çocuklar tespit edilerek okullaşmaları sağlanmalıdır.
- Başarılı çocuklar bilim ve matematik eğitiminin ağırlıkta olduğu fen ve Anadolu liseleri ile sosyal bilimler liselerine de yönlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adar, A. Ş. (2018). Türkiye’de yeni prekarya Suriyeli işgücü mü? Çalışma ve toplum, 1, 13-36.
- AFAD, “Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri: Kardeş Topraklarında Misafirlik”, (Çevrimiçi)
<https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3931/xfiles/webformatisuriyedenturkiyeyenufushareketleri.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.10.2018),
- AFAD. (2014). Türkiye’deki Suriyeli kadınlar. Ankara: AFAD
- AFAD. (2014b). Türkiye’de Suriyeli kadınlar raporu. 18. 02. 2016 tarihinde
<https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/80-20140529154110-turkiye'deki-suriyeli-kadınlar,-2014.pdf> adresinden edinilmiştir.s.13
- AFAD. (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması. Ankara: AFAD
- Akdeniz, E. (2014). Suriye Savaşının gölgesinde mülteci işçiler. İstanbul: Evrensel basım yayın.
- Anderson, L. (2014). Otoriter miraslar ve rejim değişikliği Arap dünyasında siyasi geçişi anlamaya doğru (M. İ. Saylık & T. Demirtaş, Çev.). İçinde F. A. Gerges (Ed.), Yeni Ortadoğu - Arap dünyasında protesto ve devrim (ss. 61-80). İstanbul: İyi düşün yayınları.
- Ata Kurumsal, “Suriyeli işçilere çalışma izni nasıl alınır?”, (Çevrimiçi)
<https://www.atakurumsal.com/suriyeli-isci-calistirma-proseduru/>, (Erişim Tarihi: 15.10.2018),
- Baran Çelik, N. (2018). Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/208372>, (24.11.2018)
- Bilgesam, “Suriye’de Bölgesel ve Küresel Güç Mücadelesi”, (Çevrimiçi)
<http://www.bilgesam.org/incele/1124/-suriye%E2%80%99de-bolgesel-ve-kuresel-guc-mucadelesi/#.XBWKk1UzbDc>, (Erişim Tarihi: 01.12.2018),
- Bilgesam, “Suriye’deki Olaylar ve Esad’ın Reform Planı”, (Çevrimiçi)
<http://www.bilgesam.org/incele/1169/-suriye'deki-olaylar-ve-esad'in-reform-plani/#.XBWMvVUzbDc>, (Erişim Tarihi: 29.11.2018),

- Bozarslan, H. (2010). Ortadoğu: Bir şiddet tarihi-Osmanlı İmparatorluğu'nun sonundan El Kaide'ye (A. Berktaş, Çev.). İstanbul: İletişim yayınları.
- Bozarslan, H. (2012). Ortadoğu'nun siyasal sosyolojisi - Arap isyanlarından önce ve sonra (M. I. Durmaz, Çev.). İstanbul: İletişim yayınları.
- Chalcraft, J. (2014). Mısır'da 25 Ocak ayaklanması, hegemonya yarışı ve yoksulların patlaması. İçinde F. A. Gerges (Ed.), Yeni Ortadoğu - Arap dünyasında protesto ve devrim (ss. 183-210). İstanbul: İyi düşün yayınları.
- Coğrafya Dünyası, "Gaziantep", (Çevrimiçi) <http://www.cografya.gen.tr/tr/gaziantep/>, (Erişim Tarihi: 30.12.2018),
- Cole, J. (2014). Mısır'ın modern devrimleri ve Mübarek'in düşüşü. İçinde f. a. gerges (ed.), Yeni Ortadoğu-Arap dünyasında protesto ve devrim (ss. 81-102). İstanbul: İyi düşün yayınları.
- Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on Minimum Standards for the Qualification and Status of Third Country Nationals or Stateless Persons as Refugees or as Persons Who Otherwise Need International Protection and the Content of the Protection Granted', OJ L 304 30.09.2004, ss.12-23.
- Crowley, Bill / Brace, Bill, "A Choice of Futures: Is It Libraries Versus Information?", (Çevrimiçi) <http://www.epnet.com/ehost>, (Erişim Tarihi: 30.03.2000), par. 3.
- Çalışma ve İş Kurumu Gaziantep İl Müdürlüğünden 18.05.2018 tarihinde. Resmi Başvuru ile Temin Edilmiş Verilerdir.
- Çalışma Zamanını, "Kaçak İşçi Çalıştırma Cezası", (Çevrimiçi) <http://www.calismaizni.gov.tr/html/kacak-yabanc%C4%B1-isci-calistirma-cezasi/>, (Erişim Tarihi: 30.09.2018),
- Çetin, İ. (2016). Suriyeli mültecilerin işgücüne katılımları ve entegrasyon: Adana-Mersin örneği. Gaziantep university journal of social sciences, 15(4), 1000-1106.
- Çiçekli, B. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, IOM Uluslararası Göç Örgütü, Cenevre, s. 49.)
- Çiçekli, B. (2009). Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar. Seçkin.
- Çiçekli, B. (2014). Yabancılar ve Mülteci Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 221.
- Dabaşı, H. (2015). Arap baharı - Post kolonyalizmin sonu (A. T. Esen, Çev.). İstanbul: Sümer yayıncılık.
- Dahi, O. S., & Munif, Y. (2012). Revolts in Syria: Tracking the convergence between Authoritarianism and Neoliberalism. Journal of Asian and African studies, 47(4), 323332. doi:10.1177/0021909611431682

- Danahar, P. (2015). The new middle east. Edinburg: Bloomsbury. Davis, M. (2007). Gecekondu gezegeni (G. Koca, Çev.). İstanbul: Metis yayınları.
- Dawisha, A. (2013). The second Arab awakening - Revolution, democracy, and the Islamist challenge from Tunis to Damascus. New york & London: W.W. Norton & Company, Inc.
- Doğan, K.. (2008), Göçmen Kaçakçılığı Suçu, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 108.
- Düzgaya, H. (2016). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ve istihdam politikaları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.ss18-23
- Ekşi, N.: Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular (4.bs.), İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012, s.6-11.
- Emin, N. M. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi. SETA. Ankara. 12.04.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf adresinden edinilmiştir.
- Erdoğan, M., & Ünver, C. (2015). Türk iş dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK). Ankara. 17.02.2016 tarihinde <http://tisk.org.tr/tr/e-yayinlar/353-goc/353-goc.pdf> adresinden edinilmiştir.s-62-63
- Erdoğan, M.M. (2014), “Türkiye’deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul Ve Uyum” <http://www.bilgiyay.com/content/files/okuma-parcalari/SURIYELILER.3-20.PDF>, Erişim Tarihi: 31 Ekim 2018)
- Gaziantep İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, “Genel Bilgiler”, (Çevrimiçi) <http://www.gaziantepturizm.gov.tr/TR-52290/genel-bilgiler.html>,(Erişim Tarihi: 22.01.2019),
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf>,(09.12.2018)
- Geçici Koruma, Genel Bilgi, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_558_1094_icerik, Erişim Tarihi 28.10.2018).
- Geçici Koruma, Genel Bilgi, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-bilgi_409_558_1094_icerik, (Erişim Tarihi 28.10.2018).
- Harvey, D. (2006). Sosyal adalet ve şehir (M. Morali, Çev. 2. Baskı). İstanbul: Metis yayınları. İNGEV. (2017). Suriyeli mülteci hayatlar monitörü (İnsani gelişim vakfı). İstanbul: İNGEV
- Hodgkin, R., Newell, P. (2003). Çocuk haklarına dair sözleşme uygulama el kitabı, Ş. Akipek (Çev.). UNICEF. 17.02.2016 tarihinde

- <http://insanhaklarisavunuculari.org/dokumantasyon/items/show/701> adresinden edinilmiştir., s. 315
- İskender, A. (2016). Değişim halindeki Mısır - Bitmiş bir devrime dair denemeler (O. Etiman, Çev.). İstanbul: İntifada yayınları.
- Koçak, K. A. (2012). Yasemin Devrimi'nden "Arap Baharı" na Tunus. Yasama Dergisi, 22, 22-61.
- Lefebvre, H. (1998). Modern dünyada gündelik hayat (I. Gürbüz, Çev.). İstanbul: Metis yayınları.
- Mutlu, Y., Kırımsoy, E. (2016). Bulanık mekanlarda gölgede kalanlar Suriyeli mülteci çocuklar ve vatansızlık riski araştırma raporu. Gündem Çocuk Derneği. Ankara. 18.02.2016 tarihinde <http://www.gundemcocuk.org/belgeler/yayinlarimiz/kitaplar/Suriyeli-Multeci-Cocuklar-Ve-VatansizlikRiski-Raporu.pdf> adresinden edinilmiştir. S.5-43
- Nüfusu, "Gaziantep İlçeleri Nüfusu", (Çevrimiçi) <https://www.nufusu.com/ilceleri/gaziantep-ilceleri-nufusu>, (Erişim Tarihi: 11.11.2018),
- Odman, T. (2008). Çocuk hakları bağlamında çocuk mülteciler. Mersin: Çağ Üniversitesi, 111
- Odman, T.: Mülteci Hukuku, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:15, 1995, s.188-192;
- Orhan, D. D. (2013). Ortadoğu'nun krizi: Arap Baharı ve demokrasinin geleceği. Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1-2), 17-29.
- Orhan, O. Şenyücel Gündoğar, S. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri. ORSAM-TESEV. 30.10.2018 tarihinde http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf adresinden edinilmiştir.)
- Owen, R. (2014). Mısır ve Tunus diktatörlerin devrim yoluyla düşürülmesinden yeni bir anayasal düzen kurma mücadelesine. İçinde F. A. Gerges (Ed.), Yeni Ortadoğu - Arap dünyasında protesto ve devrim (ss. 295-312). İstanbul: İyi düşün yayınları.
- Özcan, M. (2005). Avrupa Birliği Sığınma Hukuku Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı, Ankara: Uşak Yayınları, s.214-218;
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 1(3), 114-140.
- Prashad, V. (2012). Arab spring, Libyan winter. Oakland Baltimore Edinburg: AK Press publishing.
- Resmi Gazete 05.08.1968-12968

Resmi Gazete 05.09.1961-10898

Resmi Gazete 30.11.1994-22127

Roy, O. (2015). Siyasal İslamın iflasi (C. Akalın, Trans. 5th ed.). İstanbul: Metis yayınları.

Sandıklı, A. SEMİN, A. (2012). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi Ve Türkiye Bilge Adamlar Kurulu, 5.

Sandıklı, A., (2018) Bütün Boyutları İle Suriye Krizi ve Türkiye, https://www.academia.edu/3480020/B%C3%BCt%C3%BCn_Boyutlar%C4%B1_%C4%B0le_Suriye_Krizi_ve_T%C3%BCrkiye, (01.12.2018)

Sandıklı, A., Semin, A. (2012). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi Ve Türkiye.

Stacher, J. (2012). Adaptable autocrats, Regime power in Egypt and Syria. Stanford: Stanford university press.

T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Göç”, (Çevrimiçi) http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasarim_icler.pdf, (Erişim Tarihi: 29.10.2018),

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, “Geçici Barınma Merkezleri”, (Çevrimiçi) https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf, (Erişim Tarihi: 16.02.2019),

Taner Kılıç, “Bir İnsan Hakkı Olarak İltica, Dünyada ve Türkiye’de Tarihi Arka Plan”, Mülteci Çalıştayları 2004-2005, İstanbul: Uluslararası Af Örgütü Şubesi, 1. Baskı, 2008, s. 214

Tripp, C. (2014). Direniş siyaseti ve Arap isyanları. İçinde F. A. Gerges (Ed.), Yeni Ortadoğu - Arap dünyasında protesto ve devrim (pp. 161-182). İstanbul: İyi düşün yayınları.

TTB (Türk Tabipleri Birliği). (2014). Suriyeli sığınmacılar ve sağlık hizmetleri raporu. Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara. 25.04.2016 tarihinde <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf> adresinden edinilmiştir.

TTB (Türk Tabipleri Birliği). (2014). Suriyeli sığınmacılar ve sağlık hizmetleri raporu. Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara. 25.04.2016 tarihinde <https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacirpr.pdf> adresinden edinilmiştir.s.65

Ulrichsen, K. C. (2014). Bahreyn'deki ayaklanma yurtiçinde taşıdığı anlam ile bölgesel ve uluslararası perspektifler. İçinde F. A. Gerges (Ed.), Yeni Ortadoğu - Arap dünyasında protesto ve devrim (pp. 377-397s). İstanbul: İyi düşün yayınları.

UNICEF. (2011). Türkiye’de çocukların durumu raporu. 18.02.2016 tarihinde <http://unicef.deparyazilim.com/files/bilgimerkezi/doc/sitan-tur-2011.pdf> adresinden edinilmiştir.s.115

- UNICEF. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocuklar bilgi notu. 18.02.2016 tarihinde http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf adresinden edinilmiştir. S.1
- UNICEF. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocuklar bilgi notu. 18.02.2016 tarihinde http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf adresinden edinilmiştir. S.16
- UNICEF. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocuklar bilgi notu. 18.02.2016 tarihinde http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf adresinden edinilmiştir.s.1
- Wacquant, L. (2011). Kent paryaları - İleri marjinalliğin karşılaştırmalı sosyoloji (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi üniversitesi yayınları.